

ส่งเสริม ธรรมฉันทะ
ลด ละ ตัณหา

วารสาร โพธิยาลัย

๔๒

ปีที่๔ ฉบับที่ ๔๒ เดือน พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เจริญธรรมฉันทะ ลด ละ ตัณหา

๑	**นัตถิ ตัณหา สมา นที** ด้วยตัณหา พาเตลิด เกิดทุกคน	ใครไม่มี **ตัณหา** น่าฉงน มั่งมี จน สูงล้ำ หรือต่ำตอน
๒	ตัณหามาก ยากนาน นะท่านเอ๋ย ทะยานอยาก มากเอา สิ่งเร่าร้อน	อย่าละเลย ธรรมะ ที่พระฯ สอน เร่งสังวร ดับเย็น ด้วยเห็นธรรม
๓	ตัณหาใฝ่ ให้ลุ อุปาทาน เป็นปัจจัย ให้ชาติทด ชดใช้กรรม	ไม่รอนาน กรรมภพ อุบัติหนำ ชราตาม มรณะ โสกะตรม
๔	ปริเทวะ ทุกขะ โทมนาส เดินทางผิด อวิชชา พาระทม	อุปายาส บาดใจ ให้ขื่นขม วัฏฏะจม สังขารา เข้าหากรรม
๕	วิญญาณเกิด ติดตาม ทั้งนามรูป เป็นปัจจัย ให้ผัสสะ กระทบตาม	เข้าสิงสูบ อายตนะ ภวะสาม เวทนาสาม ตามติด ไม่ริดรอน
๖	เวทนา เป็นปัจจัย ให้ตัณหา นี้เป็นวงจรอุบาทว์ ไม่ขาดตอน	เป็นวัฏฏา วงวาด ไม่อาจถอน ใครอาจถอน ไถ่ทุกข์ ได้สุขจริง
๗	**อันฉันทะ** พระฯ ดำริ อิทธิบาท ความพอใจ ใคร่จะทำ ไม่ประวิง	ควรมุ่งมาด แทนตัณหา ดังผีสิง ทำทุกสิ่ง ด้วยกุศล ผลจำเริญ
๘	เป็นหนึ่งใน โพธิ ปักขิยะ เป็นสิ่งควร ขวนขวาย ชวนดำเนิน	ชื่อฉันทะ พอใจอัน พระฯ สรรเสริญ แสนเพลิดเพลิน เจริญมรรค พิทักษ์ตน
๙	ไตรสิกขา พึงนำพา อย่าประมาท อบรมใจ ให้ห่างลา ตัณหาวน	จักสามารถ เป็นบันได ใฝ่ฝึกฝน เพราะฝึกตน จนอวิชชา ตัณหาไกล
๑๐	อย่าเลยละ ฉันทะ ที่พระ ฯ สอน เหล่ากิเลส เหตุทุกข์ต่าง อยู่ห่างไกล	ความทุกข์ร้อน รุมเร้า ไม่เข้าใกล้ สุขสดใส ไร้ราคี ที่นิพพาน.

อณฺณตโร ภิกฺขุ

วารสาร โพธิยาลัย
ฉบับที่ ๔๒ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๑

เปิดเล่ม

วารสารโพธิยาลัย ฉบับที่ ๔๒ ประจำเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๑ นี้ เป็นฉบับ "**เจริญธรรมฉันทะ ลดละ ตัณหา**"

สาเหตุที่คณะผู้จัดทำเลือกหัวข้อนี้มาเป็น theme ของวารสารฉบับนี้ เพราะได้สดับตรับฟังธรรมบรรยายของเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ในระยะหลังนี้ ท่านได้ยกเรื่อง 'ฉันทะ' มาบรรยายหลายครั้ง หลายตอน ซึ่งท่านเจ้าประคุณฯ ได้เน้นย้ำว่าเป็นหลักธรรมสำคัญ ที่คนส่วนใหญ่ยังเข้าใจไม่ถูกต้องทั้งหมด แม้จะชื่อสั้นๆ และฟังดูง่าย แต่ในความเป็นจริงแล้ว มีอรรถาธิบายได้มากมายหลากหลายแง่มุม เท่าที่ท่านบรรยายมา รวมได้ ๘ ตอนแล้ว จึงถือได้ว่า หลักธรรมฉันทะนั้น มีประเด็นให้ชี้แจงมากเกินกว่าที่คนทั่วไปจะนึกไปถึง

กล่าวได้ว่า ที่หลักธรรมฉันทะมีความสำคัญประการหนึ่ง คือ ช่วยเกื้อกูลในการพัฒนา ทั้งส่วนตัวบุคคล และสังคมส่วนรวม แต่ทำไมคำว่าฉันทะ จึงไปปรากฏเป็นข้อหนึ่งในนิวรณ์ ๕ ซึ่งได้แก่ กามฉันทะ พยาบาท ถีนมิทธะ อุทธัจจกุกกุจจะ และวิจิกิจฉา

เมื่อเป็นเช่นนี้ ฉันทะ ไม่น่าจะเป็นหลักธรรมฝ่ายดีอย่างเดียว ในประเด็นนี้ ท่านเจ้าประคุณฯ ได้ให้คำอธิบายไว้ ปรากฏใน หนังสือพุทธธรรม ฉบับปรับขยาย หน้า ๙๗๘ มีข้อความดังนี้

*"**ฉันทะ** โดยทั่วไปแปลกันว่า ความพอใจ แต่ที่จริงแปลได้มากมายหลายอย่าง เช่นว่า ความยินดี ความพอใจ ความชอบ ความชื่นชม ความอยาก ความปรารถนา ความต้องการ ความใฝ่ ความรัก ความใคร่*

เพื่อความสะดวก ในที่นี้ ขอใช้คำแปลคำเดียวเป็นคำกลางไว้ก่อนว่า "ความอยาก"

*เมื่อประมวลความตามที่พระอรรถกถาจารย์จัดแยกไว้ จำแนกได้ว่า **ฉันทะมี ๓ ประเภท** คือ*

*๑. **ตัณหาฉันทะ** ฉันทะคือตัณหา หรือฉันทะที่เป็นตัณหา เป็นฝ่ายชั่ว หรืออกุศล*

*๒. **กัตตุกัมยตาฉันทะ** ฉันทะคือความใคร่เพื่อจะทำ ได้แก่ ความต้องการทำ หรืออยากทำ บางทีถือเป็นคำกลางๆ เข้าได้ทั้งกุศลและอกุศล แต่ในที่ทั่วไปท่านใช้ในความหมายที่เป็นกุศล เป็นฝ่ายดี*

*๓. **กุศลธรรมฉันทะ** ฉันทะในกุศลธรรมหรือธรรมฉันทะที่เป็นกุศล เป็นฝ่ายดีงามหรือกุศล มักเรียกสั้นๆ เพียงว่า กุศลฉันทะ (ความรักดี ความใฝ่ดี) หรือธรรมฉันทะ (ความรักธรรม หรือความใฝ่ธรรม)*

<u>หมายเหตุ</u> ในเรื่องฉันทะนั้น มีแง่มุมรายละเอียดมากมาย ซึ่งท่านจะสามารถค้นหาแง่มุมเหล่านั้นได้จากดัชนีท้ายเล่ม โดยดูคำว่า ฉันทะ เป็นคำหลัก และท่านจะเห็นรายละเอียดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคำนี้ได้จากลูกคำ ที่แตกมาจากคำหลัก วิธีนี้เป็นวิธีที่ง่ายที่สุดที่จะค้นหารายละเอียดต่างๆ ที่เกี่ยวกับ ฉันทะ"

คำอธิบายข้างต้น คงสร้างความกระจ่างให้แก่ผู้สนใจพอสังเขป หากต้องการหาความรู้เพิ่มเติมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ก็สามารถอ่านได้จากหนังสือพุทธธรรม ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

สำหรับในวารสารฉบับนี้ของเรา นอกจากบทความที่มาจากธรรมบรรยายของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ซึ่งเราได้คัดเลือกมาจากหนึ่งในธรรมบรรยาย ๘ ตอนของท่าน ที่มีเนื้อหาทันสมัย โยงใยเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ ที่แสดงให้เห็นถึงฉันทะ ในรูปแบบที่เป็นการสร้างสรรค์ของบุคคลในประวัติศาสตร์โลก เปรียบเทียบให้เห็นความหมายของคำว่า ambition ที่ฝรั่งชอบใช้กัน กับคำว่า desire เป็นต้น

นอกจากนั้น คณะผู้จัดทำ ยังได้รวบรวมบทความที่เกี่ยวกับเรื่องฉันทะ จากพระอาจารย์ท่านอื่นๆ มารวมไว้ ณ โอกาสนี้ โดยแต่ละเรื่องก็จะมีแง่มุมที่น่าสนใจต่างๆ กัน หวังว่าท่านผู้อ่านจะได้แง่คิดดีๆ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับตัวเอง กว้างไกลออกจากตัวเอง ไปยังครอบครัว และสังคมที่ตนมีส่วนร่วม เพื่อก่อให้เกิดพัฒนาการ ความก้าวหน้า ความเจริญรุ่งเรืองไพบูลย์ต่อไปในอนาคตข้างหน้า

การศึกษาธรรมะที่ดีที่สุด คือการนำเอาธรรมะนั้นมาใช้ให้เกิดผลเป็นที่ประจักษ์ ซึ่งไม่ใช่เรื่องยากเกินกว่าที่จะทำ เพราะเราได้เห็นตัวอย่างของผู้มีฉันทะ และได้ประสบความสำเร็จอย่างงดงามในที่สุด ขอเพียงมีความเข้าใจที่ถูกต้อง และมีความตั้งใจจริง

คณะผู้จัดทำ

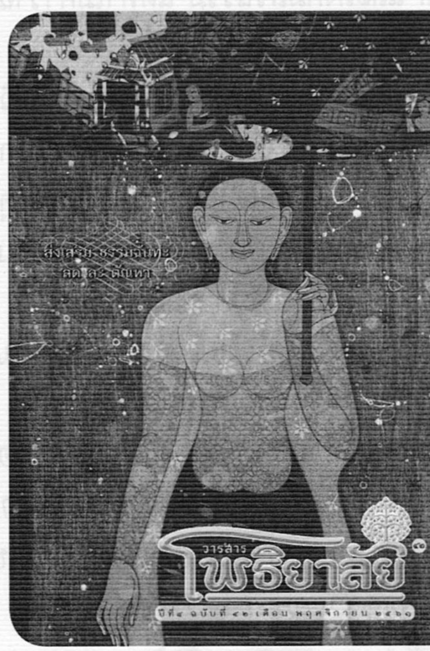
วารสารโพธิยาลัย จัดพิมพ์มาด้วยปัจจัยบริจาคของท่านผู้มีจิตศรัทธา แจกเป็นธรรมทานและบริจาคไปตามห้องสมุดต่างๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางปัญญาอย่างกว้างขวางแก่ท่านผู้ใฝ่ธรรมต่อไป ขออนุโมทนาทุกท่าน

วัดจากแดง ชมรมกัลยาณธรรม

ประธานที่ปรึกษา
พระครูธรรมธรสุมนต์ นนฺทิโก
อัคคมหาบัณฑิต
บรรณาธิการอำนวยการ
พระมหาประนอม ธมฺมาลงฺกาโร
บรรณาธิการบริหาร
พนิตา อังจันทรเพ็ญ
panitaang@gmail.com
รองบรรณาธิการ
ทพญ. อัจฉรา กลิ่นสุวรรณ์
Acharak7153@gmail.com
ผู้ช่วยบรรณาธิการ
พันธุ์รพี นพรัมภา
Punrapee@gmail.com
ประสานงาน
พระครูประคุณสรกิจ
(พระมหาการุณย์ กุสลนนฺโท)
pk.krun21@gmail.com
กองบรรณาธิการ
คณะสงฆ์วัดจากแดง
สำนักงาน : วัดจากแดง
๑๖ หมู่ ๖ ถ.เพชรหึงษ์ ซ.เพชรหึงษ์ ๑๐
ต.ทรงคนอง อ.พระประแดง
จ.สมุทรปราการ ๑๐๑๓๐
โทรศัพท์. ๐๒-๔๖๔-๑๑๒๒
พิมพ์ครั้งที่ ๑ : กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒
จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม
ภาพปก : อ.ปัญญา วิจินธนสาร
ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์
ออกแบบปก : อ.บัญชา หนังสือ
เครดิตภาพ
ชาคิโนภิกขุ, True Little Monk
วัดจากแดงและสถาบันโพธิยาลัย
และขอขอบคุณเจ้าของภาพ
จากทาง Internet ทุกท่าน
ศิลปกรรม
สหมิตรกรุ๊ปทีม
อุปถัมภ์อุปกรณ์คอมพิวเตอร์
โดยคุณพัชรพิมล ยังประภากร
ประธานกรรมการ 'สุวิมล'
จัดพิมพ์โดย
สหมิตรพริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง
โทร. ๐๒ ๙๐๓ ๘๒๕๗-๙

สารบัญ

หากท่านผู้อ่านมีความประสงค์จะติดต่อกองบรรณาธิการวารสารโพธิยาลัย หรือต้องการแสดงความเห็น ติชม หรือให้คำแนะนำใดๆ กรุณาติดต่อได้ที่อีเมล **pk.krun21@gmail.com** (พระครูประคุณสรกิจ หรือพระมหาการุณย์ กุสลนนฺโท) ขอขอบคุณทุกความคิดเห็น

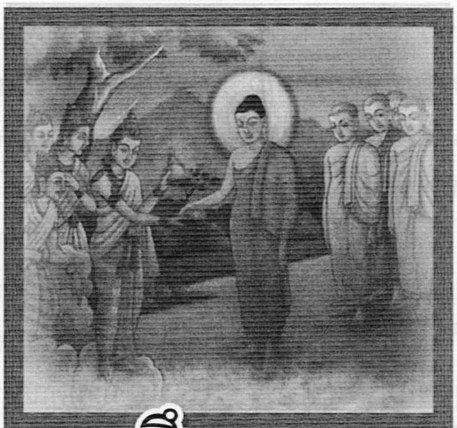

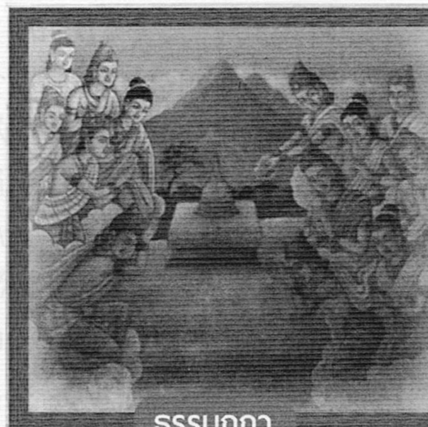

ธรรมกถา

แนวศึกษา เรื่องตัณหา-ฉันทะ

พระอาจารย์มหาประนอม ธมฺมาลงฺกาโร

ในคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์ มีเทวดามาทูลถามพระพุทธองค์ว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ใครบ้างที่มีความสามารถที่จะมาถากถางขยะ คือ **"ตัณหา"** ที่มันรกชัฏในใจของเราออกไปได้" พระพุทธองค์ตรัสว่า *"บุคคลผู้ตั้งอยู่ในศีล ผู้เจริญจิตคือสมถะ และเจริญปัญญาคือวิปัสสนา มีความเพียรในการเผากิเลส มีปัญญาบริหาร ภิกษุนั้นผู้มีปัญญามีความสามารถในการถากถางรกชัฏ คือตัณหาที่มันรกรุงรังอยู่ในสมองออกไปเสียได้"* ฉะนั้น ประมวลได้ว่ามีเทวดามาทูลถาม ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ใครสามารถกำจัดขยะในสมองออกไปได้ ขยะสมองในที่นี้ก็คือตัณหา

"ขยะสมอง" มีชิ้นเดียวหรือเปล่า ไม่ใช่ ดึงตัณหามาชิ้นเดียว ได้มา ๓ คือ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา *กามตัณหา* อยากได้รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส *ภวตัณหา* อยากเกิดเป็นพรหม *วิภวตัณหา* อยากตายให้รู้แล้วรู้รอดไป เป็นอุจเฉททิฏฐิ ตัณหาคำเดียว ดึงออกมาได้ ๓ จาก ๓ ดึงออกมาได้อีก ๑๐๘ พอเริ่มจากตัณหาแล้ว ถ้าเราไม่ดึงออกมาแบบนี้ ไปดึงอย่างอื่นได้ไหม ได้ เช่น เวทนาปัจจยา ตัณหา เวทนาเป็นปัจจัยให้เกิดตัณหา เป็นต้น

ตามหลักของปฏิจจสมุปบาท ที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า *อวิชชาปัจจยา สังขารา* เพราะอวิชชาเป็นปัจจัยให้เกิดสังขาร *สังขาราปัจจยา วิญญาณัง* เพราะสังขารเป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาณ *วิญญาณปัจจยา นามรูปัง* เพราะปฏิสนธิวิญญาณ

เป็นปัจจัยให้เกิดนามรูป *นามรูปปัจจยา สฬายตนัง* เพราะนามรูปเป็นปัจจัยให้เกิดสฬายตนะ *สฬายตนปัจจยา ผัสโส* เพราะสฬายตนะ เป็นปัจจัยให้เกิดผัสสะ*ผัสสปัจจยา เวทนา* เพราะผัสสะเป็นปัจจัยให้เกิดเวทนา *เวทนาปัจจยา ตัณหา* เพราะเวทนาเป็นปัจจัยให้เกิดตัณหา *ตัณหาปัจจยา อุปาทานัง* เพราะตัณหาเป็นปัจจัยให้เกิดอุปาทาน *อุปาทานปัจจยา ภโว* เพราะอุปาทานเป็นปัจจัยให้เกิดภพ*ภวปัจจยา ชาติ* เพราะภพเป็นปัจจัยให้เกิดชาติ *ชาติปัจจยา ชรามรณัง โสกปริเทวทุกขโทมนัสสุปายาสา สัมภวันติ* เพราะชาติเป็นปัจจัยให้เกิดชรามรณะ โสกปริเทวะ ทุกข์โทมนัส ก็เกิดขึ้นตามลำดับ

ฉะนั้น ตามหลักของปฏิจจสมุปบาท ดึงตัณหามาอันเดียว ตามกันมาเป็นขบวน แต่ก่อนจะมาถึงตัณหา แกนเก่าคืออวิชชา แกนใหม่คือตัณหา แล้วต่อจากตัณหา หนักหน่วงกว่าตัณหาคืออุปาทาน ได้มาครบหมด ฉะนั้น ดึงตัณหามาอันเดียว เพื่อมาจัดการ เพราะขยะสมองก็คือตัณหา

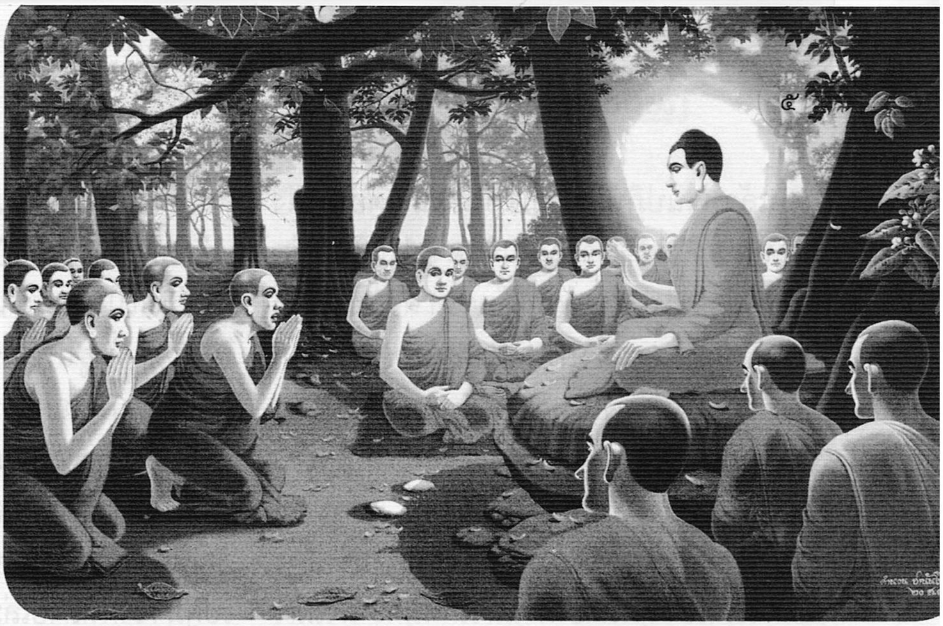
ตัณหาคือ**ความต้องการ** มี ๒ อย่าง คือ ต้องการในขณะแสวงหา เรียกว่า *เอสนตัณหา* ตัณหาที่เกิดขึ้นในขณะแสวงหา หามาแล้วก็ยินดีพอใจ *เอสิตตัณหา* พอเป็นของเรามากๆ มันยึดมั่นแล้ว เป็น **กามุปาทาน ทิฏฐุปาทาน สีลัพพตุปาทาน อัตตวาทุปาทาน** มาตามลำดับ ทั้งหมดนี้ สรุปว่า ตัณหาอย่างอ่อนๆ เรียกว่า **ตัณหา** ตัณหาอย่างแรงกล้าที่มีพลัง เรียกว่า **อุปาทาน**

ถ้าเราเข้าใจ ตัณหานี้มีเยอะแยะเลย มีการวิเคราะห์คำศัพท์ **วานะโต นิกขันตัง นิพพานัง** *นิกขันตัง* ออกแล้ว *วานะโต* จากตัณหา ชื่อว่าวานะ *นิพพานัง* ชื่อว่า นิพพานออกจากตัณหาที่มีชื่อว่าวานะ ก็เรียกว่านิพพานะ คือ นิพพาน นิพพานที่แปลว่า การก้าวออกจากตัณหา หรือ นิพพานะ แปลว่า ดับ คือดับกิเลสและเพลิงทุกข์ แต่ตอนนี้ ต้องการชี้ให้เห็นคำว่าตัณหา มีคำไวพจน์ มีคำอธิบายขยายความเยอะแยะ *วานะ* ก็เรียกว่าตัณหา หรือตัณหา มาจาก **ตสฺ** ธาตุ ในความยินดี **ณฺหา** ปัจจัย **ตสฺ + ณฺหา**

ตัณหา แปลว่า ความยินดี, ธรรมที่เป็นเครื่องเป็นเหตุให้ยินดี, สภาวะที่ยินดี ตัณหานี้เป็นนามธรรม ตามอภิธรรม เรียกว่า **โลภเจตสิก** แล้วมาชื่อเรียกแบบชาวบ้านให้เข้าใจ ในทางพระสูตร ใช้คำว่า ตัณหา แล้วขยายออกไปเป็น กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา เรียกตัณหาออกไป ๑๐๘ เลย รูปตัณหา สัททตัณหา คันธตัณหา รสตัณหา โผฏฐัพพตัณหา ธัมมตัณหา เป็นต้น จะเห็นว่า ตัณหา ขยายออกมาจำนวนนับไม่ถ้วน

ชาวพุทธจะต้องใช้**ศีล** จัดการกับตัณหาอย่างหยาบๆ ใช้**สมาธิ** จัดการกับตัณหาอย่างกลางๆ ใช้**วิปัสสนาปัญญา** จัดการกับตัณหา

อย่างละเอียด ศีล ๕ นี้ ถ้าใครรักษาได้ ตัณหาที่อยากไปฆ่าสัตว์ ตัณหาที่อยากไปลักทรัพย์ ตัณหาที่อยากไปประพฤติผิดในกาม ตัณหาที่อยากจะโกหก ตัณหาที่อยากจะดื่มสุราเมรัย ตัณหาหยาบๆ จะถูกจัดการออกไปด้วยศีล ตัณหาประเภทนี้ เรียกว่า ***วีติกกมกิเลส*** หมายถึง กิเลสที่ไปก้าวล่วงละเมิดผู้อื่น จัดการได้ด้วยศีล

ถ้าโยมสมาทานศีลแล้ว ถือว่าก้าวขึ้นบันได ๒ ขั้นแล้ว โยมกำลังปฏิบัติอยู่บนบันไดขั้นที่ ๒ การปฏิบัติธรรม มีบันได ๕ ขั้น **บันไดขั้นแรก** คือไตรสรณคมน์ **บันไดขั้นที่ ๒** คือศีล **บันไดขั้นที่ ๓** คือกุศลกรรมบถ ๑๐ **บันไดขั้นที่ ๔** คือสมถะ **บันไดขั้นที่ ๕** คือ วิปัสนา แต่บางทีเรากระโดดไปวิปัสสนา ทั้งที่ศีลก็ยังไม่บริสุทธิ์ แต่ฉันจะไปวิปัสสนาแล้ว ก็ยากจะได้ผล

ตอนนี้มีสำนักปฏิบัติธรรมแห่งหนึ่ง ชื่อสำนักพะอ๊อกตอยะ หรือ ศูนย์ปฏิบัติธรรมนานาชาติอ่างทอง เป็นหนึ่งในศูนย์สาขาของวัดพะอ๊อกตอยะ ในประเทศเมียนมา ตั้งอยู่ที่ อ.เมือง จ.อ่างทอง ใครจะไปปฏิบัติธรรมกับเขาก็ได้ พอไปถึง สิ่งแรกที่ต้องปฏิบัติคือ ขอให้ชำระศีลให้บริสุทธิ์ ไตรสรณคมน์กับศีล ทำให้ได้ก่อน พอผ่านศีลก็ไปสมถะ พอผ่านสมถะก็เข้าไปวิปัสสนา ก็ไปในลักษณะอย่างนี้ นี่คือบันได ๕ ขั้น

วันนี้โยมมาฟังเทศน์ ทำไมจึงบอกว่ามาปฏิบัติธรรม ๓ ขั้น ก็คือไตรสรณคมน์ ได้ปฏิบัติธรรมขั้นที่ ๑ รับศีล สมาทานศีล ได้ปฏิบัติธรรมขั้นที่ ๒ กุศลกรรมบถ ๑๐ ปฏิบัติธรรมขั้นที่ ๓ ต่อไป นึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า ได้ปฏิบัติธรรมขั้นที่ ๔ ในขณะที่ฟัง เสียงที่ได้ยินเป็นรูป ผู้ได้ยินเป็นนาม พอพระท่านเทศน์ ก็กำหนดได้ยินหนอๆ เสียงที่ได้ยินเป็นสัททารมณ์ เป็นรูปธรรม ผู้ได้ยินคือ โสตวิญญาณจิต จิตที่เกิดทางหู เป็นนามธรรม มีแค่รูปแค่นาม ถ้าน้อมจิตไปได้อย่างนี้ ก็เข้าสู่วิปัสสนา คือในขณะที่ฟังก็สามารถเจริญวิปัสสนาไปด้วยได้ เพราะฉะนั้นในขณะที่ฟังอยู่ ก็ถือว่ากำลังปฏิบัติธรรมไปด้วย

เหตุแห่งการบรรลุธรรม มี ๕ อย่าง คือ การฟัง การสอน การสวดสาธยาย การมนสิการ และการลงมือปฏิบัติ สมัยพุทธกาล มีการบรรลุธรรมมากที่สุด คือด้วยการฟัง

รู้ได้อย่างไรว่าการฟังทำให้มีการบรรลุธรรมมากที่สุด ดังตัวอย่างกล่าวไว้ในพระไตรปิฎกคือ *"เทสนาวสาเน ติงสสหัสส ภิกขุ จตูหิ ปฏิสัมภิทาหิ อรหัตตัง ปาปุนิงสุ"* **เทสนาวสาเน** ในที่สุดแห่งพระธรรมเทศนา **ติงสสหัสสภิกขุ** ภิกษุ ๓๐,๐๐๐ รูป **ปาปุนิงสุ** บรรลุแล้ว **อรหัตตัง** ซึ่งความเป็นแห่งพระอรหันต์ **จตูหิ ปฏิสัมภิทาหิ** พร้อมด้วยปฏิสัมภิทาทั้ง ๔ แปลว่า พอเทศน์จบ พระที่มาฟัง ๓๐,๐๐๐ รูป ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์

แล้วท่านปฏิบัติธรรมตอนไหน ก็ตอนที่ฟังนั่นแหละ ฟังไป ท่านน้อมจิตตามไป โยนิโสมนสิการตามไป ฟังแล้วก็ได้บรรลุ ดังนั้น เหตุที่ทำให้บรรลุธรรมมากที่สุดในสมัยพุทธกาลก็ด้วยการฟัง แต่ต้องเป็นการฟังแบบทะลุทะลวง ฟังแบบทะลุทะลวงคืออะไร **สุสสูสํ** ถ้าเงี่ยโสตลงตั้งใจฟัง เนื้อหาเป็นอย่างนี้ แล้วน้อมเข้ามาหาตัวเราเอง น้อมขันธ์ ๕ เข้ามาในขันธ์ ๕ ของตัวเราเอง สุดท้าย ฟังแล้วเกิดสุตะ ฟังแล้วเกิดจินตา ฟังแล้วเกิดภาวนา ได้ดวงตาเห็นธรรมบรรลุเป็นพระอริยะในที่สุด

เพราะฉะนั้น การมาฟังเทศน์ฟังธรรม คือการมาปฏิบัติธรรม แต่ปฏิบัติธรรมโดยการนั่งฟังต้องฟังเหมือนสมัยพุทธกาล คือฟังแล้วได้บรรลุธรรม วิธีการปฏิบัติ ไม่ใช่อยู่ในรูปแบบเสมอไป รูปแบบการปฏิบัติกับของจริง บางทีมันก็ไม่เหมือนกัน ฟังไปน้อมจิตไป สิ่งที่เราไม่รู้ พอรู้แล้วก็เริ่มลด เริ่มละ เริ่มเข้าใจ เริ่มโยนิโสมนสิการเป็น คิดเป็น ตอนนั้นแหละ กระบวนการของการฟังเกิดขึ้นแล้ว

วันนี้ถือว่าทุกท่านเข้าสู่กระบวนการของการปฏิบัติธรรมโดยการฟัง แล้วแต่ท่านจะโยนิโสมนสิการ ตอนนี้ส่งให้ผ่าน ๒ ขั้นแล้ว ๑) ไตรสรณคมน์มาแล้ว ๒) ศีลมาแล้ว ต่อไป ๓) กุศลกรรมบถ ๑๐ ผ่านแล้ว ก็เหลือขั้นที่ ๔)

สมถะ คือน้อมจิตในพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ แล้วไปสู่ขั้นที่ ๕) วิปัสสนา เสียงที่ได้ยินเป็นรูป ผู้ได้ยินเป็นนาม ได้ยินหนอๆ เสียงที่ได้ยินไม่เที่ยง ทั้งรูปทั้งนาม ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา นั่นคือกระบวนการของการฟัง แล้วก็โยนิโสมนสิการตาม

รู้จักตัณหาพอสมควรแล้ว องค์ธรรมของตัณหา ได้แก่ **โลภเจตสิก** อาตมาไปค้นคว้ามาไปดูมาจากหลายเล่ม ความหมายของ“ตัณหา” คำศัพท์ คำแปลมีมากมาย ส่วนคำว่า *ตัณหังกร* พระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีพระตัณหังกรด้วย ตัณหังกรคืออะไร ตัณหังคือตัณหาหรือ ? (กร คือผู้กระทำ) ความจริงไม่ใช่อย่างนั้น ตัณหังกรเป็นชื่อขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตัณหังกโร เมธังกโร สวณังกโร พระตัณหังกร สรณังกร ทีปังกร เมธังกร เรื่องของการตั้งชื่อ นำเอาคำศัพท์มาต่อกัน แล้วก็นำมาทำเป็นชื่อ ก็มีเหตุมีผลของแต่ละที่แต่ละแห่ง ไม่ใช่ตัณหา

ตัณหา โดยมาก ๙๙ เปอร์เซ็นต์คือ อกุศลไปในทางไม่ดี ในอริยสัจ ๔ ในข้อที่ ๒ คือ สมุทยสัจจะ ได้แก่ ตัณหา นอกจากนี้ ตัณหาที่อยู่ในธรรมจักร ก็คือสมุทยสัจจะ อยู่ในปฏิจจสมุปบาท ก็คือตัณหาโดยตรง หรืออยู่ในหลายๆ ที่ ก็ใช้คำว่า ตัณหาโดยตรง แต่พอมาถึงอภิธรรม เรียกชื่อตามสภาวธรรมว่า **โลภเจตสิก**

ตัณหานี้ โดยมากแล้วก็คือความประสงค์ในการที่จะใช้สอย หรือความอยาก หรือธรรมะที่เป็นเหตุให้อยาก ธรรมะที่เป็นเหตุให้ไม่พอ แปลเป็นอย่างอื่นอีกได้ไหม ตัณหา ความต้องการดื่ม หรือความกระหายน้ำ กระหายน้ำก็ใช้คำว่าตัณหาได้ อันนี้คือเรื่องของคำศัพท์ ส่วนการวิเคราะห์เป็นภาษาบาลีนี้ อาตมาก็รู้คนเดียวก็แล้วกัน ถ้าให้อธิบายการวิเคราะห์

เป็นภาษาบาลีแล้วแปลให้ฟังด้วย คงต้องชวนไปเรียนบาลีที่วัดจากแดงเลย เพราะฉะนั้น เอาคำแปลภาษาไทยมาสรุปสั้นๆ ตัณหา มาจาก *ตสฺ* ธาตุ *ณฺหา* ปัจจัย

ตัณหา คือ ขยะแน่นอน แต่ **ฉันทะ** บางครั้งไม่ใช่ขยะ บางครั้ง เป็นขยะ เพราะฉะนั้น ระหว่างตัณหา กับ ฉันทะนี้ บางทีเราไม่เข้าใจตัณหา คืออะไร ฉันทะคืออะไร แบบไหนเรียกว่าตัณหา แบบไหนเรียกว่าฉันทะ ดังนั้นเรามาทำความเข้าใจเรื่องฉันทะกันต่อ

ความหมายของฉันทะและองค์ธรรม

ฉนฺท มาจาก ฉนฺท ธาตุ + อ ปัจจัย, ฉนฺท อิจฺฉายํ ฉนฺทนํ ฉนฺโท. อารมฺมเณน อตฺถิกตา, อารมฺมณปริเยสนํ, กตฺตุกมฺยตาฉนฺโท.

๑. มีความต้องการด้วยอารมณ์ มีรูปารมณ์เป็นต้น มีความประสงค์ ต้องการและการแสวงหา องค์ธรรม ได้แก่ *ฉันทเจตสิก*

๒. มีความยินดีพอใจซึ่งอารมณ์ องค์ธรรม ได้แก่ *โลภเจตสิก*

๓. มีความปรารถนาจะทำ ต้องการทำ องค์ธรรม ได้แก่ *วิริยเจตสิก*

๔. ความต้องการถือเอาโดยผิด องค์ธรรม ได้แก่ *ทิฏฐิเจตสิก*

๕. ความเห็นพ้องกัน, เห็นด้วย, มอบฉันทะ, เอาด้วย ได้แก่ ตัณหาฉันทะ, ทิฏฐิฉันทะ, วิริยฉันทะ, ธรรมฉันทะ (กุศลฉันทะ), กัตตุกัมยตาฉันทะ เป็นต้น

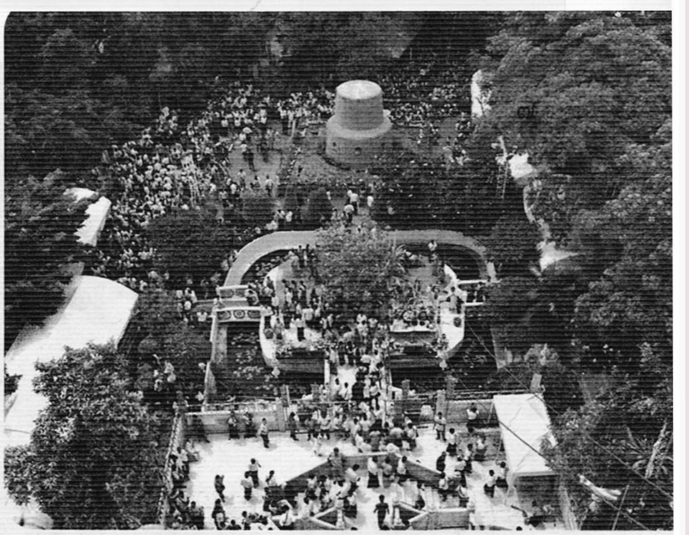
ลักขณาทิจตุกกะของกัตตุกัมยตาฉันทะ

มีสภาวะต้องการทำอารมณ์ เป็น*ลักษณะ*

มีการแสวงหาอารมณ์ เป็น*หน้าที่* (กิจจรส)

มีความเป็นผู้ต้องการซึ่งอารมณ์ เป็น *อาการปรากฏ* (ปัจจุปัฏฐาน)

มีอารมณ์นั่นแหละ เป็น*เหตุใกล้* (ปทัฏฐาน)

ความปรารถนาอารมณ์ของกัตตุกัมยตาฉันทะนี้ เปรียบเสมือน การยื่นมือเข้าไปหาอารมณ์ของจิต

กัตตุกัมยตาฉันทะ ในขณะที่ประกอบกับโลภะ เรียกว่า *ตัณหาฉันทะ,* กามฉันทะ ในขณะที่ประกอบกับโทสะ ถูกเรียกว่า *ปฏิฆฉันทะ,* ในขณะประกอบกับโกสัชชะ (ความขี้เกียจ) เรียกว่า *อติลีนฉันทะ,* ในขณะที่ประกอบกับอุทธัจจะ (ความฟุ้งซ่าน) เรียกว่า *อติปัคคหิตฉันทะ,* ในขณะที่ประกอบกับถีนมิทธะ (ความง่วงเซื่องซึม) เรียกว่า *สังขิตตฉันทะ,* ในขณะที่ประกอบกับกามวิตก (ตรึกเรื่องกาม) เรียกว่า *วิกขิตตฉันทะ,* ในขณะที่ประกอบกับอโลภะ (ความไม่โลภ) เรียกว่า *เนกขัมมฉันทะ,* ในขณะที่ประกอบกับอโทสะ (ไม่โกรธ) เรียกว่า *อัพยาปาทฉันทะ,* ในขณะที่ประกอบกับอโมหะ (ไม่หลง) เรียกว่า *อวิหิงสาฉันทะ*

- มีความประสงค์ มีความต้องการ มีความปรารถนา แสวงหาซึ่งอารมณ์ เป็น *ฉันทเจตสิก*
- มีความยินดีพอใจซึ่งอารมณ์ที่ได้มาแล้วเป็น *โลภเจตสิก*

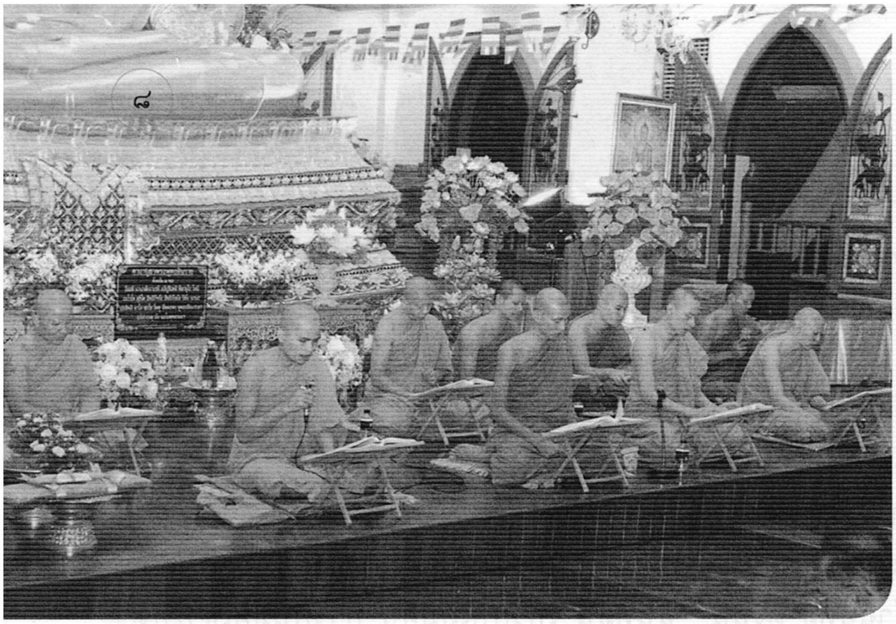
<u>นี้คือข้อแตกต่าง</u>

ฉันทะ เป็นได้ทั้งกุศลและอกุศล

ตัณหา เป็นอกุศลอย่างเดียว

ฉันทะ มีเนื้อความกว้างกว่า

ตัณหา มีเนื้อความแคบกว่า

เพราะฉะนั้น เรื่องของฉันทะนี้ ส่วนหนึ่งเหมือนกับตัณหา ส่วนหนึ่งไม่เหมือน เมื่อไม่เหมือนแล้ว ลักษณะของฉันทะ คือ มีความประสงค์ในการที่จะกระทำอารมณ์ เรียกว่า *กัตตุกัมมยตาฉันทะ* อันนี้คือลักษณะ หน้าที่ของฉันทะ คือแสวงหาอารมณ์ อาการปรากฏของฉันทะ คือเป็นสิ่งที่ต้องการอารมณ์ เหตุใกล้ของฉันทะ คืออารมณ์นั้นแหละ อันนี้ก็คือลักษณะเป็นต้นของฉันทะ

เพราะฉะนั้น เรื่องของฉันทะนี้ มีทั้งดีไม่ดี ฉันทะในทางที่ดี ฉันทะในทางที่ไม่ดี ฉันทะจึงจะมีมากมายหลายประการ เราต้องเข้าใจว่าเราจะใช้ฉันทะของเราไปในทางไหน แล้วฉันทะที่เป็นประโยชน์ เป็นสิ่งที่ดี เช่น กัตตุกัมมยตากุสโลธัมมฉันโท ฉันทะใดที่มีความประสงค์ในการกระทำคุณงามความดี ในการสร้างสรรค์สิ่งดีฉันทะนั้นก็จะเป็น **กุศลฉันทะ** หรือ **ธรรมฉันทะ**

เพราะฉะนั้น เรื่องของฉันทะ เรื่องของตัณหา บางทีถ้าดูองค์ธรรม ดูตัวประกอบจากหลายๆ คัมภีร์ จากหลายๆ ที่แล้ว เราก็จะแยกองค์ธรรมได้ พอแยกองค์ธรรมได้ ก็จะแยกประเภทได้ พอแยกประเภทได้ ก็รู้ว่าตัณหาเป็นอย่างนี้ ฉันทะเป็นอย่างนี้

เรายืมภาษาบาลีมาใช้ในภาษาไทย แต่ยืมมาแล้วเราไม่เอาความหมายเดิมมาใช้ ก็เลยเพี้ยน พอเราไม่เอาความหมายเดิมมาด้วยทำให้ฟังเทศน์ฟังธรรมไม่รู้เรื่อง พระท่านเทศน์ความหมายหนึ่ง เราก็แปลอีกความหมายหนึ่ง อย่างเช่นคนนั้นเขามี*บารมี* โดยทั่วไปก็เข้าใจว่าเขาเป็นนักการเมือง มีอำนาจ มียศ มีบริวาร มีคนเกรงกลัว เขามีบารมีสูง แล้วยังมีคำศัพท์ คนอยู่เหนือบารมีอีก อ้าว ก็เลยกลายเป็นว่า แสดงว่าบารมี ไม่ดีซิ ... ไม่ใช่

บารมี แปลว่า การบำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่น บารมี แปลว่า การกระทำอันประเสริฐ บารมี แปลว่า การกระทำของผู้ประเสริฐ บารมี แปลว่า การตักตวงเอาคุณงามความดีใส่ในตน บารมี แปลว่า การกระทำที่ส่งให้ผู้กระทำลุถึงพระนิพพาน แต่เราเข้าใจความหมายว่า บารมี คือ คนที่มีอำนาจวาสนาบารมี ใช้อำนาจในทางดีก็ได้ ไม่ดีก็ได้ คนนี้มีบารมี อย่าเข้าใกล้ นั่นคือเราเข้าใจความหมายคำศัพท์ไม่ตรงแล้ว หรืออีกคำหนึ่ง มีสัตว์มาจุติ จุติ แปลว่า ตาย แต่ภาษาไทย จุติ แปลว่า เกิด

เพราะฉะนั้น คำศัพท์ที่ใช้ในภาษาไทยกับบาลีไม่เหมือนกัน เมื่อไม่เหมือนกัน จะเอาความรู้สึกไทยๆ ไปจับ เหมือนตัณหากับฉันทะ จะทำอะไรๆ ก็มีตัณหาเป็นตัวนำนั่นแหละ แต่จริงๆ แล้ว ฉันทะกับตัณหาต่างกัน ถ้าทำด้วยตัณหา หากไม่สมหวัง จะเกิดโทสะ ไม่พอใจ แต่ถ้าทำด้วยฉันทะ ถ้ายังไม่สมหวังก็ทำใจได้ อ้อ เราเพียรพยายามมาแค่นี้เอง ความเพียร

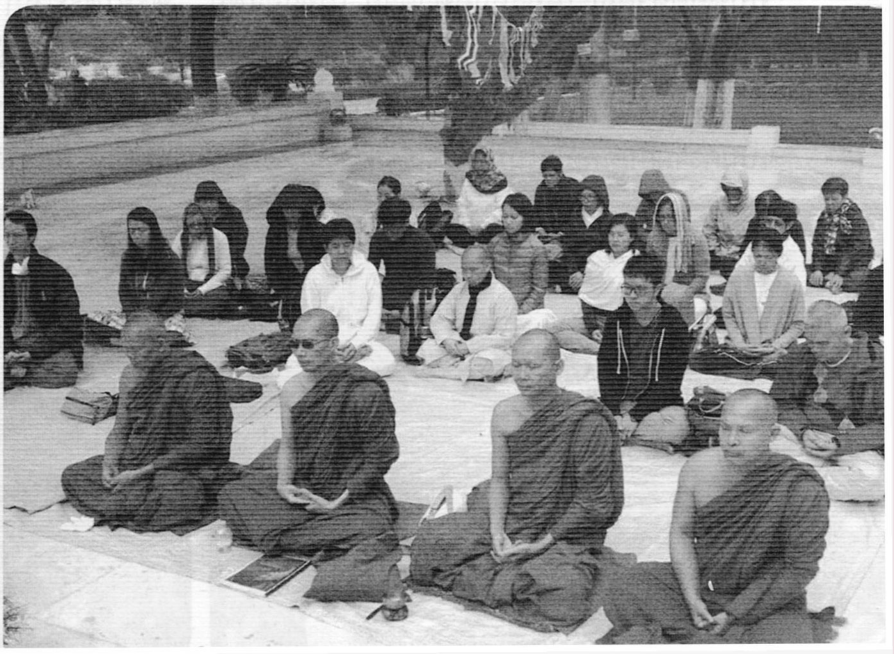
พยายามของเรายังไม่พอ เราต้องพยายามต่อ คิดอย่างนี้จะไม่เกิดโทสะ

เพราะฉะนั้น มาวัดญาณเวศกวันแล้ว โยมจะได้ฟังเทศน์ไหม องค์เทศน์จะมาหรือไม่มา ฉันไม่สนใจหรอก ได้มาถึงวัดก็พอใจแล้ว แต่ถ้าอยากฟัง แบบมาวัดด้วยตัณหาล่ะ อุตส่าห์ขับรถมาตั้งนาน องค์เทศน์ไม่มาสักที เกิดอะไรขึ้น เกิดโทสะกลับบ้าน จะไปฟังเทศน์ แต่ขากลับเกิดโทสะ องค์เทศน์มาสาย หรือเทศน์ไม่ถูกใจ เกิดโทสะกลับไป แต่ถ้ามาด้วยฉันทะ โอ้ มาถึงวัดแล้ว เราก็ได้ไหว้พระ ได้สวดมนต์ ได้ทำบุญ ได้กุศล ฉันทะของเราเต็มเปี่ยมแล้ว มีความสุขแล้ว ถ้ามาฟังเทศน์ด้วยฉันทะ จะได้ฟังหรือไม่ได้ฟังก็ดีทั้งนั้น ได้ฟังก็ดี แต่ไม่ได้ฟังก็ไม่เป็นไร ได้บุญได้กุศลแล้ว แต่ถ้ามาด้วยความอยากฟัง แบบมาด้วยตัณหา ถ้าผู้เทศน์ก็มาสาย แถมเทศน์ก็ไม่รู้เรื่องอีก เกิดโทสะกลับบ้านไป อันนั้นคือมาด้วยตัณหาแล้ว

ท่านสอนว่า **อย่าเอาตัณหามาละกิเลส** คนละเรื่องกัน จริงอยู่ หนามยอกเอาหนามบ่ง ไฟตัดไฟ แต่เอาตัณหามาตัดตัณหาไม่ได้ เอาตัณหามาละตัณหาไม่ได้ มันคนละประเด็นกัน ตามธรรมชาติทำได้ แต่นี่มันไม่ใช่ธรรมชาติ เป็นเรื่องของนามธรรม เพชรตัดเพชรก็แค่รูปธรรม หนามยอกเอาหนามบ่ง ก็แค่เป็นรูปธรรม แต่จะเอาตัณหามาละตัณหา ในส่วนของนามธรรม ทำไม่ได้

เพราะฉะนั้น ต้องเปลี่ยนจากตัณหาเป็นฉันทะ เพราะตัณหานี้ มันเป็นตัวการใหญ่ของแกนนำใหม่ เวทนาปัจจยาตัณหา เพราะเวทนาเป็นปัจจัยทำให้เกิดตัณหา ตัณหาก็ยินดีแบบโลภโสมนัส แต่ถ้าฉันทะ ยินดีแบบ*มหากุศลโสมนัส*, โลภโสมนัส **ยินดีพอใจแบบตัณหา** ถ้าผิดหวังหน่อย ก็เกิด**โทสะ**แล้ว แต่ถ้ามี**มหากุศลโสมนัสแบบฉันทะ** ถ้าผิดหวังก็เกิดแค่**อุเบกขา** อ๋อ ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปตามเหตุตามปัจจัย มันจะเป็นอุเบกขา จะไม่เกิดโทสะ แต่ถ้าโลภโสมนัสแล้วจิตใจเกิดโทสะได้เลย ไม่เหมือนมหากุศลโสมนัส ในกุศลฉันทะ พอไม่ถูกใจ หรืออะไรไม่เป็นไปตามประสงค์ มันก็จะเป็นอุเบกขา ไม่ไปต่อให้เกิดโทสะ

เพราะฉะนั้น จะดูผลพวงที่ตามมา ว่าอะไรเกิดต่อ คือความอยาก ความต้องการของเราเป็นตัณหา หรือเป็นฉันทะ ฉันทะกับตัณหา จะได้แยกออกจากกัน จริงอยู่ ฉันทะที่เป็นอกุศลก็มี เช่น *ฉันทราคะ* ถ้าเรานำฉันทะไปใส่กับราคะ ฉันทะนั้น คือความกำหนัดยินดี เป็น *ฉันทราคะ กามฉันทะ* ใช้กามะเข้าไป ใช้ฉันทราคะเข้าไป ใช้ไปเชื่อมกับฉันทะ แต่ถ้าปล่อยให้เขาอยู่โดดๆ ฉันทะจะใช้ในความหมายทางที่ดี แต่ถ้าอยากใช้ในทางไม่ดี เอาคำอื่นไปต่อ เช่น ฉันทราคะ กามฉันทะ หรือ ฉันทานุมัติ ก็คือ

ตามความพอใจของทุกคน อันนี้คือฉันทะ ขอฉันทะในที่ประชุม ขอมติในที่ประชุม ขอความพอใจในที่ประชุม ก็คือขอฉันทะเหมือนกัน เพราะคือฉันทะตัวนี้ ถ้าเราเข้าใจ ฉันทะนี้เป็นได้ทั้งกุศลและอกุศล

ในส่วนตัณหาล่ะ เขามาในฝ่ายอกุศลอย่างเดียว เพราะฉะนั้น เราจะไปยืมคำศัพท์ว่าเอาตัณหาละตัณหา ก็ใช่ที่ เพราะถ้ายืมไปยืมมาเดี๋ยวยืมไม่คืนอีก เห็นไหมนั่น มีคนเขาใช้กันแล้วเอาตัณหามาละตัณหาได้ เราก็ใช้ต่อ ใช้ไปใช้มาเพี้ยน เขาเรียกว่า apply (ประยุกต์) ก็ apply ไปอีก แต่แอปมากๆ ก็เป็น แอปแบ๊วกันไปหมด

กามตัณหา อยากมีนั่นอยากมีนี่ มีความต้องการในกามคุณอารมณ์ ภวตัณหา อยากเป็นนั่นอยากเป็นนี่ วิภวตัณหา ไม่อยากเป็นนั่นไม่อยากเป็นนี่ คำว่าอยากเป็นนั่นอยากเป็นนี่ไม่อยากเป็นนั่นไม่อยากเป็นนี่ เป็น apply แปลตรงๆ ภวตัณหา แปลว่า ความต้องการในภพที่เป็นพรหมโลก เพราะโลกมนุษย์ถูกทำลาย เทวโลกถูกทำลาย แต่พรหมโลกไม่ถูกทำลาย พรหมจึงคิดว่า โลกของฉันนี้เที่ยง (สัสสตะ) โลกมนุษย์ของคุณ เดี๋ยวก็ถูกทำลาย เดี๋ยวก็แตกสลาย เทวโลกก็แตกสลาย แต่พรหมโลกของฉันไม่แตกสลาย เพราะฉะนั้น โลกของฉันเที่ยงเป็นความยินดีพอใจในภพนั้น เรียกว่า *สัสสตทิฏฐิ*

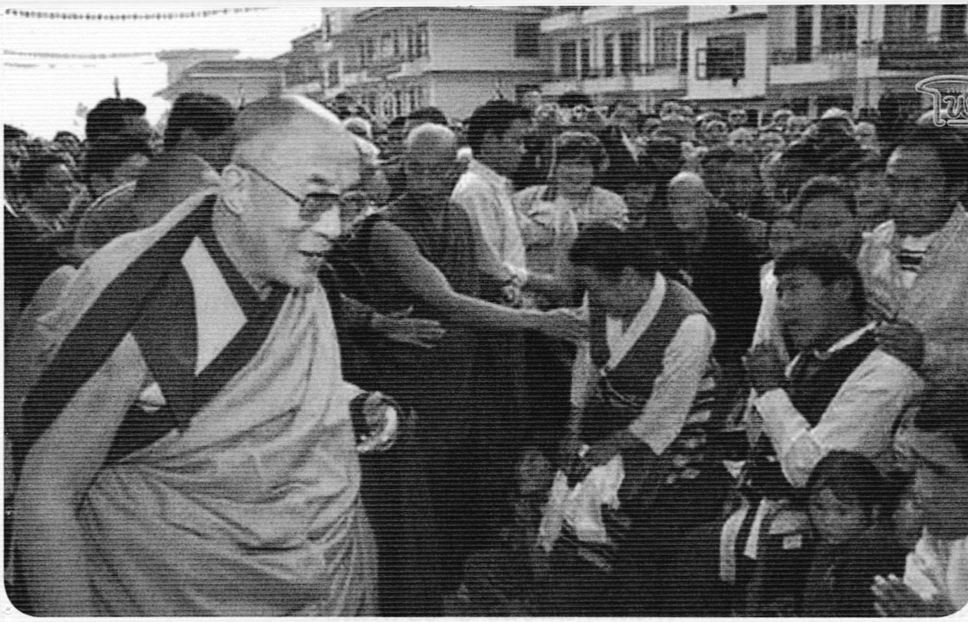
ส่วน *อุจเฉททิฏฐิ* ไม่ใช่แปลว่าไม่อยากเป็นนั่นไม่อยากเป็นนี่ แต่แปลว่า ตายแล้วจะได้จบ ตายแล้วสูญ ไม่ได้กลับมาเกิดอีก เข้าใจแล้วว่าตายแล้วสูญ เป็นอุจเฉททิฏฐิ จัดเป็นมิจฉาทิฏฐิประเภทตายแล้วสูญ

ฉะนั้น การ apply ต้องรู้ว่านี่คือ apply หรืออีกคำหนึ่ง *อกาลิโก* ไม่ขึ้นอยู่กับกาลเวลา เราก็นึกถึงอะไร ธรรมะของพระพุทธเจ้า ฟังเมื่อไหร่ก็ได้ ปฏิบัติเมื่อไหร่ก็ได้ เป็นอกาลิโก นั้นคือความหมายที่ประยุกต์ไปแล้ว แต่ความหมายแท้จริง *อกาลิโก* องค์ธรรมได้แก่ มรรคจิต ๔ ดวง หลังจากมรรค ไม่มีอย่างอื่นมาคั่นกลาง ผลจิตเกิดต่อเนื่องทันที นั่นคือ *อกาลิโก* ไม่มีกาลอื่นมาคั่นตรงกลาง หมายเอา มรรคจิต ๔ ดวง ไม่ได้หมายเอาอย่างที่เราเข้าใจว่า ธรรมะของพระพุทธเจ้า ปฏิบัติเมื่อไหร่ก็ได้ ลงมือเมื่อไหร่ก็ได้ เป็นอกาลิโก อันนั้นก็ต้องรู้ว่านี่คือการ apply

ตอนนี้มหายานแตกออกเป็น ๒๐๐ กว่านิกาย ตอนแรกแตกใหม่ๆ ก็ยังดีอยู่ ต่อมาพระไตรปิฎกก็แตกออกไป พระสูตรมีเพิ่มขึ้น วินัยลดลง อภิธรรมหายหมด มหายานจึงมีพระไตรปิฎก ๒๐๐ กว่าเล่ม อภิธรรมปิฎกไม่เหลือเลยแม้แต่เล่มเดียว วินัยเหลือครึ่งหนึ่ง พระสูตรเพิ่มขึ้นมา กลายเป็นปรัชญา เพราะการ apply ก็แอปไปแอปมา เป็นแอปแบ๊ว เพราะเข้าไม่ถึงสัจธรรม กลายเป็นทองเหลืองแล้ว ไม่ใช่ทองคำ เถรวาทของเรายังเป็นทองคำอยู่ แต่มหายานก็เป็นทอง แต่เป็นทองเหลือง

เพราะไม่มีธรรมะเพื่อพ้นทุกข์แล้ว เป็นธรรมะเพื่อมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ สูงสุดแค่พรหมโลก อันนี้คือลักษณะธรรมะของมหายาน

ทำไมจึงรู้ เพราะอาตมาได้ไปสนทนากับพระนิกายมหายานโดยตรง (ตอนนี้ที่กำลังสัมมนาอยู่ที่พุทธคยา ก็เป็นกลุ่มของมหายาน) ซึ่งมีท่านดาไลลามะเป็นองค์ประธาน เมื่อ ๒-๓ ปีก่อนโน้น อาตมาก็ได้ไปร่วมสัมมนาด้วย องค์ดาไลลามะและลูกศิษย์ของท่าน ที่สอนพระไตรปิฎกของมหายาน ก็ได้แลกเปลี่ยนสนทนา อาตมาถามเขาว่า พระไตรปิฎกของมหายานมีกี่เล่ม เขาตอบว่า ของมหายานมีพระไตรปิฎก ๒๐๐ เล่ม แล้ว ๒๐๐ เล่มนี้ พระอภิธรรมปิฎกมีไหม ไม่มี แล้วเหลืออะไร เหลือพระสูตร กับพระวินัย พระสูตรมีเยอะ พระวินัยมีเหลืออยู่ครึ่งหนึ่ง ที่พระพุทธเจ้าตรัสเอาไว้ ตัดออกไปเหลืออีกครึ่งหนึ่ง แต่พระสูตรเพิ่มมา ส่วนพระอภิธรรมปิฎกหายหมด แต่มีอยู่ ๒๐๐ กว่าเล่ม

ส่วนพระไตรปิฎกของเถรวาท ถ้าของไทยมี ๔๕ เล่ม ตามจำนวนพรรษาที่พระพุทธองค์ทรงเผยแผ่พระศาสนา ของพม่า มี ๔๐ เล่ม ตามจำนวนวัด แต่เนื้อหาเหมือนกันนั่นแหละ ๔๕ กับ ๔๐ เนื้อหาเท่ากัน มีอยู่แค่นี้ แล้วฝ่ายมหายานก็ถามอาตมาว่า พระไตรปิฎกเถรวาท มีเกินไหม มีขาดไหม มีเกินที่จะตัดทิ้งไหม มีขาดที่จะต้องเพิ่มเติมไหม อาตมาบอก ไม่มีขาด ไม่มีเกิน สมบูรณ์ ของเถรวาท ไม่มีเติม ไม่มีเพิ่ม พระพุทธเจ้าตรัสไว้อย่างไร ก็อย่างนั้น

เมื่อได้สนทนากับฝ่ายมหายาน จึงทราบที่มาที่ไป ของมหายานชอบประยุกต์ พอประยุกต์สุดท้ายก็ไปดึงพราหมณ์เข้ามา ไปดึงไสยศาสตร์เข้ามา ดึงโน้นดึงนี้ สุดท้าย ของจริงก็เลยหายไป เรียกว่าเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา

ปุจฉา - วิสัชนา

คำถาม กราบนมัสการเรียนถามพระอาจารย์เพื่อความเข้าใจเพิ่มเติม เรื่องตัณหากับฉันทะ ตัณหานี้เป็นตัวมารร้ายแน่ๆ แต่คำว่าฉันทะนี้ โยมไม่แน่ใจว่าเป็นคำกลางหรือเปล่า ถ้าในความหมายทางกุศล จำเป็นต้องมีคำมาเพิ่มอธิบายให้ชัดขึ้นไหมเจ้าคะ

คำตอบ ฉันทะนั้น เป็น*อัญญสมนาเจตสิก* คือประกอบในกุศลก็ได้ ประกอบในอกุศลก็ได้ จะโดดเป็นกลางๆ ก็ได้ ถ้าจะดูว่าเป็นกุศลหรืออกุศลคือ อย่างที่ ๑ ถ้าฉันทะเฉยๆ เดี่ยวๆ มาโดดๆ โดยมากจะเป็นกุศล เป็น*กุศลฉันทะ* อย่างที่ ๒ ถ้าอยากเอาไปใช้ในทางไม่ดี เป็นอกุศลจะมีคำเพิ่มเติมให้อีกคำสองคำ เช่น *กามฉันทะ ฉันทราคะ กามฉันทนิวรณ์ เป็นต้น*

ดังนั้น ถ้ามี ๒ อย่างคู่กัน ดูอย่างไรดี ฉันทะในทางที่ดี ในลักษณะต้องการเป็นกุศลชัดๆ ก็เช่น *ธรรมฉันทะ กุศลฉันทะ* หรือฉันทะใน

อิทธิบาท ๔ *(ฉันทิทธิบาท)* ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา อันนี้เป็นกุศลอย่างเดียวแน่นอน แต่ถ้าต้องการให้เป็นอกุศล ให้ใส่คำหน้า เช่น ฉันทราคะ กามฉันทนิวรณ์ เป็นต้น (ฉันทะในนิวรณ์ ๕ นั้น เป็นอกุศลอย่างเดียว)

แต่ถ้าเป็นตันหานั้น เป็นตัวหลักของฝ่ายอกุศลเลย และอยู่ในฝ่ายอกุศลอย่างเดียว ขณะที่ฉันทะเป็นกุศลก็ได้ และอกุศลก็ได้ ขยับไปทางไหนก็ขยับได้ เหมือนนักฟุตบอลไปอยู่แถวหน้า ยิงประตูได้ อยู่ข้างหลังก็คอยปิดได้ ตรงกลางก็คอยเล่นลูกได้ ขยับไปทางไหนก็เล่นตรงนั้นได้ทันที ตัวฉันทะนี้ เขาก็พร้อมเล่นได้ทุกบทบาท อยู่ที่ว่าให้เขายืนตรงไหน ไปยืนในฝ่ายไม่ดี เขาก็ทำหน้าที่ฝ่ายไม่ดีอันนั้นได้ อยู่ฝ่ายดี เขาก็ทำหน้าที่ฝ่ายดีได้ อยู่ตรงกลางเขาก็เป็นกลางๆ ได้ ขึ้นอยู่กับว่า จะให้เขายืนอยู่ตรงตำแหน่งไหน ต้องดูบริบทด้วย

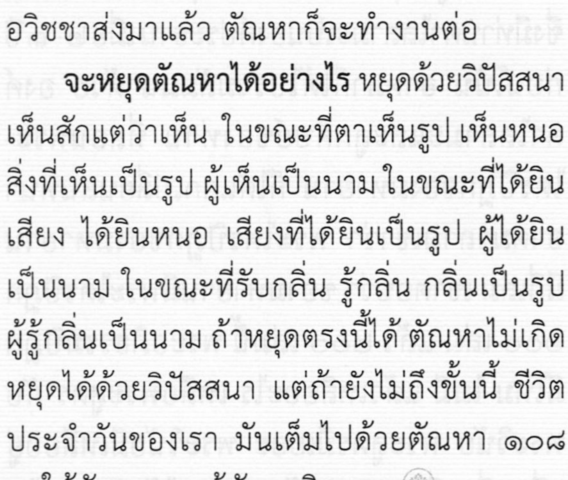
คำถาม พระอาจารย์ครับ พระอาจารย์บอกว่า ตัณหาเป็นตัวที่เกิดจากการแสวงหา แต่การดำเนินชีวิตเรา เราก็แสวงหาโน่นนี่นั่นเข้ามาในชีวิต จะทำแค่ไหนจึงจะไม่หลุดมาเป็นตัณหา ล่ะครับพระอาจารย์

คำตอบ หลังจากปฏิสนธิจิต เรามาเกิด เกิดมา ตั้งอยู่บนน้ำใสๆ พอปฏิสนธิจิตดับลงไป จิตที่เกิดดวงแรกของทุกคนคือ *ภวนิกันติโลภชวนะ* คือตัวตัณหา เครื่องประกอบสัตว์ไว้ในภพ ชีวิตของทุกคน เริ่มมาจาก*โลภมูลจิต* คือ ตัณหา ต่อจากนั้นคือ *โทสมูลจิต โมหมูลจิต* ฉะนั้น ชีวิตของเรา เป็นปุถุชน ก็มีตัณหาอยู่ตลอดเวลานั่นแหละ แต่ถ้าเรายกขึ้นเมื่อไหร่จะเป็นฉันทะ พอมีสติ จะเป็นฉันทะ ถ้าไม่มีสติก็มีตัณหาเต็มร้อย อยากจะหาเงินมาใช้ อยากจะหาโน่นหานี่มาใช้ ก็เป็นตัณหา แต่ตัณหาแบบนี้ไม่เบียดเบียนผู้อื่น แต่เป็นตัณหาที่ต้องการหาวัตถุมาดูแลขันธ์ ๕ ของตนเอง

เพราะฉะนั้น ตัณหานี้ มีอยู่แน่นอนในฐานะที่เราละมันไม่ได้ เราลืมตาปุ๊บ เห็นปุ๊บ ตัณหามาแล้ว เห็น ถูกใจ เวทนาเป็นปัจจัยให้เกิดตัณหา เห็นแล้วสุขเวทนาเกิด ตัณหาเกิดแล้ว เห็นแล้ว ไม่อยากดูต่อ ตัณหาก็เกิดแล้ว เพราะฉะนั้น ตัณหานี้ พื้นเพเดิม มันมากับอวิชชา พออวิชชาส่งมาแล้ว ตัณหาก็จะทำงานต่อ

จะหยุดตัณหาได้อย่างไร หยุดด้วยวิปัสสนา เห็นสักแต่ว่าเห็น ในขณะที่ตาเห็นรูป เห็นหนอ สิ่งที่เห็นเป็นรูป ผู้เห็นเป็นนาม ในขณะที่ได้ยินเสียง ได้ยินหนอ เสียงที่ได้ยินเป็นรูป ผู้ได้ยินเป็นนาม ในขณะที่รับกลิ่น รู้กลิ่น กลิ่นเป็นรูป ผู้รู้กลิ่นเป็นนาม ถ้าหยุดตรงนี้ได้ ตัณหาไม่เกิด หยุดได้ด้วยวิปัสสนา แต่ถ้ายังไม่ถึงขั้นนี้ ชีวิตประจำวันของเรา มันเต็มไปด้วยตัณหา ๑๐๘ ขอให้สังเกตและรู้ทัน เจริญพร

ที่มา : แสดงธรรมในโครงการ "ธรรมะตามอำเภอใจ"
ณ อุโบสถ วัดญาณเวศกวัน อ.สามพราน จ.นครปฐม
วันอาทิตย์ที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๑

ปัญญาปริทัศน์

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ ปยุตฺโต)

มองดู ฉันทะ-ตัณหา ไล่มาตั้งแต่เจงกีสข่าน

เรื่อง**ฉันทะ**นั้น บอกแล้วว่าเวลานี้ต้องย้ำบ่อยที่สุด เพราะเป็นธรรมข้อยิ่งใหญ่ ที่ถูกคนไทยลืมจนแทบจะหายไปเลย ก่อนจะขยายความต่อไป ขอทบทวนหลักให้แม่นก่อน และจะให้แม่น ก็ต้องเทียบกับตัณหา ที่เป็นคู่ตรงข้ามกัน

ฉันทะ คือ ความอยากให้สิ่งนั้นๆ อยู่ในภาวะที่ดีงามสมบูรณ์ของมัน แล้วก็อยากรู้ อยากทำให้มันดีงามสมบูรณ์อย่างนั้น แปลง่ายๆ ว่า ใจรัก อยากทำ

ตัณหา คือ ความอยากได้อยากเอาสิ่งนั้นๆ มาเสริมขยาย ปรนเปรออัตตาของเรา จึงอยากเสพ อยากอวด อยากโอ่ อยากโก้ อยากบำรุงบำเรอ

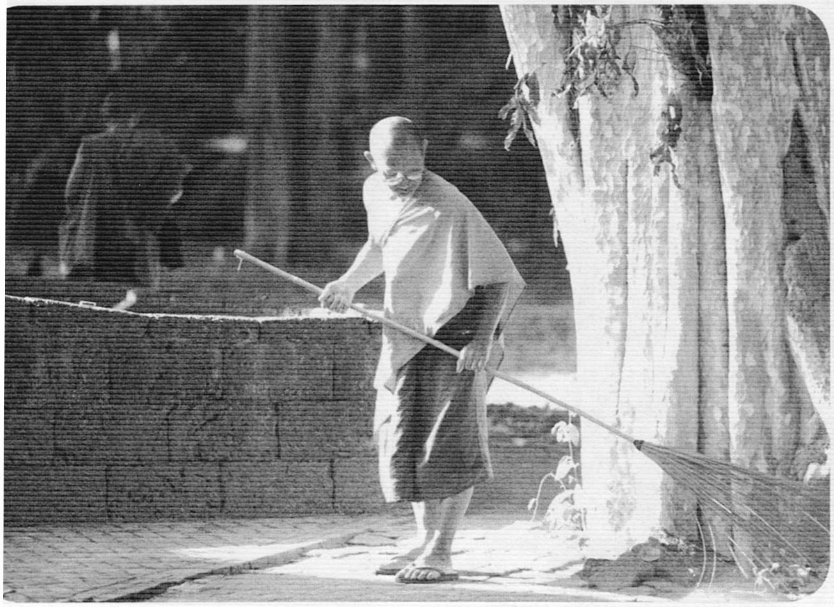
อยาก ๒ อย่าง

อยากให้สิ่งนั้นๆ อยู่ในภาวะที่ดีงามสมบูรณ์ของมัน อยากรู้ อยากทำอะไรๆ ให้ดีงามสมบูรณ์ = **ฉันทะ**

อยากให้ตัวได้เสพ ได้บำรุงบำเรอ อยากให้ตัวโก้เก๋ อยากอวด อยากโอ่ = **ตัณหา***

(*อยากใหญ่โต อวดโอ่โก้เก๋นั้น ชื่อตรงคือเป็น **"มานะ"** แต่ในที่นี้ เพื่อไม่ให้ซับซ้อนและยากแก่ผู้เริ่มศึกษา จึงรวมมานะไว้ในตัณหาก่อน เป็นคำเดียว โดยให้เข้าใจตามหลักว่า *ภวตัณหา* เป็นแดนเกิดของทิฏฐิและมานะเป็นต้น)

(เถร.อ.๒/๓๑๘)

เกี่ยวข้องกับอะไร ก็อยากให้สิ่งนั้นอยู่ในภาวะที่ดีงามสมบูรณ์ หรือดีเต็มที่ของมัน เช่น จะกินอาหาร เขาก็นึกถึงร่างกายว่า จะกินให้ร่างกายแข็งแรง มีสุขภาพดี ไม่มีโรค แล้วร่างกายนี้จะได้อยู่ดี และช่วยให้เล่าเรียนศึกษา ทำงานต่างๆ ได้ผลดีไปหมด เขาก็จึงเลือกกินอาหารที่มีคุณค่า เป็นประโยชน์จริงๆ ไม่กินของที่บั่นทอนสุขภาพ และกินในปริมาณที่พอดีกับความต้องการของร่างกาย

นี่คือกินด้วยฉันทะ ทีนี้ก็มาดูคนที่กินด้วยตัณหา

คนที่เป็นลูกน้องตัณหา กินอย่างไร ก็กินเอาอร่อยอย่างเดียว บางทีก็กินอวดโก้ ดูแต่ว่าให้เป็นของชอบ มีรสชาติ จะเป็นประโยชน์หรือเป็นโทษอย่างไรก็ช่างมัน และไม่สงสารร่างกายนี้เลย กินจนท้องแน่นท้องอืด บางทีแทบลุกไม่ขึ้น กินไปกินมา สุขภาพไม่ดี บางทีมีโรคตามมาด้วย

จะเห็นว่า คนมีฉันทะจะกินอาหาร โดยมองเห็นเหตุปัจจัยเป็นสายสืบทอดต่อๆ กัน ว่ากินอาหารอย่างนี้ ให้พอดีแค่นี้ แล้วร่างกายจะแข็งแรง มีสุขภาพดี ไม่มีโรคภัย แล้วร่างกายที่ดีนี้ก็จะช่วยให้ไปเล่าเรียนศึกษา ทำงานทำการได้ผลเต็มที่ เรียกเป็นทางการว่า รู้จักประมาณในการบริโภค นี่คือ **ฉันทะมากับปัญญา** แต่คนที่กินด้วยตัณหา ไม่มองอะไรยาวไกลออกไป นึกแค่ว่า จะได้อร่อยปากเต็มท้องเท่านั้น นี่คือ**ตัณหามากับอวิชชา**

เอาละ ทบทวนกันแค่ได้หลักไว้ แล้วก็ได้บอกรายละเอียดอะไรๆ มามากแล้ว ทีนี้ก็มาว่ากันต่อไป

ได้ยกตัวอย่างให้ฟังแล้วว่า คนมีฉันทะไปนั่งไปเดินไปดูไปอยู่ที่ไหน ก็อยากให้ที่นั่นสะอาดเรียบร้อย ถ้าที่นั่นสกปรกรกรุงรัง ก็จะเก็บกวาดให้สะอาดเรียบร้อย เช่น หาไม้กวาด หาผ้า หาน้ำ มาปัดกวาดเช็ดถู จัดการจนสะอาดเรียบร้อย แต่คนที่ไม่มีฉันทะ จะถูกตัณหาถ่วงไว้ ดึงไว้ ไม่อยากไปทำอะไรให้เหน็ดเหนื่อย (ขี้เกียจ) ได้แต่รอว่า เมื่อไรจะได้กินได้เสพอะไรให้อร่อย แล้วก็จะได้นอนให้อุตุสุโข

ถ้าจะให้คนที่เป็นลูกน้องตัณหามากวาดบ้าน ก็ต้องล่อด้วยรางวัลว่าเธอกวาดบ้านตรงนี้นะ เสร็จแล้วจะให้ขนม หรือให้ของนั่นของนี่ เขาจึงจะฉวยไม้กวาดมากวาดบ้าน แต่คนที่กวาดบ้านเพื่อเอารางวัลนี่ เราต้องคุมให้ดี เพราะเขาจะเอารางวัล เขาจะไม่ตั้งใจกวาด จะสะอาดหรือไม่ เขาไม่สนใจ จึงต้องคอยตรวจคอยคุมให้ดี ไม่เหมือนคนที่กวาดด้วยฉันทะ เขาอยากให้สะอาด ถึงไม่มีใครคุม เขาก็กวาดเต็มที่

ได้พูดไว้อีกตัวอย่างหนึ่ง ซึ่งง่ายๆ ใกล้ตัว คือ คนมีฉันทะนั้น ไม่ว่าจะไปประสบพบเห็น

พระพุทธเจ้าทรงมีฉันทะไม่ลดถอยเลย

อ้อ... ฉันทะที่พูดมาเรื่อยๆ นั้น เดี๋ยวก็ข้าม จุดนั้น เดี๋ยวก็ข้ามแง่นี้ คือตกหล่นไปนั่นเอง คราวที่แล้วก็ลืมบอกไปแง่หนึ่งคือ ฉันทะนี้เป็นพุทธธรรมอย่างหนึ่ง ในพุทธธรรม ๑๘ ประการ*

(***พุทธธรรม ๑๘** อฏฐารส พุทธธมฺมา ท่านที่สนใจศึกษา สามารถอ่านเพิ่มเติมท้ายบทความ)

ก็มาเติมเรื่องที่ตกหล่นไปนี้เสียก่อน คือ พระพุทธเจ้าทรงมีพระคุณอีกชุดหนึ่ง ที่เราไม่ค่อยรู้กัน เรียกว่า **พุทธธรรม ๑๘**

พุทธธรรม คืออะไร ?

"พุทธธรรม" แปลได้ ๓ อย่าง คือ

๑) *แปลว่า* ธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง นี่ก็คือคำสอนของพระพุทธเจ้า

๒) *แปลว่า* ธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้า ได้แก่ บารมี ๑๐

๓) *แปลว่า* ธรรมคือคุณสมบัติของพระพุทธเจ้า มี ๑๘ ข้อ

ฉันทะนี้เป็นพุทธธรรมอย่างหนึ่งในคำแปลที่ ๓) คือเป็นคุณสมบัติประจำพระองค์อย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้า ได้แก่ **ทรงมีฉันทะไม่ลดถอยเลย** (คำบาลีว่า **นตฺถิ ฉนฺทสฺส หานิ**)

มีฉันทะไม่ลดถอยอย่างไร คือ พระพุทธเจ้าทรงมีฉันทะ ทรงปรารถนา ทรงต้องการทำให้คนมีความสุข หลุดพ้นไปจากความทุกข์ ให้เขาเป็นคนดี มีจิตใจดี มีปัญญา รู้ เข้าใจธรรม ให้เขาเป็นคนที่สมบูรณ์ ฉันทะนี้ พระพุทธเจ้าทรงมีเต็มเปี่ยมตลอดเวลา ไม่ลดถอยเลย ในพระหฤทัยนั้น **พระพุทธเจ้าทรงมีพระมหากรุณาธิคุณ ทรงปรารถนาจะช่วยสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์ แล้วพระมหากรุณาธิคุณนั้นแสดงออกมาในการปฏิบัติด้วยฉันทะนี้ คือ เสด็จไปเพียรพยายามทำให้สำเร็จตามนั้น**

ฉะนั้น จึงมีพุทธกิจประจำวันว่า พอใกล้สว่าง ก่อนเสด็จออกไปบิณฑบาต พระพุทธเจ้าทรงตรวจดูคน สัตว์ ที่สามารถ และที่ยังไม่สามารถบรรลุธรรม ทรงพิจารณาว่าบุคคลใดมีพื้น มีอุปนิสัยที่จะไปโปรดได้ หรือใครมีปัญหาที่จะไปทรงแก้ไขให้ธรรมแก่เขา ควรจะไปโปรดผู้ใด เสร็จแล้วก็เสด็จไปบิณฑบาต เรียกกันว่าไปโปรดสัตว์ คือเสด็จไปทรงทำงาน ช่วยแก้ปัญหา ดับทุกข์ให้แก่คนทั้งหลาย ทรงถือบาตรไปด้วย เพื่อจะได้รับอาหารฉันระหว่างทาง

เช่นวันหนึ่ง ทรงพิจารณาเห็นว่าเด็กวัยรุ่นคนหนึ่ง ชื่อ**มัฏฐกุณฑลี** เป็นลูกเศรษฐีใหญ่ ป่วยหนัก จะต้องสิ้นใจวันนี้แล้ว เขามีอุปนิสัยพื้นจิตใจที่พระองค์จะไปช่วยเขาได้ จะให้เขาได้ธรรมก่อนที่จะสิ้นใจก็ยังดี แค่นี้พระพุทธเจ้าก็เสด็จไป นี่คือ**ฉันทะ** เป็นธรรมที่พาให้พระองค์เสด็จไปโปรดเขา

ทำไมเด็กวัยรุ่นคนนี้ ป่วยจะตายอย่างนี้ มีเรื่องเล่าว่า ท่านเศรษฐี พ่อของเขาเป็นคนขี้เหนียวขนาดหนัก ลูกป่วยหนัก ทั้งๆ ที่รักลูกแต่ก็ขี้เหนียวเงินเหลือเกิน จึงไม่ยอมไปหาหมอที่เก่ง เพราะกลัวเสียเงินมาก ก็ไปหาหมอที่ด้อยฝีมือ รักษาไปๆ ก็ไม่หาย ไปหาหมอโน้นหมอนั้น ก็ไม่หาย จนกระทั่งถึงขั้นสุดท้าย หมอเก่ง

ก็รักษาไม่ไหว จะต้องตาย เศรษฐีก็เสียใจ แต่ก็ช่วยลูกไม่ได้ หมดทางแล้ว เป็นเรื่องที่แสนเศร้า

พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาเห็นว่าพระองค์จะต้องเสด็จไปช่วยมัฏฐกุณฑลีให้ทันก่อนที่เขาจะตาย ช่วยให้เขาตายไปด้วยจิตใจที่สะอาดผ่องใส จึงเสด็จไปให้เขาได้พบเห็นพระองค์ ทรงมีวิธีการที่ทำให้เขาเกิดความปลาบปลื้มยินดี แล้วเขาก็ตายไปพร้อมด้วยใจที่เอิบอิ่มผ่องใส และตอนนั้นก็เลยเป็นโอกาสให้พระองค์ได้โปรดเศรษฐีพ่อด้วย ทรงแก้ความขี้เหนียวของเขา ทำให้เศรษฐีเปลี่ยนไป กลายเป็นคนใจกว้าง รู้จักทำบุญ บำเพ็ญประโยชน์ ช่วยเหลือคนทุกข์ยากทั้งหลายต่อไป

คราวหนึ่ง พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาเห็นชาวนาคนหนึ่งซึ่งอยู่ไกลออกไปว่า เขามีพื้นจิตใจ มีปัญญาพร้อมเป็นทุนดี พระองค์ก็เสด็จไปพระองค์เดียว ด้วยพระบาทเปล่า จากเมืองหนึ่งไปอีกเมืองหนึ่ง เพื่อจะทรงไปโปรดชาวนาคนเดียวนี้

ที่ว่ามานี้ เป็นตัวอย่างของการทรงมีธรรมที่เรียกว่า**ฉันทะไม่ลดถอย** คือเสด็จไปทำสิ่งที่ดีงามถูกต้อง ทำให้คนได้ธรรม ได้ปัญญา รู้จักแก้ปัญหา และเจริญก้าวหน้าต่อไปได้ พระองค์

Genghis Khan

ทรงทำเต็มที่อย่างนี้ จึงเรียกว่า **"นตฺถิ ฉนฺทสฺส หานิ"** คือมีฉันทะไม่ลดถอย เป็นคุณสมบัติของพระพุทธเจ้า ที่เราควรจำกันไว้ ถ้าพวกเรามีคุณสมบัตินี้ จะดีอย่างไร ก็ลองคิดกันดู

ฝรั่งยังนัวเนียเรื่อง Ambition
ใครแยกฉันทะกับตัณหาได้ ก็เดินหน้าไปเลย

คิดว่าโยมที่มาฟังนี้ คงแยกได้ชัดแล้วระหว่างฉันทะกับตัณหา อย่าให้มีปัญหาในเรื่องนี้กันอีกเลย คนไทยเราสับสนเรื่องนี้มานานเหลือเกินแล้ว มันทำให้ประเทศชาติและพระศาสนาแย่ไปหมด ก็จะเล่าเรื่องฉันทะต่ออีกหน่อย

ไม่ใช่เฉพาะคนไทยนะ ฝรั่งก็แยกไม่ออกเรื่องความอยาก ความปรารถนา ชนิดที่เป็น**ฉันทะ** กับชนิดที่เป็น**ตัณหา** เขามองเห็นความอยากอย่างเดียว ไม่รู้จักแยก *แต่ของฝรั่งนั้นพอไม่รู้จักแล้ว ของเขาออกผลไปแบบหนึ่ง ส่วนของไทยนี่ ไม่รู้จักแล้ว ออกผลไปอีกแบบหนึ่ง ซึ่งตรงกันข้าม ทำไมเป็นอย่างนั้น*

ก็มาพิจารณากันดู ฝรั่งมีคำว่าอยากที่เด่นมากคำหนึ่งคือ **ambition** แปลกันว่า ความทะเยอทะยาน บางทีก็ว่าความใฝ่สูง ทีนี้ฝรั่งแยกไม่ออก ฝรั่งบางพวกบอกมา และไทยบางทีก็ตามไปว่า คนต้องมี ambition จึงจะสร้างความสำเร็จที่สูงเลิศได้ แต่บางทีก็ไม่ดี อย่างเด็กที่แสดง ambition มากนัก เพื่อนๆ ก็จะชัง

เรื่องนี้รวมแล้ว ฝรั่งก็ยังมั่วซั่ว ก็ลองมาดู ambition ของฝรั่งว่าเป็นอย่างไร ขอให้ดูตัวอย่าง แล้วลองวินิจฉัย ด้วยหลัก ***ฉันทะ*** กับ ***ตัณหา***

รู้จักเจงกิสข่านไหม ? ทุกคนรู้ เจงกิสข่าน (Genghis Khan) นี้ เมื่อราว ค.ศ. ๑๒๐๐ คือถอยไป ๘๐๐ กว่าปี นับอย่างเราก็ราว พ.ศ.

๑๗๐๐ ได้ยกทัพมองโกล (Mongol) ลงมาจากเอเชียกลาง เข้าช่องเขาหิมาลัย ผ่านมาทางอัฟกานิสถาน ข้างประเทศอินเดีย เมื่อถึงช่องว่างที่เหมาะ ถ้าเจงกิสข่านเลี้ยวซ้ายก็เข้าอินเดีย แต่เจงกิสข่านเลี้ยวขวา คือเข้าตะวันออกกลาง อินเดีย แดนชมพูทวีปก็เลยรอดไป

เจงกิสข่านเลี้ยวขวา เข้าเอเชียกลางแล้ว บุกทะลวงฆ่าฟัน ทำลายล้างทุกอย่างหมดไป ยึดครองได้จนถึงรัสเซียตอนใต้ แต่พวกมองโกลนี้ ขาดวัฒนธรรมที่จะยึดเหนี่ยวประชาชน ผลที่สุด เวลาผ่านไปไม่นาน ทั้งที่ตนเป็นผู้พิชิต ก็เป็นฝ่ายที่ถูกกลืนหายสลายไป ถิ่นดินแดนนั้นๆ ก็กลับไปเป็นคล้ายอย่างเดิม

ทีนี้ หลังยุคของเจงกิสข่าน ล่วงไปได้ราว ๒๐๐ ปี มาถึงรุ่นหลาน มีนายทัพคนหนึ่ง ชื่อว่า **ตีมูร์** (Timur) อ้างตัวว่าสืบสายวงศ์ของเจงกิสข่าน เป็นผู้มีฝีมือการรบฉกาจนัก ฝรั่งว่าเป็นผู้พิชิต (conqueror) เขาตั้งกองทัพขึ้นมา เมื่อสร้างความเป็นใหญ่ขึ้นได้แล้ว ก็ตั้งเมืองหลวงที่สามาร์กันท์ (Samarkand) ซึ่งบัดนี้อยู่ในอุซเบกิสถาน (Uzbekistan) แล้วตีมูร์ ผู้พิชิต ก็ยกทัพมองโกลจากเอเชียกลางลงมาพิชิตได้ตั้งแต่เปอร์เซีย (Persia) ซึ่งบัดนี้คืออิหร่าน ไปจนถึงรัสเซีย เข้ายึดมอสโก (Moscow)

ขณะครองมอสโกอยู่ ที่เปอร์เซียได้เกิดจลาจลทั่วประเทศ ตีมูร์ปราบจลาจลอย่างเหี้ยมโหด ทำลายเมืองใหญ่ๆ หมดสิ้น และสังหารประชาชนอย่างอำมหิต เอาหัวกะโหลกคนมาสร้างเป็นหอรบ

ตีมูร์ ผู้พิชิต ได้เกิด ambition ใฝ่ทะยานขึ้นมาว่า เขาจะต้องเป็นผู้พิชิตอินเดีย แดนชมพูทวีป ที่บอกเมื่อกี้ว่าเจงกิสข่านเว้นไว้ ดังนั้น ในปี

ค.ศ.๑๓๙๘ หรือ พ.ศ.๑๙๔๑ (สิ้นยุคสุโขทัย ต้นสมัยอยุธยา) ตีมูร์ก็ยกทัพไปตีอินเดีย ทำลายล้างเดลีพินาศหมดสิ้น ฆ่าคนไปเหยียบแสนแทบหมดทั้งเมือง เสร็จสมใจแล้ว ก็ยกทัพกลับสามาร์กันท์ ทิ้งอินเดียที่วอดวายไว้ข้างหลัง เหลือแต่ซาก ซึ่งอีกกว่าศตวรรษจึงฟื้นขึ้นได้ใหม่

เอาละนะ ตีมูร์ ผู้พิชิตนี่ ด้วย ambition ใฝ่ทะยานที่จะเป็นผู้พิชิตอินเดีย ก็ได้ยกทัพไปทำสำเร็จตาม ambition ของเขา แต่แค่นั้นยังไม่พอ ต่อมาเขาก็มี ambition ขึ้นมาอีกว่า จะต้องไปพิชิตเมืองจีน แล้วก็นั่งนอนคิดวางแผนไปตีเมืองจีน แต่พอเริ่มยกทัพออกไป ก็ป่วยและสิ้นชีพเสียก่อน ในต้นปี ค.ศ.๑๔๐๕ เป็นอันว่าความใฝ่ทะยาน ambition ครั้งหลังนี้ ไม่สำเร็จ

ชัดแล้วนะ นี่คือ ambition ความใฝ่ทะยานแบบหนึ่ง ทีนี้ก็จะให้ดู ambition อีกแบบหนึ่ง ซึ่งฝรั่งแยกกันไม่ออก เขาเรียกได้แค่ว่าเป็น ambition ปนๆ กันไป

ambition แบบเมื่อกี้นี้มีเยอะแยะ อย่างนโปเลียน ก็ถูกตำรามากหลายบอกว่าเขามี ambition ใฝ่ทะยานอำนาจความยิ่งใหญ่ จะตั้งราชวงศ์ฝรั่งเศสที่แข็งแกร่งยืนยง แล้วสถาปนาจักรวรรดิที่ฝรั่งเศสเป็นใหญ่ขึ้นในยุโรป อย่างนี้เป็นต้น

Ambition 2 แบบ

ตีมูร์ ผู้พิชิต รุ่นหลานของเจงกิสข่าน มี **ambition** ใฝ่ทะยานไปพิชิตอินเดีย ทำให้ได้ฆ่าคนนับแสน ทำลายล้างเมืองเดลีวอดวายเหลือไว้แต่ซาก

ของตีมูร์นี้ เป็น **Ambition** แบบไหน ? = **ตัณหา*** กรณีของ ตีมูร์ ผู้พิชิตนี้ชัดว่าเป็นมานะ ที่ปรารถนาความยิ่งใหญ่ใฝ่อำนาจอย่างรุนแรง [*ความอยากยิ่งใหญ่ใฝ่อำนาจข่มขี่อยู่เหนือคนอื่นนั้น ชื่อตรงคือ **"มานะ"** แต่ในที่นี้ เพื่อไม่ให้ซับซ้อนและยากแก่ผู้เริ่มศึกษา จึงรวมมานะไว้ในตัณหา ให้เป็นคำเดียวก่อน โดยให้เข้าใจตามหลักว่า ภวตัณหา เป็นแดนเกิดของทิฏฐิและมานะ เป็นต้น *(เถร.อ.๒/๓๑๘)*]

Abraham Flexner มี **ambition** ใฝ่ปรารถนาจะตั้งศูนย์การศึกษาระดับอุดมศึกษาที่เป็นแบบอย่างขึ้น และก็ตั้งได้สำเร็จที่ Princeton รวบรวมนักวิทยาศาสตร์ที่เก่งที่สุดของโลกมาสอน รวมทั้ง ไอน์สไตน์ (Einstein)

Abraham Flexner

ของ เฟลกซเนอร์ นี้ เป็น **Ambition** แบบไหน ? = **ฉันทะ**

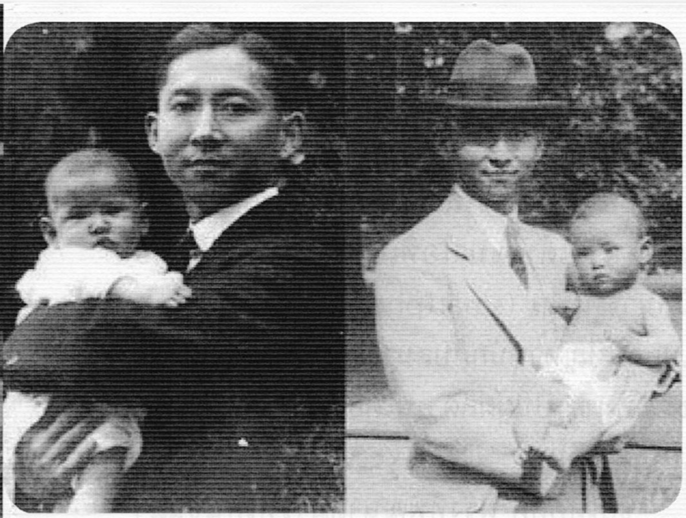
เห็น Ambition ของตีมูร์แล้ว ก็มาดู Ambition ของ เฟลกซเนอร์

ที่นี้ก็มาดู ambition อีกแบบหนึ่งว่าเป็นอย่างไร

ที่อเมริกา นายอับราฮัม เฟลกซเนอร์ (Abraham Flexner) มีชื่อว่าเป็นนักการศึกษาสำคัญที่มีบทบาทใหญ่ในการนำการศึกษาแพทยศาสตร์และวิทยาศาสตร์เข้าสู่วิทยาลัยและมหาวิทยาลัยทั้งหลายในอเมริกา

นอกจากได้เป็นแรงกระตุ้นให้มหาวิทยาลัยอเมริกันตื่นตัวกันขึ้นมาในการศึกษาสายนี้แล้ว เมื่อเป็นเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการศึกษาทั่วไปของมูลนิธิร็อคกี้เฟลเลอร์ (Rockefeller Foundation) ในช่วงปี ค.ศ. ๑๙๑๓ - ๑๙๒๘ หรือ พ.ศ.๒๔๕๖ - ๒๔๗๑ ท่านได้หาทางจัดสรรเงินมากมาย กว่า ๕๐๐ ล้านดอลลาร์ ให้แก่การปฏิรูปและพัฒนาการศึกษาวิชาการแพทย์ของอเมริกัน (ขอให้นึกว่าสมัยนั้นค่าเงินเหรียญอเมริกันสูงกว่าเดี๋ยวนี้มาก)

เฟลกซเนอร์ มี ambition ว่าจะต้องตั้งศูนย์การอุดมศึกษาชนิดต้นแบบหรือที่เป็นแบบอย่างขึ้นให้ได้ และประมาณ ค.ศ.๑๙๓๐ ท่านก็ตั้งศูนย์กลางอุดมศึกษาที่ว่านี้ ได้สำเร็จ ที่ปรินซ์ตัน (Institute for Advanced Study, Princeton) โดยตัวท่านเองเป็นผู้อำนวยการ แล้วก็รวบรวมนักวิทยาศาสตร์ที่เก่งที่สุดของโลกมาสอนที่นี่หลายคน และในปี ค.ศ. ๑๙๓๓ ไอน์สไตน์ (Albert Einstein) ซึ่งหนีภัยฮิตเลอร์จากเยอรมนี ก็มารับตำแหน่งสอนประจำที่นี่ อันเป็นเหตุการณ์สำคัญที่เด่นดังทีเดียว

นี่ก็เป็นความใฝ่สูงที่เรียกว่า ambition ถ้าแปลให้เบาๆ ก็คือความมีใจรักอยากทำ ขอให้นึกหาตัวอย่างมาเทียบดู

ที่เมืองไทยนี้ การที่มีโรงพยาบาล และเกิดคณะแพทยศาสตร์ที่ศิริราชขึ้นมาได้ ก็เพราะมีท่านผู้ใหญ่ที่มี ambition ปรารถนาจะให้ประชาชนคนไทยเป็นอยู่ดีมีความสุข ในยามทุกข์ยากเจ็บไข้ ก็ให้มีโรงพยาบาลที่จะรับเข้ามาดูแลรักษาพยาบาล มีโรงเรียนแพทย์ มีมหาวิทยาลัยแพทย์ ที่จะได้มีคุณหมอ มีพยาบาลมากขึ้น เก่งขึ้น ที่จะช่วยเหลือรักษาประชาชนอย่างได้ผลดี และอย่างกว้างขวางทั่วถึง ดังที่การแพทย์ไทยได้พัฒนามาจนถึงปัจจุบันนี้โดยมีเกียรติภูมิสูงมากในระดับโลก นี่คือท่านก็ต้องมี ambition ก็ขอให้ไปศึกษาประวัติดูว่าท่านคือใคร

ทีนี้ ก็ให้เทียบดู ระหว่าง ตีมูร์ ที่มี ambition จะสร้างผลสำเร็จในการไปพิชิตอินเดีย กับ เฟลกซเนอร์ ที่มี ambition จะทำความสำเร็จในการตั้งศูนย์กลางอุดมศึกษาที่เป็นแบบอย่างขึ้นมา ขอถามว่า แยกได้ไหม ? ว่าของใครเป็นตัณหา ของใครเป็นฉันทะ

ถามว่า : ของใครเป็นตัณหา ?

ตอบมาว่า : ตีมูร์

ถามว่า : แล้วของใครเป็นฉันทะ ?

ตอบมาว่า : เฟลกซเนอร์

อันนี้ ถ้าถามฝรั่ง แกแยกไม่เป็น จะถามอันไหนๆ แกก็ว่า ambition ทั้งนั้น ทีนี้ เมื่อไทยลืมไป ก็แยกไม่ได้ ฝรั่งไม่เคยรู้วิธีแยก ก็แยกไม่เป็น แล้วผลออกมาอย่างไร ?

คนไทย อย่าแค่เอาศรีธนญชัยมาช่วย
ต้องไปให้สวยด้วยปัญญา ที่เอาฉันทะมาใช้ด้วย

ผลปรากฏว่า ฝรั่งนั้น ไม่มีอะไรมายั้ง แกก็เลยว่าเต็มที่ทั้ง ๒ แบบ ไม่ว่าจะเป็น ambition แบบฉันทะ หรือ ambition แบบตัณหา ฝรั่งแยกไม่ถูกด้วย และไม่มีอะไรมายั้งด้วย ไม่ว่าจะไปทางฉันทะ หรือไปทางตัณหา ฝรั่งเอาเต็มที่ทั้งนั้น

ทีนี้คนไทยล่ะ ก็อย่างที่ว่ามาแล้ว คนไทยนี้ลืมไปแล้ว ถึงขั้นไม่รู้จักฉันทะ รู้จักแต่ตัณหา ไม่ว่าอยากอะไร เอาเป็นตัณหาหมด แล้วพระก็บอกว่าให้ละตัณหา จึงอยากอะไรไม่ได้ทั้งนั้น

ตกลงว่าอยากอะไรไม่ได้นะ เป็นตัณหาก็อยากไม่ได้ เพราะกลัวจะเป็นตัณหา นี่ก็แยกไม่ออกเหมือนกัน ก็ไม่เอาทั้งฉันทะทั้งตัณหาสินี่ไปอีกทางหนึ่ง ซึ่งตรงข้ามกับฝรั่ง

เอาละสิ คนเรานี้ ถ้าไม่มีความอยาก จะเป็นอยู่ได้อย่างไร จะทำอะไรให้เกิด ให้มี ให้เจริญ ให้พัฒนาได้อย่างไร อย่างนี้ก็แย่แล้วสิ ทีนี้จะทำอย่างไรดี ? ก็อยู่กันไปพร่ำๆ มัวๆ

ต่อมาก็มีคนหัวดี คือ คนไทยนี่เก่งนะ เรื่องเลี่ยงเรื่องหลบ อย่างที่ว่า คนไทยนี่นิยมศรีธนญชัย ก็มีคนที่ว่า จะโดยรู้ตัวหรือไม่ก็ไม่ทราบ ได้หันไปใช้วิธีศรีธนญชัย

ทำอย่างไรรู้ไหม ? ก็ปรากฏว่าไปๆ มาๆ ในเมืองไทยนี้ ได้มีการแยกเรื่องออกไปเป็น **ทางโลก - ทางธรรม** โยมทั้งหลายคงได้ยินกันมาแล้ว

พอแยกอย่างนี้แล้ว ก็บอกว่า ความอยากนี้เป็นตัณหา ทางธรรมก็ลดไปละไป พวกพระพวกไปวัดต้องลดต้องละตัณหา ส่วนชาวบ้านคนทั่วไปอยู่ทางโลก ไม่เกี่ยว ก็ว่ากันไปตามสบาย

IT เพื่อเสพ vs. IT เพื่อศึกษา - สร้างสรรค์

เวลานี้มีมือถือ มีสมาร์ทโฟนกันทั่ว

หลายคนใช้มันเพื่อเสพ เอาแต่เล่น หาความสนุกสนานบันเทิง หยุดเสพ เลิกสนุก ก็นอน พรุ่งนี้ๆ กี่วันๆ ก็ได้แต่เล่นสนุกอยู่อย่างนี้ ไม่ก้าวไปไหน ให้เขาล้อได้ว่า ว่ายวนอยู่ในวัฏสงสาร

ถ้าใช้มันเพื่อศึกษา แล้วทำการสร้างสรรค์ ก็จะมีการพัฒนา ได้ก้าวหน้าไปทุกวัน

นี่ก็หมายความว่า เมื่อแยกทางโลก - ทางธรรมแล้ว คนไทยก็เลยบอกว่า พวกเราชาวบ้านนี่อยู่ทางโลก ไม่ใช่ทางธรรม ที่ต้องลดต้องละตัณหา ไม่ต้องคิดอะไรหรอก พวกเราต้องมีความอยาก มีตัณหาไปเถอะ ชาวบ้านก็ปล่อยตัณหาว่ากันเต็มที่เลย แล้วในวัดเอง พระก็พร่าๆ มัวๆ ไม่ชัดเจน แยกออกมาไม่ได้ว่าฉันทะเป็นอย่างไร ก็ทำอะไรๆ กันไปเรื่อยๆ เฉื่อยๆ

ไปๆ มาๆ ในเมืองไทยนี้ ฉันทะหายไป อย่างน้อยก็เลือนราง คนไทยอยู่กับความอยากแบบเดียว ปล่อยตัวให้แก่ตัณหา ด้านตัณหาว่ากันเต็มที่ ส่วนฉันทะจะมาเอง บ้าง ก็ได้แค่พร่าๆ มัวๆ ไม่ค่อยมีกำลัง หรือไม่ก็ก้ำๆ กึ่งๆ ครึ่งๆ กลางๆ ทั้งสองอยาก ส่วนฝรั่งนั้น เอาเต็มที่ ทั้ง ๒ อยาก ทั้งฉันทะ ทั้งตัณหา แล้วผลเป็นอย่างไร ก็ดูก็เห็นกันได้เอง

อย่างเวลานี้ โลกเข้ายุคไอทีมาชักจะนานแล้ว ฝรั่งได้พัฒนาไอทีเจริญไปไกล มีมือถือ มีสมาร์ทโฟน (smartphone) แล้วตอนนี้คนไทยก็มีปัญหาหนักกับสมาร์ทโฟน ฝรั่งและบางชาติอื่นเขาเป็นผู้ผลิต คนไทยเป็นผู้บริโภค หรือเป็นนักบริโภค

ขอให้คิดดู ฝรั่งที่พัฒนาสมาร์ทโฟนขึ้นมาได้นี้ ต้องเป็นคนที่มีฉันทะ เขานึกถึงจุดหมาย มองเห็นภาพมนุษย์หรือชาวโลกที่เป็นอยู่ดำเนินชีวิตกันได้สะดวกสบายขึ้น เช่น ติดต่อสื่อสารกันง่าย รับส่งข่าวสารข้อมูลได้พรั่งพร้อมฉับไว ช่วยให้แก้ปัญหา และดำเนินกิจการทั้งหลายเพื่อประโยชน์แก่ชีวิตและสังคมได้สมดังใจ เฉพาะอย่างยิ่งช่วยพัฒนาการศึกษา เกื้อหนุนกระตุ้นเร้าความคิดสร้างสรรค์ต่างๆ แต่มันก็อาจถูกนำมาใช้สนองความต้องการของตัณหาได้มากด้วย ตั้งแต่การเสพ บำรุงบำเรอ ไปจนถึงหลอกลวง ทำร้ายกัน และทำการร้าย

ทีนี้ ฝรั่งก็มี ๒ พวก พวกหนักฉันทะ กับพวกหนักตัณหา ถ้าใช้สนองตัณหา ก็เสพ ถ้าใช้สนองฉันทะ ก็ศึกษา จึงเป็นสมาร์ทโฟนเพื่อเสพกับสมาร์ทโฟนเพื่อศึกษา เพื่อเสพ ก็เป็นแบบตัณหา เพื่อศึกษา ก็เป็นแบบฉันทะ ทีนี้ฝรั่งก็มี ๒ พวกอยู่แล้ว แม้ว่าตอนนี้พวกฝรั่งจะหลงมาทางบริโภคนิยม หันมาเป็นลูกน้องตัณหากันเยอะขึ้น แต่ฉันทะที่สืบต่อกันมานานก็ยังแรง

ทีนี้ ฝรั่งทำสมาร์ทโฟนขึ้นมา เกาหลี จีน ก้าวตามและแข่งกันผลิตออกมาเป็นการใหญ่ เมืองไทยนี่รับเข้ามาเต็มที่

ทีนี้เมืองไทยรับด้วยอะไรมาก ถ้ารับด้วยตัณหา ก็ใช้เพื่อเสพ ถ้ารับด้วยฉันทะ ก็ใช้เพื่อศึกษา ต่อด้วยสร้างสรรค์ ก็มีเสียงบ่นกันนักว่า คนไทยเด็กไทยรับด้วยตัณหา เอามาใช้เพื่อเสพกันแทบทั้งนั้น คนไทยต้องรีบเตือนกันว่า **ถ้ารับมือไอทีอย่างนี้ จะไปไม่รอด ต้องให้คนของเราโดยเฉพาะเด็กๆ นี่ เร่งฉันทะขึ้นมา ช้าไม่ได้**

สมาร์ทโฟนต้องใช้เพื่อศึกษา ไม่อยู่แค่เสพ ต้องใช้เสพให้น้อยลง ใช้ศึกษาให้มากขึ้น ถ้าใช้เพื่อศึกษา ก็ต่อไปถึงสร้างสรรค์ แล้วก็หวังได้ว่าเมืองไทยจะเจริญทันเขาได้ นำเขาก็ไหว แต่ถ้าเอาแค่เพื่อเสพสนองตัณหาก็จบ ได้แค่เป็นเหยื่อเขาเท่านั้น

ที่ว่านี้เป็นตัวอย่างหนึ่ง เอามาเล่าให้ฟัง **ถ้าเรามีความรู้เข้าใจเฉียบคม แยกฉันทะ - ตัณหาได้ เราก็ล้ำหน้าฝรั่งด้วย เพราะพวกฝรั่งแกแยกไม่ออก ได้แต่พูดรวมคลุมไปว่า ambition** ว่า desire ว่ากันไปนัวเนีย ส่วนพวกไทยเรานี้มีหลักบอกไว้ แต่ไม่รู้เข้าใจ แล้วก็ไม่ศึกษา ได้แต่เก้ๆ กังๆ ไปไม่ถึงไหน เพราะฉะนั้นตัวมีอะไรต้องศึกษาให้รู้ชัด

ที่มา : เกร็ดความรู้ธรรม ตอน ว่าด้วย “ฉันทะ” ครั้งที่ ๕ [ธรรมกถา ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) หลังปาติโมกข์ ค่ำวันที่ ๗ พ.ย. ๒๕๖๑] ณ อุโบสถวัดญาณเวศกวัน

พุทธธรรม ๑๘ ประการ

อฏฺฐารส พุทฺธธมฺมา นาม นตฺถิ ตถาคตสฺส กายทุจฺจริตํ, นตฺถิ วจีทุจฺจริตํ, นตฺถิ มโนทุจฺจริตํ, อตีเต พุทฺธสฺส อปฺปฏิหตญาณํ, อนาคเต, ปจฺจุปฺปนฺเน พุทฺธสฺส อปฺปฏิหตญาณํ, สพฺพํ กายกมฺมํ พุทฺธสฺส ภควโต ญาณานุปริวตฺติ, สพฺพํ วจีกมฺมํ, สพฺพํ มโนกมฺมํ พุทฺธสฺส ภควโต ญาณานุปริวตฺติ, **นตฺถิ ฉนฺทสฺส หานิ**, นตฺถิ วีริยสฺส หานิ, นตฺถิ สติยา หานิ, นตฺถิ ทวา, นตฺถิ รวา, นตฺถิ จลิตํ, นตฺถิ สหสา, นตฺถิ อพฺยาวโฏ มโน, นตฺถิ อกุสลจิตฺตนฺติฯ *(ที.อ.๓/๑๘๘)*

พระพุทธธรรม (ธรรม คือ คุณสมบัติของพระพุทธเจ้า) ๑๘ ประการ ดังนี้

๑. ตถาคตไม่มีกายทุจริต

๒. ตถาคตไม่มีวจีทุจริต

๓. ตถาคตไม่มีมโนทุจริต

๔. พระพุทธญาณไม่มีอะไรติดขัดในอดีต

๕. พระพุทธญาณไม่มีอะไรติดขัดในอนาคต

๖. พระพุทธญาณไม่มีอะไรติดขัดในปัจจุบัน

๗. กายกรรมฯ ทั้งปวงของพระผู้มีพระภาคเจ้า คล้อยตามพระญาณ

๘. วจีกรรมฯ คล้อยตามพระญาณ

๙. มโนกรรมฯ คล้อยตามพระญาณ

๑๐. **ไม่มีความเสื่อมฉันทะ**

๑๑. ไม่มีความเสื่อมวิริยะ

๑๒. ไม่มีความเสื่อมสติ

๑๓. ไม่มีการเล่น

๑๔. ไม่มีการพูดพลั้ง

๑๕. ไม่มีการทำพลาด

๑๖. ไม่มีความผลุนผลัน

๑๗. ไม่มีพระทัยที่ไม่ขวนขวาย

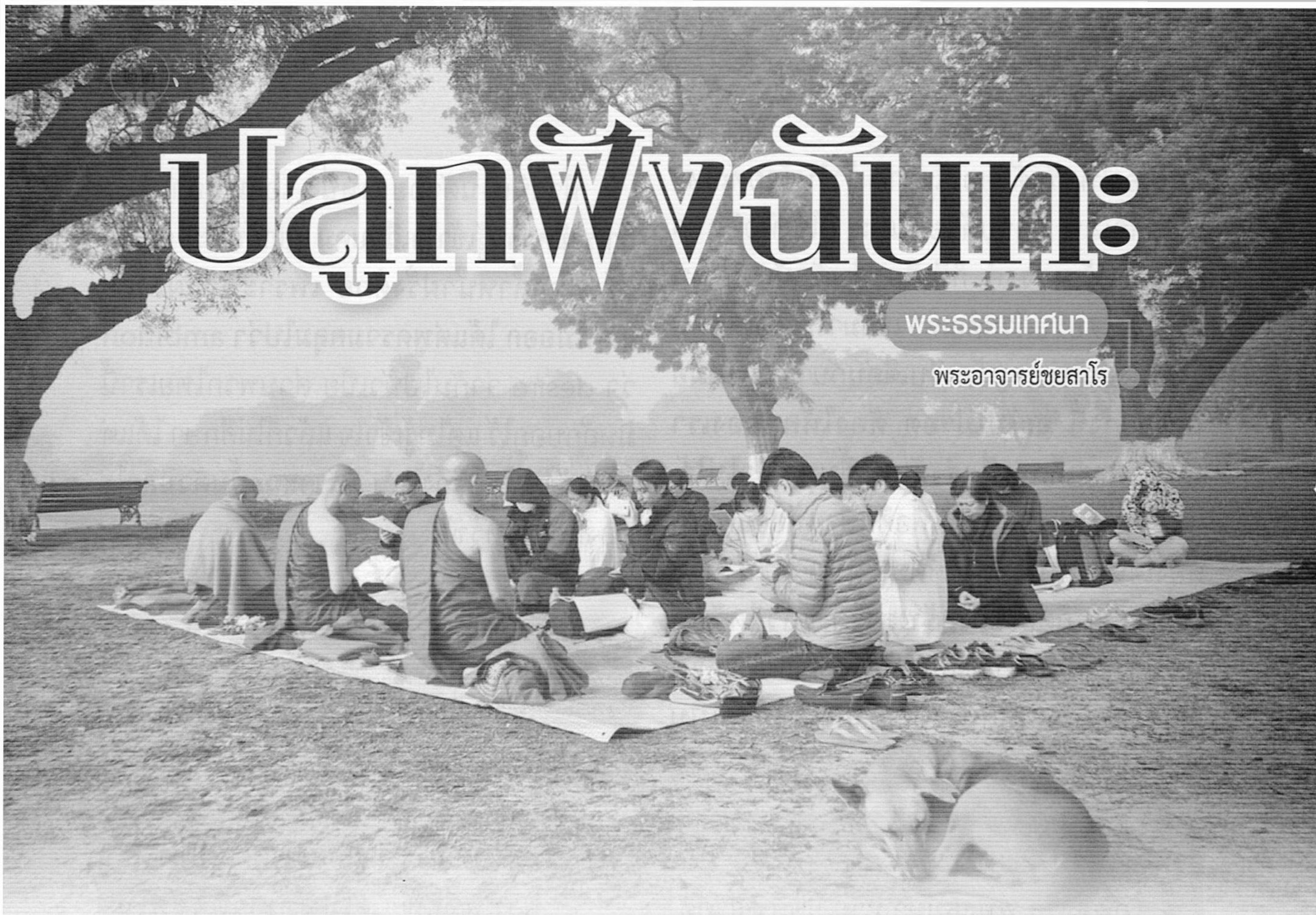
๑๘. ไม่มีอกุศลจิต

(ปาถิกวัคคอรรถกถา)

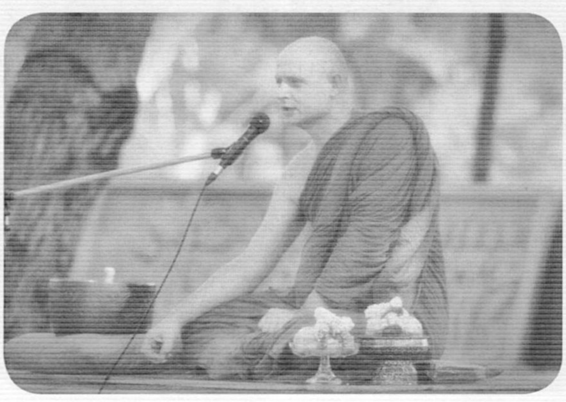
ปลูกฝังฉันทะ

พระธรรมเทศนา

พระอาจารย์ชยสาโร

ในโลกตะวันตก มีการวิพากษ์วิจารณ์พระพุทธศาสนา ตลอดร้อยสองร้อยปีที่ผ่านมาว่า พุทธศาสนาสอนว่า คนทุกข์เพราะอยาก ทุกข์เพราะความต้องการ แต่สิ่งสูงสุดคือความไม่อยากอะไรเสียเลย ในความคิดเห็นของผู้วิพากษ์วิจารณ์นั้น ชีวิตที่ปราศจากความอยากนั้น จะเป็นชีวิตที่ไร้ค่า เป็นชีวิตที่ไม่มีชีวา จะจืดชืดอนึ่ง ความอยากเป็นสิ่งที่นำไปสู่ความสร้างสรรค์ นำไปสู่ความขยัน นำไปสู่ความสุข ฉะนั้น พุทธ-

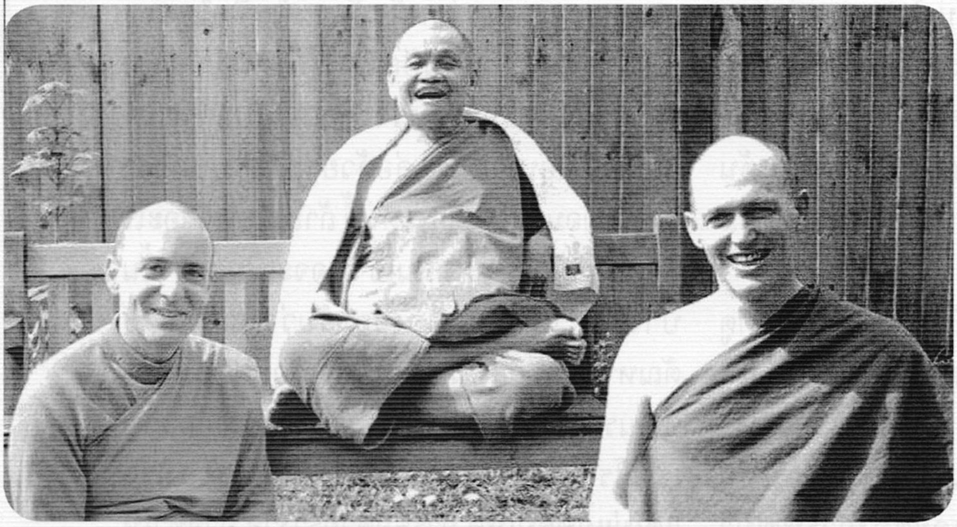

ศาสนาปฏิเสธโลก ปฏิเสธชีวิต ต้องการความว่างเปล่า อะไรทำนองนี้

ทั้งหมดนี้ก็เกิดจากความไม่เข้าใจ หรือไม่อยากจะเข้าใจ ไม่สนใจที่จะเข้าใจคำสอนในพุทธศาสนา โดยเฉพาะในเรื่องของแรงบันดาลใจ ซึ่งในพุทธธรรมของเรา การแยกระหว่าง **ตัณหา** กับ **ฉันทะ** เป็นเรื่องที่สำคัญมากที่ทุกคนต้องเข้าใจ ที่จริงแล้ว อาจจะพูดอีกครั้งหนึ่งว่า แยกระหว่างตัณหากับธรรมฉันทะ หรือกุศลฉันทะ เพราะฉันทะเป็นคำกลาง มีฉันทะในสิ่งที่ไม่ดีก็ได้

อย่างเช่น ในระหว่างการนั่งสมาธิภาวนา นิวรณ์ข้อ ๑ ที่จะเกิดขึ้นก็คือ กามฉันทะ มีฉันทะในกาม คือไม่ใช่ว่ากล่าวคำว่าฉันทะแล้วจะดีเสมอไป คำว่า ฉันทะ จะตรงกับศัพท์อังกฤษว่า Will อย่างไรก็ตาม ถ้าเราพิจารณาในข้อนี้แล้ว ก็จะเห็นว่ากามฉันทะ จัดอยู่ในกลุ่มของตัณหานั่นเอง แต่ตัณหา คือ ความอยาก ที่เกิด

ขึ้นในจิตที่มีอวิชชา อวิชชาคือไม่มีวิชชา หรือว่ามีความไม่รู้ความจริง ทีนี้เมื่อมีความไม่รู้ความจริง มันจะต้องมีความรู้ผิดเกิดขึ้นด้วย เพราะไม่มีสัมมาทิฏฐิ ก็ต้องมีมิจฉาทิฏฐิ ไม่มีวิชชาก็มีการขาดวิชชาหนึ่ง และสอง ต้องมีวิชชาผิดๆ ทีนี้เมื่อเราไม่เข้าใจความจริง ไม่เข้าใจชีวิตและโลกตามความเป็นจริงแล้ว ความอยากที่มีชื่อว่าตัณหาก็เกิดขึ้นพร้อมกันอัตโนมัติเลย ท่านไม่รู้ ไม่เข้าใจ รู้ผิด เข้าใจผิด ในธรรมชาติของชีวิตของโลก มันจะมีความอยากได้เกิดขึ้น อยากได้รูป อยากได้เสียง อยากได้กลิ่น อยากได้รส อยากได้กาม เรียกว่า **กามตัณหา**

กามฉันทะ กับ กามตัณหา จะเรียกว่ากลุ่มเดียวกัน แล้วทำไมมันจึงเกิดขึ้นในลักษณะนั้น ก็เพราะว่าจิตที่ไม่มีวิชชา ย่อมรู้สึกพร่องอยู่เป็นนิตย์ เป็นอาการของอวิชชา ความรู้สึกว่าพร่อง เมื่อมีความรู้สึกว่าพร่อง มันก็อยากหาอะไรสักอย่าง เพื่อทำลายความรู้สึกว่าพร่อง และปุถุชน ผู้ไม่รู้ไม่เห็นตามความเป็นจริง จะเข้าใจว่าการเห็นรูปนั่นแหละ จะทำให้ความรู้สึกว่าพร่องหายไป การได้ยินเสียง การได้กลิ่น การได้รส การได้สัมผัส มีความหวังว่ารูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อะไรต่างๆ จะทำให้ความรู้สึกว่าพร่องหายไป เมื่อได้บริโภค เมื่อได้เสพ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส แล้ว ความรู้สึกว่าพร่องไม่หาย ก็มักจะสรุปได้ว่า หนึ่ง) *ได้ไม่พอ* ต้องได้มากกว่านี้อีก หรือสอง) *ต้องละเอียดกว่านี้* ประณีตกว่านี้ ดีกว่านี้ ก็ยังจะต้องหากามด้วยความหวังว่า กามสุขจะดับทุกข์ในจิตใจเราได้

หรือไม่ก็จะเป็น **ภวตัณหา** ภวตัณหาคือความต้องการในสิ่งที่เป็นนามธรรม หรือถ้าต้องการรูปธรรม ก็เพื่อนามธรรม หมายความว่าต้องการเด่น ต้องการเป็นที่รู้จัก ต้องการมีชื่อเสียง ต้องการเป็นที่เคารพ ต้องการเป็นที่รัก เป็นต้น คือเป็นความอยากซึ่งพัวพันกับอัตตาตัวตนและศักดิ์ศรี เพราะอวิชชาปรากฏในรูปของความเชื่ออย่างงมงายในอัตตาตัวตน และเมื่อมีความเชื่อในอัตตาตัวตน ก็ต้องการการปรนนิบัติ ต้องการการดูแล ต้องการให้อัตตาตัวตนนั้นยิ่งใหญ่มั่นคง เรียกว่าเป็นภวตัณหา ส่วน**วิภวตัณหา** คือไม่อยากให้ต้องพบ ไม่อยากต้องสัมผัส ไม่อยากต้องรับรู้ต่อสิ่งที่ไม่ชอบ อยากให้มันหายไปจากจิตใจเรา ต้องการทำลายมัน ดังนั้นความอยากที่ทำให้จิตใจเศร้าหมอง เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ทั้งหมดนี้เรียกว่า **ตัณหา**

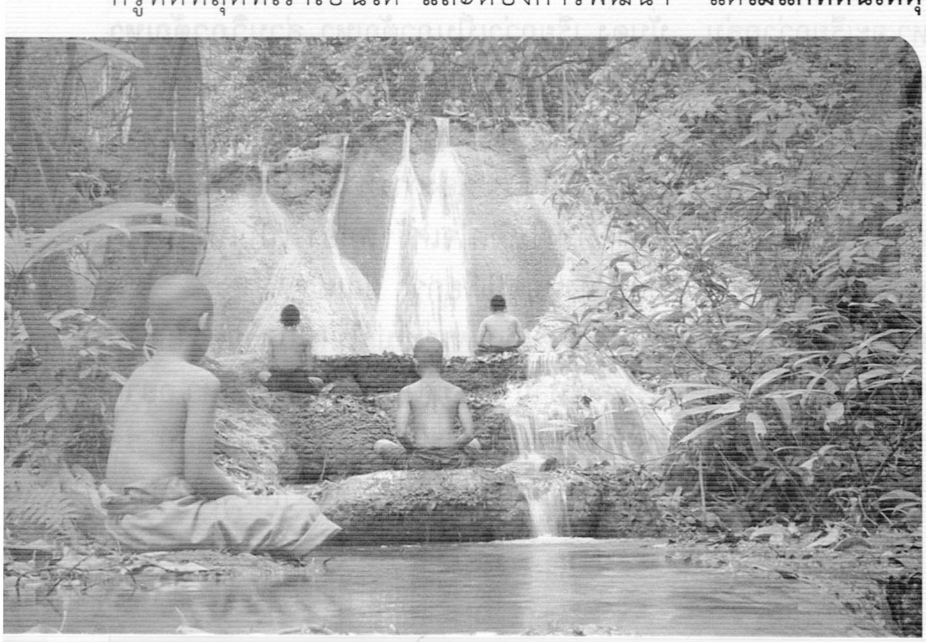
ตัณหาเกิดเพราะไม่รู้ไม่เห็นตามความเป็นจริง ตัณหามี ๓ ประเภท คือ **กามตัณหา** อยากในกาม กามในที่นี้ หมายถึง รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส หรือเป็น**ภวตัณหา** อยากมี อยากเป็น

อยากเป็นผู้มีชื่อมีเสียง อยากเป็นที่เคารพนับถือ จะเป็นความอยากที่เกี่ยวกับภาพพจน์ เกี่ยวกับบทบาท เกี่ยวกับความเป็นอยู่ในโลก เกี่ยวกับว่าคนอื่นเขามองเราอย่างไร มีความเป็นห่วงเรื่องภาพลักษณ์ ภาพพจน์ ในเรื่องความต้องการให้คนมองเราอย่างใดอย่างหนึ่ง จะเป็นพวกภวตัณหา แต่ถ้าเป็นลักษณะว่าไม่อยากจะต้องทนกับสิ่งนี้ ไม่อยากจะต้องรับรู้ต่อสิ่งนี้ อยากให้มันหายไป อยากให้มันหมดไป จะเป็น**วิภวตัณหา** ถ้าความอยากอยู่ใน ๓ ข้อนี้เรียกว่าเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เป็นสมุทัย เป็นสิ่งที่เราต้องปล่อยวาง

ฉันทะที่แยกออกไปนั้น โดยเฉพาะกุศลฉันทะ กับ ธรรมฉันทะ จะสังเกตได้ว่าไม่เกิดจากอวิชชา ตรงกันข้าม จะเกิดจากวิชชา เกิดจากสัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ ความเข้าใจเบื้องต้นในเรื่องบาปบุญคุณโทษ ความเจริญ ความเสื่อมในเรื่องกฎแห่งกรรม

ฉะนั้น ถ้าเราต้องการในกุศล เราสังเกตดูว่ามันเป็นสิ่งที่ทำให้จิตใจของเราผ่องใส ทำให้จิตใจของเราเบิกบาน ไม่ทำให้เศร้าหมอง ตรงนี้เราพิสูจน์ได้ เช่นสมมติว่า เราต้องการเป็นครูที่ดีที่สุดที่เราเป็นได้ และต้องการพัฒนาความเป็นครูของเราให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป อันนี้เราจะเรียกว่าเป็น**กุศลฉันทะ** แต่ถ้าความต้องการและความปรารถนาที่จะเป็นครูที่ดีที่สุดที่เราเป็นได้ ไม่ปรับตามการควบคุมดูแลจากตัวสติ มันจะเสื่อมเป็นตัณหาได้ อย่างเช่น ต้องการเป็นครูที่ดียิ่งๆ ขึ้นไป เพราะต้องการคำสรรเสริญ หรือต้องการสิ่งตอบแทนอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของวัตถุ รูปธรรม หรือจะเป็นนามธรรม อันนั้นเรียกว่าตัณหาแทรกแซงเข้ามาทำให้กุศลฉันทะเสื่อมไป ดังนั้น เราต้องมีสติให้มาก ถึงจะแยกแยะออกมาได้

แล้วการที่เราจะปลูกฝังฉันทะในตัวเรา และจะสามารถปลูกฝังฉันทะในจิตใจของนักเรียนนั้น เราต้องมีปัญญารู้เท่าทัน มีปัญญาสามารถแยกแยะระหว่างตัณหากับฉันทะได้ อย่างเราสอนเด็ก โดยล่อด้วยรางวัล บางทีเราอาจจะยอมรับว่า เด็กระดับนี้ ถ้าไม่มีรางวัลอะไรสักอย่างให้ เขาจะไม่สนใจ อาจจะเป็นอย่างนั้นบ้างก็ได้ แต่ว่าเราต้องยอมรับว่าเรากำลังใช้ตัณหาของเด็ก เป็นเครื่องขับเคลื่อนความเพียร ซึ่งในระยะยาวจะมีโทษมากกว่าคุณ เหมือนกับเรามีโรคบางอย่าง แล้วกินยาแก้อาการของโรค แต่**ไม่แก้ที่ต้นเหตุ** การล่อด้วยรางวัล อาจทำให้ใครขยัน ในระยะเวลาสั้นๆ แต่จะทำให้คนนั้นขยันเป็นนิสัย โดยไม่มีคนบังคับให้ขยันก็คงเป็นไปไม่ได้

ดังนั้น ความท้าทายของเรา ก็คือ ในเมื่อจิตใจของปุถุชน มีทั้งตัณหามีทั้งฉันทะอยู่ในใจเราทุกคน ทำอย่างไรจึงจะทำส่วนที่เป็นตัณหาให้น้อย

ลงๆ น้อยที่สุดเท่าที่จะน้อยได้ แล้วให้แรงบันดาลใจของเราเป็นฉันทะมากขึ้นเท่าที่จะเป็นได้ เราจะทำอย่างไร เราจึงจะได้ความรู้ในเรื่องตัณหา เรื่องฉันทะ เรื่องการปลูกฝังฉันทะ เรื่องการปกป้องฉันทะ ไม่ให้ตัณหาครอบงำ ทำอย่างไร เราจะนำไปใช้ ในการปลูกฝังฉันทะในจิตใจของนักเรียน

ทราบว่าวันนี้คุณครูก็ได้คุยกันในเรื่องฉันทะบ้างพอสมควร ทุกคนคงจำได้ว่าฉันทะเป็นข้อแรกในอิทธิบาท อิทธิบาทคือทางไปสู่ความสำเร็จ เงื่อนไขสำคัญของกระบวนการที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ไม่ว่าทางโลกหรือทางธรรมก็คือฉันทะ ถ้าขาดฉันทะแล้ว ก็ขาดหัวกระบวนการ ขาดเงื่อนไขสำคัญ ข้ออื่นๆ ก็คงไม่เกิดขึ้น หรือถ้าเกิดขึ้นก็ไม่สมบูรณ์

เรามีโอกาสได้เห็นชัดในเรื่องนี้ คือในการนั่งสมาธิและการเดินจงกรมแต่ละครั้ง เราต้องเริ่มต้นด้วยฉันทะ นั่งหลับตา ตั้งตัวตรง หากขาดฉันทะ ยากที่จะได้ผล พอเดินจงกรมก็เช่นเดียวกัน ก็จะได้แต่อากัปกิริยาภายนอก แต่จิตใจที่ขาดฉันทะ ก็คงไม่ดำเนินไปในทางที่จะนำไปสู่สมาธิและปัญญาได้ **เครื่องชี้วัดฉันทะว่าเกิดขึ้นแล้วหรือยัง ก็คือวิริยะนั่นเอง** ในกระบวนการ ฉันทะนำไปสู่วิริยะ ดังนั้นถ้าไม่มีวิริยะ ไม่มีความเพียร แสดงว่าฉันทะยังไม่มี

วิริยะ ความเพียร แบ่งออกเป็น ๔ ข้อ ๑. เพียรในการป้องกันกิเลส ที่ยังไม่เกิดขึ้นไม่ให้ เกิดขึ้นได้ ๒. เพียรระงับกิเลสที่เกิดขึ้นแล้ว ๓. เพียรปลูกฝังคุณธรรมที่ยังไม่มีให้มีขึ้นได้ และ ๔. เพียรดูแลรักษาคุณงามความดีที่เกิดขึ้นแล้วให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป ถ้าเรายังสับสนเรื่องนี้หรือไม่แน่ใจว่าฉันทะคืออะไร ฉันทะเกิดขึ้นแล้วหรือยัง ก็ดูที่ความเพียร

ผู้ที่ไม่รู้จักแยกระหว่างตัณหากับฉันทะแล้วคิดว่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อาจจะเห็นว่าการกระตุ้นด้วยความอยากได้ด้วยความกลัวจะนำไปสู่ความเพียรได้ดี นี่คือความคิดที่ไม่มีในพระพุทธศาสนา แต่คนไทยจำนวนมากได้ซึมซับมา ไม่ทราบว่าเป็นสัญชาตญาณ หรือว่าซึมซับมาจากตะวันตกโดยไม่รู้ตัว อย่างไรก็ตาม ถ้าเราขู่ให้ใครกลัวว่า ถ้าไม่ทำอย่างนี้ จะเป็นทุกข์มาก หรือจะตกนรก หรือว่าล่อด้วยรางวัลว่าถ้าทำอย่างนี้แล้ว จะได้อย่างนั้นอย่างนี้ หรือว่าตายแล้วจะขึ้นสวรรค์ อันนี้จะเห็นบ่อยใช่ไหม คือการเอาสวรรค์นรกเป็นเครื่องกระตุ้นให้คนขยันทำความดี เข้าใจว่าความอยากขึ้นสวรรค์และความกลัวตกนรก จะทำให้คนขยัน

แต่มันก็ไม่เสมอไป ใช่ไหม เพราะคนเรานั้นมองไม่เห็นสวรรค์ มองไม่เห็นนรก มันก็ยังเป็นแค่ความคิดอยู่ในสมอง แล้วบางทีเราก็ลืมการที่เราเคยชินกับการฝืนใจ หรือทำบางสิ่งบางอย่างเพราะอยากได้รางวัล หรือเพราะเรากลัวโทษ จะทำให้ความเพียรผูกพันกับรางวัลกับโทษมากเกินไป จนกระทั่งหากไม่มีรางวัลรอคอย เราก็ไม่อยากทำ หรือกรณีที่อยากทำ

ความชั่ว อยากทำอะไรไม่ดี แต่มั่นใจว่าไม่มีใครจับเราได้ หรือเชื่อว่าไม่มีใครจับเราได้ อันนี้ก็อยากทำอยู่ ไม่มีสัมมาทิฏฐิ ไม่มีหิริ (ความละอายต่อบาป) โอตตัปปะ (ความเกรงกลัวต่อบาป) เป็นที่พึ่ง และคิดว่าความไม่ดีทั้งหลายที่ไม่ดีเพราะอะไร ชั่วเพราะอะไร ชั่วเพราะถ้าทำแล้วจะต้องรับโทษ ฉะนั้น ถ้าเราเห็นช่องเห็นโอกาสที่จะทำความชั่วโดยที่ไม่ต้องรับผิดชอบก็อยากทำ และมักจะทำเลย

ดังนั้น เราต้องดูใจตัวเองระหว่างตัณหากับฉันทะ เราจึงจะฉลาดในเรื่องตัณหา ฉลาดในเรื่องฉันทะ ให้เราสังเกตตัวเองในเวลาที่เราทำอะไรอย่างมีกำลังใจ และในเวลาที่ไม่มีกำลังใจแล้วก็ดูว่าที่มีกำลังใจนี้ เป็นเพราะตัณหา หรือฉันทะ ที่เราขาดกำลังใจ เป็นเพราะขาดอะไร เพราะขาดฉันทะหรือเปล่า ดังนั้น เรื่องนี้มันไม่ใช่แค่ปรัชญาหรือทฤษฎี เป็นเรื่องจิตใจของเราแท้ๆ ว่าในแต่ละเรื่อง ที่เราเห็นว่าสมควรจะทำ เราดูชีวิตตัวเอง เรากล้าบอกได้ไหมว่าสิ่งไหนสมควรจะทำ ที่ข้าพเจ้าเชื่อว่าดีว่าควรทำ ข้าพเจ้าทำอยู่ทุกครั้ง และสิ่งที่ไม่ดีไม่งาม ที่รู้ว่าไม่ควรทำ ข้าพเจ้าไม่เคยทำ

คงไม่มีใครกล้าที่จะพูดถึงขั้นนั้น เพราะเราทุกคนก็ต้องยอมรับว่า บางสิ่งบางอย่างที่เชื่อว่าไม่ดี แต่บางทีอดทำไม่ได้ บางสิ่งบางอย่างรู้ว่าดีแต่ทำไม่ได้สักที เป็นเพราะอะไร ก็เป็นเพราะตัณหานะสิ เพราะตัณหาเกิดขึ้น แล้วฉันทะก็ดับไป เราต้องพยายามปลูกฝังฉันทะ เพื่อจะได้ไม่ประมาท สิ่งที่ควรทำ เราจะได้ทำอย่างอดทน อย่างใจเย็น จิตใจเข้มแข็ง สิ่งที่ไม่ควรทำเราจะไม่ทำ

อยากให้เราสังเกต จากตัวเราเองและนักเรียนด้วยว่า เราพูดอย่างไร ให้เหตุผล

อย่างไร แล้วเด็กๆ จึงขยันแบบมีกำลังใจ และเป็นกำลังใจแบบไหน ในโอกาสปกติ เวลาตัวเราเองขาดกำลังใจ เราให้กำลังใจตัวเองอย่างไร หรือว่าเวลาเด็กนักเรียนขาดกำลังใจ เราให้กำลังใจเด็กๆ อย่างไร

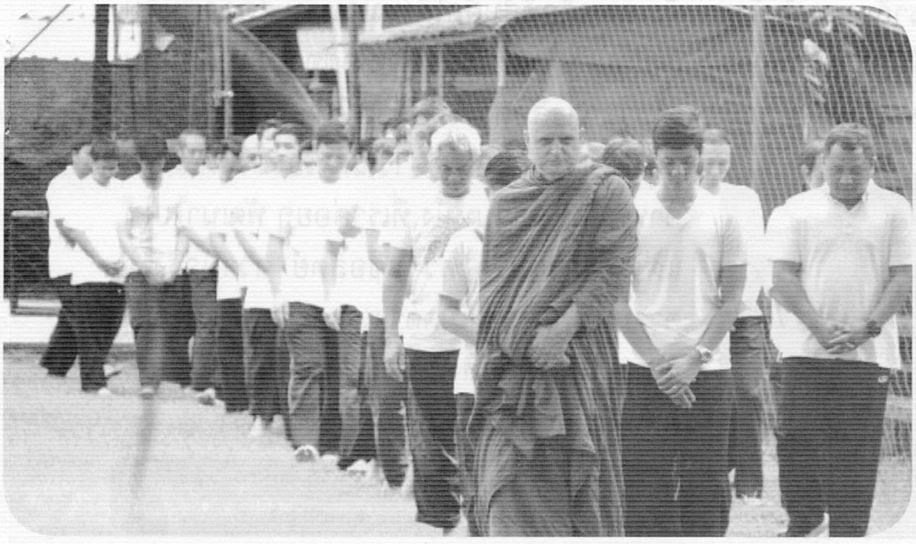
เรื่องนี้สำคัญมาก ในเมื่อฉันทะเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการนำไปสู่ความสำเร็จ ไม่ว่าทางโลกทางธรรม การรู้เท่าทันฉันทะ การรู้จักป้องกันฉันทะ ไม่ให้ตัณหาเกิดขึ้นได้ และการรู้แนวทางการคิด การพิจารณา ที่ทำให้ตัวเองมีความเพียร ทำให้เด็กมีความเพียร นี่สำคัญมาก เราจะเห็นง่ายๆ ว่าผู้ที่เข้าใจความสำคัญ ความจำเป็น คุณค่าของสิ่งที่กำลังทำอยู่ ผู้นั้นมักจะมีฉันทะในสิ่งนั้น และฉันทะนั้น ย่อมนำไปสู่ความเพียร

การที่ให้เหตุผลว่า อะไรจะมีคุณค่าอย่างไร มีประโยชน์อย่างไร ลองสังเกตดู ถ้าผลดียังเป็นนามธรรมมาก อยู่ในอนาคตห่างไกล ฉันทะอาจจะไม่เกิดขึ้น นอกจากการให้เห็นภาพรวมว่าการกระทำนั้นจะมีผลในระยะยาวอย่างไร แล้วยังต้องสามารถให้เห็นผลในปัจจุบันบ้างด้วย คือในระยะเวลาสั้น และเราต้องพิจารณาดูระหว่างรูปธรรม กับ นามธรรม เพราะหาก

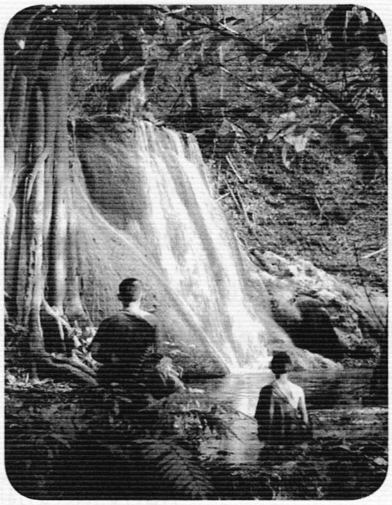
พูดอะไรเป็นนามธรรมมาก เด็กเล็กมาก เขาไม่เข้าใจ ก็ต้องมีอะไรที่เป็นรูปธรรมบ้าง ฉะนั้นในการที่เด็กมีโครงการต่างๆ ที่เขาทำเอง ช่วยกันคิดช่วยกันทำ ซึ่งมีผลออกมาเป็นรูปธรรมภายในเวลาไม่นาน อันนั้นจะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดฉันทะ เพราะฉันทะในสิ่งที่จะมีผล ๕ ปี ๑๐ ปีข้างหน้า มันก็อาจจะไม่ค่อยมีผลต่อชีวิตในปัจจุบัน แต่ควรจะมีไว้ให้เข้าใจ และเราจะต้องมีสิ่งที่พิสูจน์ว่าใช่ หรือว่าเป็นที่พอใจเป็นระยะๆ

แต่สิ่งที่ต้องเน้นมาก ก็คือ คุณครูต้องมีสติมาก ต้องฝึกสติ โดยเฉพาะในกรณีที่เด็กแต่ละคนกำลังจะเข้าใจในบางสิ่งบางอย่าง คือ สู้ๆๆ อดทนๆๆ จนกระทั่งเกิดความรู้ความเข้าใจ หรือเกิดความก้าวหน้า และคุณครูก็จะอยู่ตรงนั้น เพื่อจะชี้ให้เด็กเห็นว่า นี่แหละคือความสุขในการที่เราชนะใจตัวเอง การที่เราอดทน เราขยัน จนกระทั่งเราได้เห็น เราได้เข้าใจ แล้วเกิดความสามารถในสิ่งที่แต่ก่อนไม่รู้ ไม่เห็น ไม่เข้าใจ ทำไม่เป็น ทำไม่ได้ ถ้าเด็กแต่ละคน รวมทั้งคุณครูด้วย ได้เห็นความรู้สึกที่ดี ที่เกิดขึ้นในการผ่านพ้นอุปสรรค การสู้จนชนะใจตัวเอง ต้องชนะปัญหา และความสุขที่เกิดขึ้นจากความรู้ความเข้าใจ ไม่ว่าในวิชาไหนก็ตาม ในวิชาการในการที่จับหลักได้ เข้าใจได้ ทำได้แล้ว หรือทำได้ดีกว่าเมื่อแต่ก่อน ดีขึ้น ก้าวหน้า คือเราก็ต้องอยู่ตรงนั้น ช่วยให้เด็กเกิดสติ สำนึก เกิดสติรู้ตัวว่า ใช่นะ...มันก็ดีเหมือนกัน ความภูมิใจเมื่อเราช่วยๆ กันทำงาน แม้จะมีปัญหามีอุปสรรคมากมาย แต่เราไม่ท้อแท้ เราใจเย็น เราอดทน ใช้สติ ใช้ปัญญา จนทำได้ โอ้โห..นี่คือความสุขที่มีค่ามาก

ถ้าเราสามารถชี้ให้เด็กเห็นในเรื่องนี้ได้ จนกระทั่งเขาประทับใจ แล้วเป็นความทรงจำต่อไป เมื่อเขาสู้สิ่งที่ยาก เขาจะไม่เบื่อ เขาจะไม่ท้อแท้ เพราะเขาจำได้ว่า เขาเคยต้องสู้แบบนี้มาก่อน แล้วสุดท้ายเขาก็ได้เหมือนกัน ได้แล้วมีความสุขจัง นี่จะเป็นความทรงจำในจิตใจของเขา ในจิตใจของเรา ที่มีประโยชน์อย่างยิ่ง ดังนั้นเราทุกคนเป็นนักศึกษาชีวิต ทุกอย่างเราถือว่าเป็นการศึกษาทั้งนั้น ในการเป็นลูก เราทุกคนก็ต้องเป็นลูกด้วย เราจะเป็นพี่ เป็นน้อง เป็นเพื่อน เป็นพ่อ เป็นแม่ เรามีบทบาทเยอะเลย ที่สำคัญคือเราเป็นครู แล้วทุกอย่างจะต้องทำให้ดี เรากำลังศึกษา เราไม่ประมาท เรารู้ว่า ในแต่ละบทบาทนั้นก็ยังมีข้อบกพร่องอยู่บ้าง

ถ้าเราคิดผิด อโยนิโสมนสิการ อาจจะเกิดความรู้สึกว่าเราแย่ เราเป็นลูกที่ไม่ค่อยดี เป็นสามีเป็นภรรยาที่ไม่สู้จะดี เป็นครูที่ไม่ดี คือจิตหมกมุ่นอยู่กับข้อบกพร่อง ถือว่า นั่นคือเรา แต่ด้วย

สัมมาทิฏฐิในทางพุทธศาสนา เราถือว่าเราเป็นผู้ที่กำลังศึกษา เรายังศึกษาไม่จบหรอก ในการเป็นลูกที่ดี เป็นพ่อเป็นแม่ เป็นพี่เป็นน้อง เป็นครูเป็นศิษย์ เรากำลังศึกษาอยู่ เรากำลังเรียนรู้อยู่ ถ้าคิดได้อย่างนี้ สนุก ทำให้เรามีโอกาสพัฒนาชีวิตของเราดีขึ้น เราได้เรียนรู้ในเรื่องหน้าที่ต่างๆ บทบาทต่างๆ เรียนรู้ไปเรื่อยๆ ดังนั้น เราทุกคนเป็นครู ทุกคนคงเคยสังเกตว่า ผู้ที่มีฉันทะ มีความรักในวิชาการที่สอน จะเป็นสิ่งที่เด็กจะสัมผัสได้และประทับใจ มากกว่าคำพูดของเราด้วยซ้ำไป

อาตมาคิดว่า เราทุกคนเคยเจอครูที่รักวิชาของตน แล้วรักมากเสียจนเห็นว่า มีความสุขในการสอน ในการถ่ายทอด ในการแบ่งปันความรู้ให้กับคนอื่น ทำให้เราอยากเรียน ทำให้เรามีฉันทะ เพราะเราเห็นฉันทะของครู ผู้ที่เดินก้าวหน้ากว่าเราเยอะ ผู้ที่มีประสบการณ์กว่าเราเยอะก็ยังมีความสุข หรือว่ายิ่งดู ยิ่งเข้าใจ ยิ่งศึกษา ยิ่งทำ ยิ่งมีความสุข เราก็อยากทำบ้าง แล้วก็ทำให้เรามีความเชื่อมั่นว่า จะไม่เป็นการเสียเวลาเปล่าๆ เพราะมีคุณครูเป็นตัวพิสูจน์เป็นตัวอย่าง ฉะนั้น การปลูกฝังฉันทะในตัวเรา ปลูกฝังในการศึกษา ในการพัฒนาตัวเอง ให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป ถ้าเราคิดว่าความรู้ของเรา แค่นี้ก็พอแล้ว อันนี้เรียกว่าเราประมาท พอเรารู้สึกสันโดษในคุณงามความดีแล้ว นั่นก็เป็นจุดเสื่อม ไม่ใช่สิ่งที่ดีเลย ฉะนั้น เราเองก็ต้องมีความสุขในการเพิ่มพูนความรู้ หากเกิดปัญหาในระหว่างการสอน ก็ให้ถือว่า เออ...ดี เราก็ได้เห็นข้อบกพร่องของตัวเอง เราจะได้มีโอกาสที่จะพัฒนาในจุดนี้ได้มากขึ้น แทนที่จะรู้สึกว่าหนักใจหรือรู้สึกต่ำต้อย เรามีอะไรที่ต้องศึกษา ที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข ที่จะต้องชนะ อันนี้ทำให้ชีวิตของเรามีรสชาติ

ในเมื่อจิตใจของเราเป็นอย่างนี้ ลูกศิษย์เขาก็เห็น เขาก็ประทับใจ เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้น้อยมีกำลังใจ แต่ถ้าผู้น้อยหรือว่าเด็กนักเรียนกำลังสนใจ กำลังมีฉันทะ ไปเห็นผู้ใหญ่สักแต่ว่าสอนพอเป็นพิธี พอเป็นหน้าที่ แต่ดูไม่ค่อยมีความกระตือรือร้น ไม่มีความคิดที่จะพัฒนาตัวเอง เด็กก็สัมผัสได้เหมือนกัน เด็กก็ซึมซับเหมือนกัน และมีผลต่อจิตใจของเขาเหมือนกัน เพราะการสื่อสารไม่ได้อยู่ที่คำพูดอย่างเดียว อยู่ที่ตัวเรา บางคนวิจารณ์ตัวเองว่าพูดไม่เก่งคำพูด ก็เป็นส่วนหนึ่ง ที่เราค่อยๆ พัฒนาไปได้ แต่เรื่องความรัก ความซื่อสัตย์ ความจริงใจ ความมุ่งมั่น ความเมตตา และความอดทน ของตัวเรา เหล่านี้คือสิ่งที่เรากำลังสอนเด็กนักเรียนตลอดเวลา เป็นคุณธรรมที่อยู่ในใจเรา

ที่มา : พระธรรมเทศนาในการอบรมปฏิบัติธรรมครู ที่บ้านบุญ ปากช่อง นครราชสีมา ๙ ตุลาคม ๒๕๖๐

ชวนอ่าน

ธีรปัญโญ

ตาลปุฏ หยุดตัณหาด้วยฉันทะ

เมื่อพูดถึง**ตัณหา** กับ **ฉันทะ** ชาวพุทธเราจำนวนไม่น้อยเลยที่แยกไม่ออกระหว่างสองอย่างนี้ โดยมากมักแปลตัณหาว่าความอยากหรือความปรารถนา โดยไม่ได้แยกว่าความอยากหรือความปรารถนานั้น มีทั้งส่วนที่เป็นอกุศล กุศล และกิริยา เลยพากันเข้าใจกันว่าผู้ปฏิบัติหรือผู้ที่บรรลุธรรมแล้วนั้น ต้องไม่มีความอยากหรือความปรารถนาใดๆ กลายเป็นเหมือนกับก้อนหินที่ไม่ยินดียินร้าย หมดสิ้นแล้วซึ่งความอยากทั้งปวง แท้ที่จริงแล้ว ความอยากที่ประกอบกับอวิชชานั้น ท่านเรียกว่าตัณหา เป็นอกุศล ต้องละ

แต่ความอยากที่ประกอบกับวิชชานั้น เป็นกุศล หรือกิริยา (ในกรณีของพระอรหันต์) ท่านเรียกได้อีกอย่างว่า **ธรรมฉันทะ** เป็นสิ่งที่ต้องเจริญ ผู้ปฏิบัติธรรมหรือพระอรหันต์ จึงไม่ใช่ผู้ที่นิ่งเฉย ปล่อยปละละเลย ไม่เอาธุระ แต่เป็นผู้ที่มีฉันทะในการทำกุศลอย่างยิ่ง พูดง่ายๆ ว่ามีความรักในงานที่เป็นกุศลอย่างต่อเนื่อง ไม่ทอดธุระ ถ้าศึกษาในพระไตรปิฎกแล้ว จะพบตัวอย่างมีให้เห็นมากมาย แม้แต่พระพุทธองค์เอง ที่ทรงทำประโยชน์ส่วนพระองค์เสร็จสิ้นแล้ว ก็ยังทรงบำเพ็ญพุทธกิจอนุเคราะห์ชาวโลกอย่างไม่ย่อท้อ ด้วยฉันทิทธิบาทตลอดพระชนม์ชีพของพระองค์ ส่วนประวัติของพระสาวกทั้งหลาย ก็ได้ดำเนินรอยตามพระพุทธองค์เช่นเดียวกัน ในจำนวนพระสาวกเหล่านั้น ท่านที่เปลี่ยนเส้นทางชีวิต จากตัณหามาเป็นฉันทะแบบกลับหลังหัน ๑๘๐ องศา ก็คงจะไม่มีใครเกิน**พระตาลปุฏเถระ** ที่จะเล่าให้ฟังนี้

ประวัติของตาลปุฏ (หรือตาลปุฏะ) นั้น นับว่าน่าสนใจมาก ท่านเกิดในครอบครัวของนักฟ้อนในสมัยพุทธกาล ถ้าเป็นภาษาสมัยนี้ก็ต้องเรียกว่า ครอบครัวดารา ตัวท่านเอง พอเติบโตขึ้นก็ได้เป็นดาราดัง จะปรับเรียกในภาษาเราให้จำง่ายว่า **"ดาราบุตร"** ให้คล้องกับ *ตาลปุฏ* ก็คงพอได้ แต่ *ปุฏ* ในภาษาบาลี แปลว่า ฉลาด ดังนั้น ถ้าแปลว่า **"ดาราที่ฉลาด"** อาจจะดีกว่า ท่านพร้อมคณะทีมงานนักแสดง ๕๐๐ คน (บ้านเราคงต้องเรียกว่าหางเครื่อง) ได้ท่องเที่ยวแสดงศิลปะของตนไปในนครต่างๆ จนกระทั่งวันหนึ่ง ได้มาพบกับพระพุทธเจ้าในกรุงราชคฤห์ ตาลปุฏคงจะเคยได้ยินกิตติศัพท์ของพระผู้มีพระภาคมาก่อนแล้ว เมื่อเสร็จจากการแสดงซึ่งประสบความสำเร็จ ได้รับทั้งชื่อเสียงและเงินทองมากมายแล้ว ก็เข้าไปกราบทูลสนทนากับพระผู้มีพระภาค เริ่มต้น ก็ทูลถามคำถามที่ตนค้างคาใจมานานแล้วว่า

"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับฟังคำของพวกนักฟ้อน ผู้เป็นอาจารย์และอาจารย์ของอาจารย์แต่เก่าก่อน กล่าวกันว่า 'นักฟ้อนคนใด ทำชนให้ร่าเริงยินดี ด้วยการกล่าวคำจริงบ้าง ไม่จริงบ้าง ท่ามกลางมหรสพ เวทีโรงละคร นักฟ้อนคนนั้น เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทพทั้งหลายผู้ร่าเริง' ในเรื่องนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่าอย่างไร ?" ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสห้ามท่านถึง ๓ ครั้งว่า *"อย่าถามเรื่องนั้นกับเราเลย"*

พอถูกถามครั้งที่ ๔ พระองค์จึงตรัสว่า *"ท่านหัวหน้า พวกสัตว์เหล่านี้ แม้ตามปกติก็ถูกเครื่องผูกคือราคะผูกพันไว้แล้ว ถูกเครื่องผูกคือโทสะผูกพันไว้แล้ว และถูกเครื่องผูกคือโมหะผูกพันไว้แล้ว เมื่อเธอนำหมู่สัตว์เข้าไปพัวพันในธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด ความขัดเคือง และความลุ่มหลง ก็ทำให้ความประมาทของพวกสัตว์เหล่านั้น มียิ่งๆ ขึ้นไปอีก เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเกิดในนรก แต่ถ้าว่าทิฏฐิ ความเห็นอย่างนี้ของใครมีอยู่ว่า 'นักฟ้อนคนใด ทำชนให้ร่าเริงยินดี ด้วยการกล่าวคำจริงบ้างไม่จริงบ้าง ท่ามกลางมหรสพเวทีโรงละคร นักฟ้อนคนนั้นเบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทพทั้งหลายผู้ร่าเริง' เพราะเหตุนั้น มิจฉาทิฏฐินั้นย่อมชื่อว่ามีแก่เขา ก็คติอย่างใดอย่างหนึ่ง ในบรรดาคติ ๒ อย่าง อันบุคคลผู้มีมิจฉาทิฏฐิพึงหวังได้ คือ นรกหรือกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน"*

ตาลปุฏได้ฟังพระดำรัสนั้นแล้วก็ร้องไห้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า *"ท่านหัวหน้า เราห้ามเธอแล้วมิใช่หรือว่า 'อย่าถามซึ่งเรื่องนั้นกับเราเลย'* ตาลปุฏกราบทูลว่า *"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ไม่ได้ร้องไห้ถึงเรื่องที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสคติสัมปรายภพของนักฟ้อนทั้งหลายกับข้าพระองค์อย่างนี้ แต่ข้าพระองค์ร้องไห้ เพราะถูกพวกนักฟ้อนผู้เป็นอาจารย์ และอาจารย์ของอาจารย์แต่เก่าก่อนหลอกลวงเอาว่า 'นักฟ้อนแสดงมหรสพของนักฟ้อนแก่มหาชนแล้ว ย่อมเข้าถึงสุคติ'"*

ตรงนี้ก็น่าสนใจมาก ดารานักแสดงส่วนใหญ่ ก็คงจะคิดเอาเอง หรือเข้าใจตามๆ กันมาในหมู่นักแสดงด้วยกันว่า พวกตนนั้นได้ทำให้หมู่ชนคลายเครียด ได้หัวเราะผ่อนคลาย นอกจากได้เงินทองและชื่อเสียงในโลกนี้แล้ว ตายไป (ถ้ามีโลกหน้า) ตนก็น่าจะได้ไปสู่สถานที่ที่ดีหรือสุคติด้วย เพราะได้ให้ทานคือความสุข เรียกเสียงหัวเราะจากผู้คนได้ แต่ที่จริงแล้ว **การที่ไปเพิ่มโลภ - โกรธ - หลง ในหมู่ชนที่มีโลภ - โกรธ - หลง เต็มเปี่ยมอยู่แล้ว มิใช่เป็นบุญเลย** ดังพระดำรัสตอบ ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้สั้นๆ แต่ตรงประเด็น

ตาลปุฏได้ฟังธรรมของพระศาสดาแล้ว ก็เกิดศรัทธา บรรพชาอุปสมบทแล้ว เจริญวิปัสสนา ไม่นานนักก็บรรลุอรหัตตผล เมื่อท่านบรรลุจุดหมายสูงสุดที่ตั้งไว้แล้ว ก็ได้ฝากคาถาไว้ ๕๕ คาถา ในเถรคาถา ขุททกนิกาย สุตตันตปิฎก (คาถาที่ ๑๐๙๔ ถึง ๑๑๔๘) ซึ่งไพเราะ ลึกซึ้งมาก ด้วยการที่ท่านเป็นนักแสดงมาก่อน แสดงว่า วาทศิลป์ของท่านต้องอยู่ในชั้นแนวหน้าทีเดียว ชีวิตก่อนที่จะเข้าใจธรรมะของท่าน ได้ชักชวนผู้คนให้ลุ่มหลงอยู่ในห้วงอวิชชาและตัณหา **หลังจากเข้ามาสู่ทางแห่งธรรมะแล้ว ท่านก็ได้เปลี่ยน จากการส่งเสริมกามตัณหามาเป็นการส่งเสริมธรรมฉันทะแทน** ท่านได้พูดถึงสิ่งที่ท่านคาดหวังไว้ก่อนออกบวช แรงบันดาลใจต่างๆ ที่จะได้เข้าสู่สนามปฏิบัติ ได้สู้รบกับมาร แม้ได้มาบวชปฏิบัติแล้ว ก็ต้องผ่านการฝึกฝนและข่มจิตของตนเองอยู่นาน

บทสนทนาที่ทั้งให้กำลังใจและตักเตือนตนเองของท่านนั้นไพเราะกินใจมาก เสียดายที่คำประพันธ์ร้อยกรองเป็นภาษาบาลี และเนื่องจากจำกัดด้วยพื้นที่ จึงไม่ได้ยกเอาพระคาถาบาลีมาแสดงในที่นี้ ได้แต่ปรับแปลเป็นภาษาไทยร้อยแก้วไว้ โดยอาศัยคำอธิบายจากอรรถกถาช่วย หวังว่าจะคงอรรถะของคาถาให้ใกล้เคียงกับความหมายเดิมได้มากที่สุด นี่น่าจะเป็นตัวอย่างหนึ่งในการตั้งความมุ่งมาดปรารถนาหรือฉันทะที่เป็นกุศล ที่ชาวพุทธเราควรจะศึกษาไว้เป็นตัวอย่างบ้าง อย่างน้อยก็ครั้งหนึ่งในชีวิต มาลองคิดที่จะออกจากวัฏฏะตามท่านตาลปุฏ ดาราคนโปรดของเราไว้บ้าง จะดีไหมหนอ

ตาลปุฏเถรคาถา ภาษิตของพระตาลปุฏเถระ *(พระตาลปุฏเถระหวังจะจำแนก แสดงโยนิโสมนสิการ โดยประการต่างๆ จึงได้กล่าวสอนภิกษุทั้งหลาย ด้วยภาษิตเหล่านี้ว่า)*

ก่อนเราบวช เราได้คิดคำนึง เป็น ๑๖ คาถาว่า :-

เมื่อไรหนอ เราจะอยู่ผู้เดียว ไม่มีตัณหาเป็นเพื่อน ที่ซอกเขา

เมื่อไรหนอ เราจะพิจารณาเห็นแจ้งภพทั้งปวงโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยงอยู่

เมื่อไรหนอ ความดำริเช่นนี้นั้นของเราจะสำเร็จได้

เมื่อไรหนอ เราจะได้เป็นมุนี นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ที่ตัดด้วยศัสตรา ไม่ทำอะไรให้เป็นของเรา ไม่มีความหวัง ละราคะ โทสะ และโมหะได้แล้ว เที่ยวไปในป่าใหญ่ อยู่ได้อย่างสบาย

เมื่อไรหนอ เราจึงจะเห็นแจ้งร่างกายนี้ซึ่งไม่เที่ยง เป็นรังแห่งความตาย และเป็นรังแห่งโรค ถูกมรณะและชราคอยบีบคั้น จะปราศจากความกลัว อาศัยอยู่ในป่าแต่ผู้เดียว ความตรึกเช่นนี้นั้นของเราจะสำเร็จ เมื่อไรหนอ

เมื่อไรหนอ เราพึงจับดาบคมกริบที่สำเร็จด้วยมรรคปัญญา (ด้วยมือคือศรัทธา อันวิริยะประคองไว้ มีสมาธิเป็นหินลับมีด) ตัดเถาวัลย์คือตัณหาที่ก่อให้เกิดมหาภัย นำวัฏฏทุกข์มาให้

แล้วเป็นเหตุให้หมุนวนเวียนไปตามอารมณ์และภพมากอย่าง ความตรึกเช่นนี้นั้นของเราจะสำเร็จ เมื่อไรหนอ

เมื่อไรหนอ เราจะได้ฉวยศัสตราที่สำเร็จด้วยมรรคปัญญาอันมีเดชานุภาพมาก ของท่านผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ทั้งหลาย มีพระพุทธเจ้าเป็นต้น หักรานกิเลสมารพร้อมทั้งเสนามารโดยฉับพลัน เหนือบัลลังก์สีหอาสน์ ความตรึกเช่นนี้นั้นของเราจะสำเร็จ เมื่อไรหนอ

เมื่อไรหนอ สัตบุรุษผู้มีความหนักแน่นในธรรม คงที่ มีปกติเห็นตามความเป็นจริง ชนะอินทรีย์แล้ว จะพึงเห็นเราว่า บำเพ็ญเพียรในสมาคม ความตรึกเช่นนี้นั้นของเราจะสำเร็จ เมื่อไรหนอ

เมื่อไรหนอ ความเกียจคร้าน ความหิวกระหาย ลม แดด หรือเหลือบยุง สัตว์เลื้อยคลานจะไม่เบียดเบียนเรา ที่ซอกภูเขา (เพราะห้ามความสุข ทุกข์ โสมนัส โทมนัส นี้เป็นความประสงค์ส่วนตัวเรา ได้ด้วยกำลังฌานทั้งหลาย) ความตรึกเช่นนี้นั้นของเราจะสำเร็จ เมื่อไรหนอ

เมื่อไรหนอ เราจึงจะได้เป็นผู้มีจิตตั้งมั่นด้วยมรรคสมาธิ มีสัมมาสติ บรรลุอริยสัจ ๔ ที่เห็นได้แสนยาก (ด้วยมรรคปัญญา) ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ทรงแทงตลอดแล้วด้วยพระปัญญา ความตรึกเช่นนี้นั้นของเราจะสำเร็จ เมื่อไรหนอ

เมื่อไรหนอ เราจะมีธรรมเครื่องสงบระงับ (ฌานสมาธิ วิปัสสนาสมาธิ มรรคสมาธิ) จากความเร่าร้อน (ไฟ ๑๑ กอง) ในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ์ ที่เรายังไม่รู้เท่าทัน พิจารณาเห็นได้ด้วยมรรคปัญญา อันเป็นไปกับด้วยวิปัสสนาปัญญา ความตรึกเช่นนี้นั้นของเราจะสำเร็จ เมื่อไรหนอ

เมื่อไรหนอ เราถูกว่ากล่าวติเตียนด้วยคำหยาบ จะไม่เดือดร้อนใจ เพราะคำหยาบนั้นเป็นเหตุ ถึงได้รับการสรรเสริญ ก็จะไม่ยินดีเพราะการสรรเสริญนั้นเป็นเหตุ* ความตรึกเช่นนี้นั้นของเราจะสำเร็จ เมื่อไรหนอ

(*ฉฬังคุเบกขาของพระอรหันต์)

เมื่อไรหนอ เราพึงเห็นสภาพภายใน คือเบญจขันธ์ของเรานี้ รูปธรรมอื่นจากนั้นที่ยังไม่รู้ และสภาพภายนอก คือ ท่อนไม้ กอหญ้า และลดาวัลย์ ว่าเป็นสภาพเสมอกัน* ความตรึกเช่นนี้นั้นของเราจะสำเร็จ เมื่อไรหนอ

(*ด้วยความไม่เที่ยง และความไม่มีสาระ เป็นต้น)

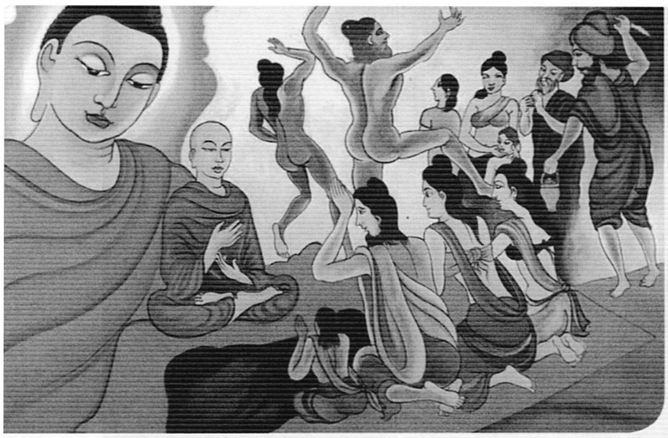
เมื่อไรหนอ ในป่าทึบ เวลาใกล้รุ่ง ฝนแรกแห่งฤดูกาลจะโปรยลงมาถูกเราผู้ครองผ้าจีวรดำเนินไปในมรรคาปฏิปทา (แห่งสมถะและวิปัสสนา) ที่ท่านผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ มีพระพุทธเจ้าเป็นต้น ได้ชำระไว้แล้ว ความตรึกเช่นนี้นั้นของเราจะสำเร็จ เมื่อไรหนอ

เมื่อไรหนอ เราพึงได้ยินเสียงร้องของนกยูงที่ซอกเขาในป่า แล้วลุกขึ้นพิจารณาทุกขสัจโดยความไม่เที่ยงเป็นต้น เห็นแจ้งภพ บรรลุอมตธรรม ความตรึกเช่นนี้นั้นของเราจะสำเร็จ เมื่อไรหนอ

เมื่อไรหนอ เราจะพึงข้ามพ้นแม่น้ำคงคา ยมุนา สุรัสวดี ที่ไหลไปถึงบาดาล ข้ามปากน้ำวนใหญ่ในมหาสมุทรที่น่ากลัวไปได้ ด้วยฤทธิ์ไม่ติดขัด ความตรึกเช่นนี้นั้นของเราจะสำเร็จ เมื่อไรหนอ

เมื่อไรหนอ เราจะพึงงดเว้นนิมิตว่างามทั้งปวงเสียได้ ขวนขวายในฌานแล้ว จะทำลายความพอใจในกามคุณทั้งหลาย เหมือนช้างทำลายเสาตะลุงและโซ่เหล็กได้แล้ว เที่ยวไปในสงคราม ความตรึกเช่นนี้นั้นของเราจะสำเร็จ เมื่อไรหนอ

เมื่อไรหนอ เราจึงจะได้บรรลุคำสอนของพระพุทธเจ้า ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ได้แล้ว

จะพอใจเหมือนลูกหนี้ผู้ขัดสนถูกเจ้าหนี้บีบบังคับ แสวงหาทรัพย์มาได้ก็จะพึงพอใจ ความตรึกเช่นนี้นั้นของเราจะสำเร็จ เมื่อไรหนอ

เราได้กล่าวเตือนตนเอง หลังจากบวชแล้วด้วย ๓๙ คาถา ว่า :-

จิตผู้เจริญ เจ้าอ้อนวอนเรา มาเป็นเวลาหลายปีว่า ท่านไม่สมควรอยู่ครองเรือนเลย บัดนี้เรานั้นก็ได้บวชสมประสงค์แล้ว เหตุไฉน เจ้าจึงไม่ชักนำต่อไปเล่า

จิตผู้เจริญ เจ้าอ้อนวอนเรามาแล้วมิใช่หรือว่าฝูงนกยูงมีขนปีกแพรวพราว และเสียงกึกก้องแห่งธารน้ำตก ตามซอกเขา จะทำเราผู้เข้าฌานอยู่ในป่าให้เพลิดเพลิน

เรายอมสละญาติมิตรอันเป็นที่รักในสกุล ความยินดีในการเล่น และกามคุณในโลกได้หมดแล้ว เข้ามาถึงป่านี้ เจ้าช่างไม่ยินดีกับเราเสียเลยนะจิต

จิต ไหนเจ้าบอกว่า เจ้าเป็นของเราเท่านั้นมิใช่หรือ มิใช่ของผู้อื่น ในเวลาผูกเกราะ ทำสงครามกับกิเลสมาร จะมาร้องไห้รำพันเพื่อประโยชน์อะไร เราเห็นอยู่ว่า จิตทั้งหมดนี้มีแต่หวั่นไหว ดังนี้ จึงได้ออกบวช แสวงหาอมตบท

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ เหนือเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นแพทย์ผู้ยิ่งใหญ่ เป็นจอมสารถีฝึกนระได้ ตรัสสุภาษิตไว้ว่า จิตนี้กวัดแกว่งเหมือนลิงป่า ทั้งห้ามได้แสนยาก เพราะยังไม่ปราศจากความกำหนัด

เพราะเหล่าปุถุชนที่ยังไม่รู้เท่าทัน พัวพันอยู่ในกามทั้งหลายที่งดงาม มีรสหวาน ชวนให้รื่นรมย์ใจ พวกเขาแสวงหาภพใหม่ ต้องการทุกข์โดยส่วนเดียวเท่านั้น ถูกจิตทำให้เหินห่างจากสุขนำไปไว้ในนรก ก่อแต่สิ่งที่ไร้ประโยชน์

จิต แต่ก่อนบวช เจ้าแนะนำเราไว้ในสัมมาปฏิบัติว่า ท่านมีเสือเหลืองและเสือโคร่งห้อมล้อม อยู่ในป่าที่มีเสียงนกยูงและนกกระเรียนร่ำร้อง อยู่ด้วยเมตตาจิตอันไม่มีประมาณ ท่านจงละความห่วงใยในร่างกาย มีจิตส่งไป อย่าได้พลาดขณะที่ ๙* อันได้แสนยากนี้ไปเลย

*(*ขณะทั้ง ๘ ที่ไม่เหมาะในการปฏิบัติธรรม เรียกอักขณะ มีนรก เปรต เดียรัจฉาน พรหมที่มีอายุยืนยาว มิจฉาทิฏฐิ บ้าใบ้ อยู่ในบ้านป่าเมืองเถื่อน ขาดปัญญา*

ส่วนขณะที่ ๙ นั้นมีจักรสี่เป็นไป คือ มีบุญที่ได้ทำไว้ก่อน อยู่ในประเทศที่สมควร มีสัตบุรุษให้ปรึกษา และตั้งตนไว้ชอบ)

จิต แต่ก่อนบวช เจ้าแนะนำเราไว้ในสัมมาปฏิบัติว่า ท่านจงเจริญฌาน อินทรีย์ พละ โพชฌงค์ และสมาธิภาวนา ทั้งจงบรรลุวิชชา ๓ ในพระพุทธศาสนาให้ได้

จิต แต่ก่อนบวช เจ้าแนะนำเราไว้ในสัมมาปฏิบัติว่า ท่านจงเจริญมรรคมีองค์ ๘ ที่นำสัตว์ออกจากวัฏฏทุกข์ หยั่งถึงความสิ้นทุกข์ทั้งมวล ชำระล้างกิเลสได้หมดสิ้น เพื่อบรรลุอมตนิพพานให้ได้

จิต แต่ก่อนบวช เจ้าแนะนำเราไว้ในสัมมาปฏิบัติว่า ท่านจงพิจารณาเห็นเบญจขันธ์โดยอุบายที่แยบคายว่า เป็นทุกข์ ท่านจงละตัณหาเหตุให้เกิดทุกข์ และจงทำความสิ้นทุกข์ในอัตภาพนี้แหละให้ได้

จิต แต่ก่อนบวช เจ้าแนะนำเราไว้ในสัมมาปฏิบัติว่า ท่านจงพิจารณาเบญจขันธ์ โดยอุบายที่แยบคาย

ว่า ไม่เที่ยง เป็นทุกข์

ว่า ว่างเปล่า ไม่มีตัวตน

และว่า ต้องวิบัติไป เป็นผู้ฆ่า ท่านจงดับมโนปวิจาร* ทางใจเสียให้ได้

*(อุปวิจารที่เกิดพร้อมโสมนัส, อุเบกขา, โทมนัสอาศัยเรือน - กามอารมณ์ ๖)

จิต แต่ก่อนบวช เจ้าแนะนำเราไว้ในสัมมาปฏิบัติว่า ท่านจงปลงผมและหนวด แล้วถือเพศสมณะ มีรูปร่างแปลกจากชาวบ้าน ถูกเขาสาปแช่ง ถือบาตรเที่ยวภิกษาไปตามตระกูลทั้งหลาย ท่านจงพากเพียรในคำสอนของพระศาสดา ผู้ทรงแสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ให้ได้

จิต แต่ก่อนบวช เจ้าแนะนำเราไว้ในสัมมาปฏิบัติว่า ท่านจงสำรวมระวังให้ดี เมื่อเที่ยวไปในระหว่างตรอก ท่านจงอย่ามีใจเกี่ยวข้องในตระกูล และกามารมณ์ทั้งหลาย เที่ยวไปเหมือนดวงจันทร์วันเพ็ญ ที่ปราศจากเมฆ ฉะนั้น

จิต แต่ก่อนบวช เจ้าแนะนำเราไว้ในสัมมาปฏิบัติว่า ท่านจงยินดีในธุดงค์คุณทั้ง ๕ ทุกเมื่อให้ได้ คือ

(๑) ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร

(๒) ถือการเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร

(๓) ถือการอยู่ป่าช้าเป็นวัตร

(๔) ถือการนุ่งห่มผ้าบังสุกุลเป็นวัตร

(๕) ถือการไม่นอนเป็นวัตร

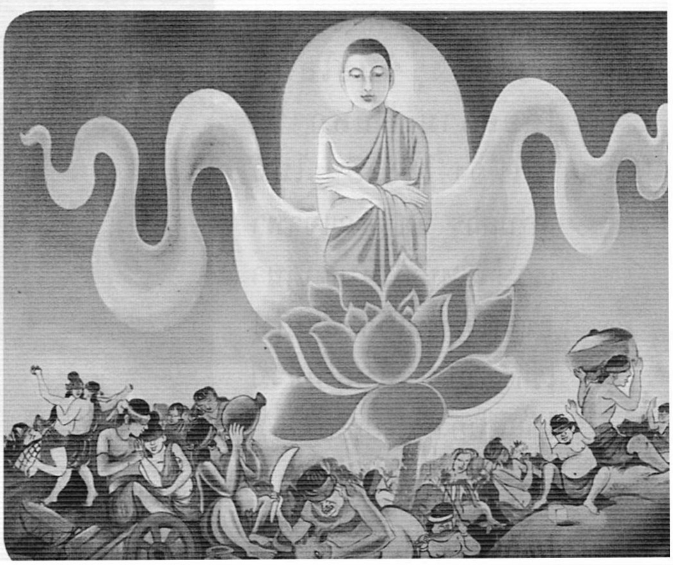
บุคคลบางคนต้องการผลไม้ ปลูกต้นไม้ไว้แล้วไม่ได้รับผล ประสงค์จะโค่นต้นไม้นั้นลงเสียฉันใด จิต เจ้าก็เหมือนบุคคลผู้ปลูกต้นไม้นั้น เจ้าชักชวนให้เราบวช แล้วทำไมยังผลแห่งการบรรพชาที่จะมาถึงแน่แท้ ให้ประกอบไว้ในปากแห่งสังสารวัฏอันหวั่นไหวไม่เที่ยงเล่า

จิต ที่ไม่มีรูปร่าง ไปได้ไกล ท่องไปแต่ผู้เดียว บัดนี้ เราจะไม่ทำตามคำของเจ้าแล้ว เพราะกามทั้งหลาย ล้วนแต่ก่อให้เกิดทุกข์ ให้ผลเผ็ดร้อน มีมหาภัยอย่างใหญ่หลวง เราจะประพฤติมุ่งมั่นอยู่เฉพาะต่อพระนิพพานเท่านั้น

เราไม่ได้ออกบวช เพราะหมดสิริ (บุญ) เพราะหมดหิริ (ความกระดากอาย) เพราะตกอยู่ภายใต้อำนาจของความคิด เพราะทำผิดต่อชาติบ้านเมือง หรือเพราะเหตุแห่งอาชีพ จิต ก็เจ้าได้รับรองกับเราไว้ว่า จะอยู่ในอำนาจของเรามิใช่หรือ

จิต เจ้าแนะนำเราไว้คราวนั้นแหละว่า ความเป็นผู้มักน้อย การละความลบหลู่คุณท่าน และความสงบทุกข์ สัตบุรุษทั้งหลายสรรเสริญมาบัดนี้ เจ้ากลับไปประพฤติเช่นเดิม

เราไม่อาจกลับไปหาตัณหา อวิชชา ความรัก ความไม่ยินดี รูปอันสวยงาม สุขเวทนา และกามคุณที่น่าชอบใจ (ในกาลก่อน) ซึ่งคายได้แล้ว

จิต เราได้ทำตามคำของเจ้ามา ทุกภพทุกชาติ ทุกคติ และทุกวิญญาณฐิติ เราไม่ได้ขุ่นเคืองเจ้าในหลายชาติ เพราะความที่เจ้ารู้จักแต่สิ่งอันมีปัจจัยปรุงแต่ง จึงเกิดมีอัตภาพนี้ขึ้น ทั้งเราก็ได้เร่ร่อนไปในทุกข์ที่เจ้าทำให้มาช้านาน

จิต เจ้านั่นแหละ ทำเราให้เป็นพราหมณ์บ้าง ให้เป็นกษัตริย์บ้าง เป็นพระราชาบ้าง เพราะอำนาจของเจ้านั่นแหละ บางคราวเราเป็นแพศย์บ้าง เป็นศูทรบ้าง เป็นเทพบ้าง

เพราะเหตุแห่งเจ้า เพราะอำนาจของเจ้ามีเจ้าเป็นมูลเหตุ บางคราวเราเป็นอสูรกายบ้าง เป็นสัตว์นรกบ้าง เป็นสัตว์ดิรัจฉานบ้าง เป็นเปรตบ้าง

เจ้าประทุษร้ายเรามาบ่อยครั้งแล้วมิใช่หรือ เจ้ากำกับการแสดงให้เรามาหลายครั้งหลายคราแล้ว เจ้าประเล้าประโลม ล่อลวงเราเหมือนกับเราเป็นคนบ้า จิต เราได้ผิดอะไรต่อเจ้าไว้บ้างหรือ

แต่ก่อนจิตนี้ได้ท่องเที่ยวไปตามอารมณ์ต่างๆ ตามความปรารถนาตามความต้องการ ตามความสบาย วันนี้ เราจะข่มจิตนั้นโดยอุบายอันแยบคาย เหมือนควาญช้างปราบพยศช้างตกมัน

พระศาสดาของเราทรงหยั่งรู้ขันธโลกนี้โดยความเป็นสภาวะไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน ไม่มีแก่นสาร จิต เชิญเจ้าพาเราบ่ายหน้าไปในศาสนาของพระชินเจ้า ช่วยให้เราข้ามโอฆะใหญ่ที่ข้ามได้แสนยากนี้ไปเสียเถิด

จิต เรือน คืออัตภาพนี้ ไม่เป็นของเจ้าเหมือนเมื่อก่อน เราไม่พึงกลับไปอยู่ในอำนาจเจ้าอีก เพราะเหตุที่เราบวชในศาสนาของพระผู้มีพระภาค ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ชื่อว่าสมณะ ผู้เป็นเช่นเรานั้น จะไม่เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งความเสื่อมเสีย

ภูเขามหาสมุทร แม่น้ำคงคา เป็นต้น แผ่นดิน ทิศใหญ่ทั้ง ๔ ทิศน้อยทั้ง ๔ ทิศเบื้องบน ทิศเบื้องล่าง และภพทั้ง ๓ ล้วนเป็นสภาพไม่เที่ยง มีแต่ถูกเบียดเบียนอยู่เสมอ ไม่ปลอดภัย จิต เจ้าจักรื่นรมย์กับความสุขที่ไหนได้เล่า

จิต เรามั่นคงแล้ว เจ้าจะทำอะไรได้ เราไม่ยอมตกอยู่ภายใต้อำนาจเจ้า คนไม่พึงแตะต้องถุงหนังที่เต็มไปด้วยขี้ มีปากทั้งสองข้าง (แม้ด้วยเท้า) น่าตินัก ร่างกายที่เต็มไปด้วยของไม่สะอาดต่างๆ หลั่งของไม่สะอาดออกจากปากแผลทั้ง ๙

เมื่อเราข่มตนเองด้วย ๒๘ คาถาแล้ว บัดนี้จักทำตนให้บันเทิงในการภาวนาด้วย ๑๑ คาถาที่เหลือ

(จิต) เจ้าเข้าไปสู่เรือนคือถ้ำที่เงื้อมเขาและยอดเขาที่สวยงามตามธรรมชาติซึ่งฝูงหมู่ป่าและฝูงกวางอาศัยอยู่ และป่าที่ฝนตกรดใหม่ๆ นั้น จะยินดีภาวนา ณ ที่นั้น

ฝูงนกยูงมีขนคอเขียวสวยงาม มีหงอนงาม มีปีกงาม ทั้งปกคลุมด้วยขนปีกสวยงาม ส่งสำเนียงเสียงร้องดังก้องกังวานไพเราะจับใจนั้น จะช่วยท่านผู้บำเพ็ญฌานอยู่ในป่า ให้รื่นรมย์ได้

เมื่อฝนตก หญ้างอกยาวประมาณ ๔ นิ้ว เมื่อป่าไม้ผลิดอก ออกช่องามคล้ายก้อนเมฆ เราเหมือนท่อนไม้ ที่เขาทิ้งไว้ จะทอดร่างนอนบนยอดหญ้าในระหว่างภูเขา เครื่องลาดหญ้านั้นอ่อนนุ่ม จะเป็นเหมือนที่นอนสำลีสำหรับเรา

เราจะทำเจ้าไว้ในอำนาจให้ได้ เหมือนนายทาส ฉุดกระชาก ทำทาสไว้ในอำนาจ ให้พอใจด้วยปัจจัยตามที่ได้ จะเป็นคนไม่เกียจคร้าน ดุจถุงหนังแมวที่ผ่านการฟอกแล้วฟอกอีก

เราจะทำเจ้าไว้ในอำนาจให้ได้ เหมือนนายทาส ฉุดลากไปมา ทำทาสไว้ในอำนาจ ให้พอใจด้วยปัจจัยตามที่ได้ เหมือนนายควาญช้างผู้ชำนาญใช้ขอสับช้างตกมันให้อยู่ในอำนาจตน

เราพร้อมกับท่านผู้ฝึกฝนดีแล้ว มั่นคงสามารถดำเนินไปถึงทางที่ปลอดโปร่ง ซึ่งท่านผู้ตามรักษาจิตทั้งหลาย ได้ดำเนินไปแล้วทุกสมัย เหมือนนายสารถีผู้ฝึกม้า สามารถดำเนินไปถึงภูมิภาคที่ปลอดภัยได้ ด้วยม้าอาชาไนยที่มีใจซื่อตรง

เราจะผูกเจ้าไว้ที่อารมณ์กรรมฐาน ด้วยกำลังภาวนา เหมือนนายควาญช้างใช้เชือกเหนียวผูกช้างไว้ที่เสาตะลุง จิตที่เราคุ้มครองดีอบรมดีแล้วด้วยสติ จะเป็นจิตอันตัณหาในภพทั้งปวงอาศัยไม่ได้

เจ้าจงตัดเหตุเกิดแห่งอายตนะ (คือตัณหา) อันเป็นทางดำเนินที่ผิดเสีย ด้วยปฏิสังขานปัญญา (คือไม่ถือนิมิต ไม่ถืออนุพยัญชนะ เป็นอุปนิสัยแห่งอินทรียสังวร) ข่มมันเสียด้วยความเพียร (คือวิปัสสนาภาวนา) ให้ตั้งมั่นอยู่ในทางที่ถูก (คือวิปัสสนาวิถี) เห็นแจ้งทั้งความเกิดและความดับของตัณหา แล้วจะเป็นทายาทของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้มีวาทะเป็นเลิศ

จิต เจ้าจูงเราให้เป็นไปตามอำนาจของวิปัลลาส ๔ อย่าง* (*เห็นสิ่งไม่งามว่างาม สิ่งไม่เที่ยงว่าเที่ยง สิ่งเป็นทุกข์ว่าเป็นสุข สิ่งไม่ใช่ตนว่าเป็นตน) เหมือนจูงเด็กชาวบ้านให้วิ่งวนไปมา ฉะนั้น เจ้าน่าจะคบหาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เพียบพร้อมด้วยพระมหากรุณาธิคุณ ผู้ตัดเครื่องผูกคือสังโยชน์เสียได้ เป็นพระมหามุนี มิใช่หรือ

เหมือนอย่างมฤคชาติ เที่ยวไปอย่างเสรีมีอำนาจในตน ย่อมยินดีในหมู่ไม้ที่วิจิตรตระการเป็นอย่างดี ฉันใด เราเองก็ได้แล้วซึ่งภูเขามีหมู่เมฆแวดล้อม ดุจพวงมาลัยในฤดูฝน น่ารื่นรมย์ สงัดจากหมู่ชน ฉันนั้น จิตเอ๋ย เจ้าจักต้องเสื่อมโดยส่วนเดียว ไม่ต้องสงสัย

จิต ชายและหญิงเหล่าใด ประพฤติตามความพอใจ ตามอำนาจของเจ้า จะเสวยความสุข (อาศัยเรือน) ชายหญิงเหล่านั้นโง่เขลา ประพฤติไปตามอำนาจมาร เพลิดเพลินไปในภพน้อยภพใหญ่ ก็จงเป็นสาวกของเจ้าต่อไปเถิด ฯ

ท่านสามารถติดตามอ่านวารสารโพธิยาลัยทุกฉบับย้อนหลังได้ทาง เว็บไซต์วัดจากแดง www.watchakdaeng.com และเว็บไซต์ชมรมกัลยาณธรรม
www.kanlayanatam.com
Line Official id : @kanlayanatam
Facebook Page : Kanlayanatam

ขออนุโมทนาบุญผู้ร่วมจัดพิมพ์วารสารฉบับนี้

๑. ชมรมกัลยาณธรรม
๒. คุณจิรวรรณ ศิริจิตร และครอบครัว
๓. คุณสุวพร หทัยสุทธิธรรม และครอบครัว
๔. คุณพ่อวัชระ - คุณแม่ทองสุก โลหารักษ์พงศ์
๕. คุณณรงค์ฤทธิ์ อุปถัมภ์ และครอบครัว
๖. ครอบครัวคงสวัสดิ์ศักดิ์ - ตรรกวาณิช
๗. พล.อ.ต.สมโภค - คุณสุจิตรา หงสไกร

ชวนคิด

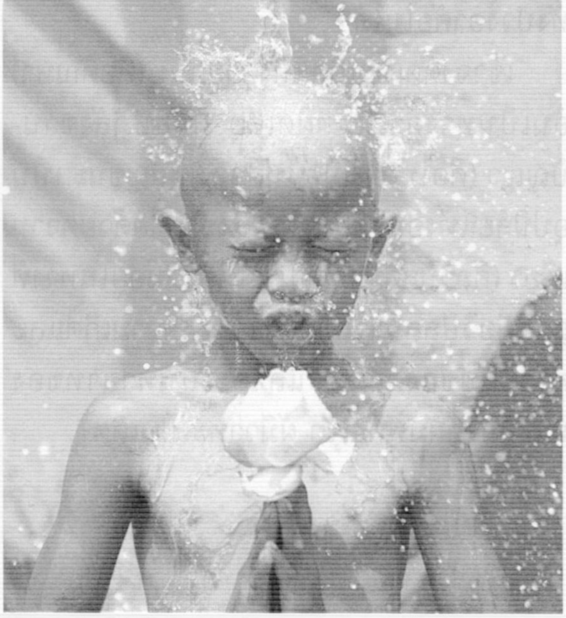
เพื่อนเดินทาง

ฤทธิ์ดาบพรหมจรรย์

โลกของสิ่งมีชีวิตต่างๆ ล้วนขับเคลื่อนด้วยความทะยานอยาก และมากไปด้วยการแสวงหาวัตถุกามมาบำรุงบำเรอจิตใจ ความอยาก เป็นกระแสของโลก ฉาบทาไปด้วยเครื่องผูก คือเรือน มีสังคมเป็นแรงกระตุ้น ดังจะเห็นได้จากคนในสมัยนี้ มักชอบดูโทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือเพื่อให้ได้แรงกระตุ้นไปหาวัตถุกาม

วัตถุกาม มีมากมายหลายชนิด ที่จะทำให้เกิดความรู้สึกดี ชอบ สุขใจ หากผู้อ่านได้ลองมาปลีกวิเวก อุปสมบท หรือมาอยู่ที่วัดบ้าง ก็จะมีโอกาสที่จะได้ลดวัตถุกามทั้งหลายเหล่านี้ ซึ่งการลดวัตถุกาม จะทำให้จิตใจได้สัมผัสกับความสงบ ที่เป็นแก่นแท้ของคำว่าชีวิต

เหมือนดังคำพูดหนึ่งใน *ธาตุวิภังคสูตร* ว่า "บุคคลไม่ควรประมาทปัญญา พึงตามรักษาสัจจะ พึงพอกพูนจาคะ พึงศึกษาแต่ทางสงบเท่านั้น" แม้ว่าอัธยาศัยของคนเรานั้นจะต่างกันไป บางคนชอบอยู่ป่า บางคนชอบอยู่ในเมือง แต่ถึงกระนั้น ทุกๆ คนก็สามารถสงบได้ เมื่อเอาตัวออกห่างจากวัตถุกาม ซึ่งก็ต้องอาศัยฉันทะในการเป็นคน ที่ซ่อนอยู่ลึกๆ ภายใน

ฉันทะ อาจเป็นสิ่งที่อยู่ไกล และยาก เพราะยังไม่เคยมี ฉันทะอาจจะยากในเรื่องที่ไม่เคยทำจริงๆ มันยากที่ว่าไม่เคยทำ ไม่ใช่ยากเกินกว่าที่จะทำได้ เพราะไม่เคยทำและมีความไม่อยากทำอยู่ในเรื่องดีๆ ในความดีต่างๆ อย่าง เช่น การสวดมนต์ ทำวัตรเช้า - เย็น ซึ่งน่าจะห่างหายกันไปนาน สำหรับการเป็นคนที่มีศรัทธา การอ่านพระไตรปิฎก ที่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นศรัทธาที่หาได้ยากในสังคมของคนในสมัยนี้

ศรัทธา เป็นสิ่งที่จำเป็นก็จริง แต่ถ้าขาดความเพียรมันก็จะเป็นได้แค่ความเชื่อ จนถึงขั้นกลายเป็นหวังลมๆ แล้งๆ อยู่ร่ำไป ฉันทะก็เหมือนกัน เพราะถ้ามีฉันทะแต่ไม่มีความเพียร ก็จะกลายเป็นพอใจไปเสียทุกอย่าง เอ้อ... อันนี้ไม่ค่อยดีนะ ฉันทะนี่ เพราะมันพอใจ จนกระทั่งกลายเป็น *พอแล้วล่ะ* แล้วก็ไม่ทำอะไร อยู่เฉยๆ บวชอย่างนี้ไม่ดีนะ ขี้คร้านมากเลยจริงๆ

เคยเข้าใจเรื่องของความรับผิดชอบอยู่บ้าง แล้วการบวชก็เป็นการฝึกที่จะรับผิดชอบอะไรต่อมิอะไร มากขึ้นเรื่อยๆ ถูกบังคับให้ต้องรับผิดชอบต่อสังคม ว่าเป็นพระแล้ว จะเป็นคนชั่วไม่ได้ ต้องรับผิดชอบ โดยมีความละอาย มีความกลัวต่อบาป เป็นชีวิตที่ต้องเพียรฝึกในเรื่องของความประพฤติมาก มากกว่าตอนที่เป็นโยม แต่ถึงกระนั้น ชีวิตพระก็เป็นชีวิตที่ทำให้ได้ความสงบมากกว่าชีวิตฆราวาส ไม่ต้องเดินตามสังคมต้อยๆ เพื่อให้ได้รับความเชื่อถือของผู้คนที่อยู่รอบๆ ไม่ต้องหาวัตถุกามมาบำรุงบำเรอจิตใจ มุ่งใจใฝ่ธรรมได้เต็มที่

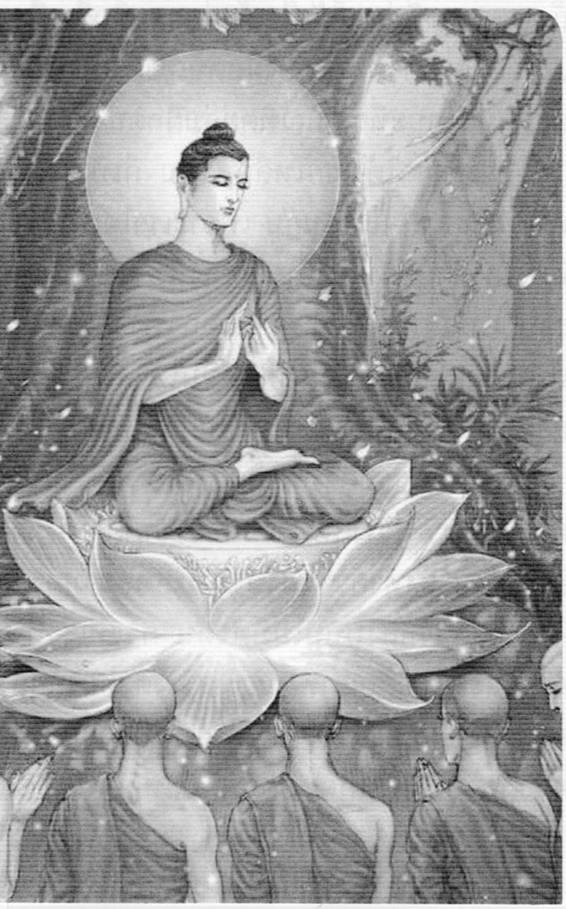
ตอนที่คนเราเริ่มฝึกตนเองใหม่ๆ นั้น อาจต้องใช้ฉันทะในการปิดโทรศัพท์มือถือ ห่างจากคอมพิวเตอร์และโทรทัศน์ เริ่มลดก่อน ปรับเวลา ปรับตัวหลอก และความคิดชั่วๆ ให้หันมาทำความดีทำความสงบให้เกิดขึ้น วันละเล็กวันละน้อย ๑๕ นาทีก่อนก็ยังดี แล้วค่อยๆ เพิ่มขึ้น คือ เมื่อมีชีวิต ก็ควรที่จะต้องฝึกตนเอง เหมือนดั่งพระพุทธวจนะที่ว่า บัณฑิตย่อมฝึกตน

การที่เราได้ช่วยเหลือสังคม ก็เป็นสิ่งที่ทำให้เราสงบใจได้เช่นกัน เพราะเราได้เป็นคนที่เป็นที่พึ่งให้กับคนอื่น สร้างที่พึ่งให้กับคนรอบข้าง เป็นความสงบภายนอก เพราะเมื่อเราทำความสงบภายนอกให้เกิดขึ้นได้ ความสงบภายในก็จะเกิดขึ้นตามมา เป็นผลพลอยได้

เพราะความสงบเป็นผลพลอยได้ ไม่ใช่ทำดีแล้วหวังว่าจะได้ความสงบ อันนี้ยิ่งทำ ก็ยิ่งไม่สงบ ยิ่งทำความสงบ ยิ่งไม่ได้ความสงบ ก็เพราะความสงบนั้นไม่มีตัวตน การที่เราทำความสงบ เท่ากับเราพยายามสร้างตัวตนให้กับความสงบ เมื่อเราสร้างตัวตนให้กับความสงบ ความสงบมันจะเกิดหลอกๆ มันหลอกให้เรา

เข้าใจผิดว่า มัน (ตัวเรา) สงบ แต่ถ้าเราสร้างความสงบภายนอก คือเราสละความต้องการบางอย่างออกไป ลงมือทำให้กับสังคมโดยไม่หวังสิ่งใด เราทำจากเรื่องเล็กๆ ไป เริ่มจากเรื่องเล็กๆ ขยายไปจนถึงเรื่องใหญ่ๆ แล้วใจจะสงบเป็นความสงบที่ตัวเรามองเห็นได้ **ความสงบคือสิ่งที่เราเห็น ไม่ใช่เราสงบ**

มีข้อแตกต่างของฉันทะกับความฟุ้งซ่าน *ฉันทะนั้นคือการทรงไว้ซึ่งอารมณ์* ส่วนความ*ฟุ้งซ่านนั้นซ่านไปในอารมณ์* ฉันทะทำให้เกิดอารมณ์คงที่ ส่วนความฟุ้งซ่านนั้น อารมณ์จะไม่คงที่ ความคงที่ของอารมณ์เป็นส่วนหนึ่งของการทำอะไรให้สำเร็จ เป็นฐานของความสงบ ส่วนความฟุ้งซ่านนั้นแสวงหาอารมณ์มาก จิตจะไปเกาะอยู่กับการแสวงหา ทำให้ไม่นิ่ง คือเดี๋ยวทำอย่างหนึ่ง ไม่นานก็ไปทำอีกอย่างหนึ่งก็จะทำให้ไม่สำเร็จสักอย่าง

สมุจเฉทปหานชื่อว่าดาบ เราใช้ดาบในการตัดกิเลส นี้คือลักษณะของมรรคมีองค์ ๘ ซึ่งฉันทะนี้ ทำหน้าที่ในการลับดาบให้คม โดยเริ่มจากการฝืนใจ **การมีฉันทะในสิ่งที่ดีๆ จำเป็นต้องฝืนใจ** และสู้กับกิเลสหยาบๆ หลายตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเกียจคร้าน ซึ่งถ้าเราฝืนได้ครั้งหนึ่ง ก็ต้องพยายามฝืนให้ได้อีกครั้งหนึ่ง ไปเรื่อยๆ ทำสิ่งที่ใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ ก็ต้องพยายามมากขึ้นเรื่อยๆ เป็นไปตามเหตุการณ์ความเป็นไปของชีวิต

เชื่อไหมว่าในโลกของเรานี้ มีเรื่องแปลกพิสดารอยู่หลายเรื่องเลยทีเดียว โดยเฉพาะตอนที่เราสมาทานเกี่ยวกับข้อวัตรอะไรสักอย่างหนึ่ง ที่เราคิดว่าเป็นความดี ที่เราคิดว่าจะทำมันให้สำเร็จ ด้วยฉันทะที่เราคิดว่ามี พอถึงเวลาจริงๆ สมองจะพยายามหลอกเรา ไม่ให้ทำตามที่เราตั้งใจไว้ เราจึงต้องสู้กับความคิดของเรามากขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งมีการตัดกิเลสบางตัวออกไป คือมีการข่มก่อนที่จะตัด และมีการตัดไปทีละเล็กทีละน้อย วันต่อวัน

วันแต่ละวันอย่าให้ผ่านไปเปล่า ถึงยังทำได้ไม่ค่อยดี แต่ก็อยากให้มีอะไรติดตัวไปถึงสัมปรายภพในภายภาคหน้า ธรรมย่อมคุ้มครองผู้ประพฤติธรรมโดยปกติ กล่าวคือเมื่อเราทำสิ่งที่ดีได้เป็นประจำแล้วนั้น ความดีก็จะคุ้มครองเรา ให้เราได้พบกับสิ่งที่ดีๆ สิ่งที่มีสาระ มีแก่นสาร เป็นประโยชน์ต่อทั้งตนเองและผู้อื่น ทั้งปัจจุบัน วันนี้ และวันข้างหน้า

การที่คนเราฝึกละวัตถุกาม มีประโยชน์ต่อทั้งตนเองและผู้อื่น โดยเฉพาะความสงบที่เกิดขึ้นจากฉันทะที่เราสร้างให้กับตัวเราเองก็ดี จากฉันทะที่เรามอบให้กับคนอื่นๆ ก็ดี เอื้อต่อความประพฤติที่ดี ความประพฤติของตนเองดี

ก็เป็นเหตุให้เกิดความสงบในสังคม เกิดความสุขต่อทั้งตนเองและผู้อื่น เพราะว่าการสร้างฉันทะในความดี คือการประพฤติธรรม และเมื่อเราทุกคนประพฤติธรรม ธรรมก็ย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม ทั้งในปัจจุบันนี้ และภายภาคหน้า ให้พ้นไปจากความทุกข์

ว่ากันว่า ไม่มีสิ่งใดในโลกนี้ ทำให้เราทุกคนต้องกังวล ความกังวลเกิดจากความติดยึด ความติดยึดเกิดจากราคะ

พูดถึงวัตถุกามไปแล้วในส่วนเบื้องต้น ถึงตรงนี้ จะพูดถึงกามที่มีอยู่ในภายใน คือ ตัวจริงของฉันทะมีเงาที่ซ่อนอยู่ มีชื่อว่า **ฉันทราคะ** นอนเนื่องอยู่ในขันธสันดาน เพราะว่าอาหารนำมาซึ่งเวทนา เวทนามีฉันทราคะเป็นตัวเข้าไปอาศัย แทรกเข้าไปในตัวตนว่า เอาอีก เอาอีก เอาอีก

คือพอใจในความทุกข์ ก็จะทำเหตุให้ทุกข์อีก พอใจในความสุข ก็จะทำเหตุให้ทุกข์อีก พอใจในอุเบกขา ก็จะทำเหตุให้ทุกข์อีก เพราะพอใจในเวทนา จึงแสวงหากาม รีดเร้นให้กามที่อยู่ในภายในมาเป็นตัวผลักดันการกระทำกรรมต่างๆ พอทำกรรม มีฉันทราคะเป็นประธาน เดี๋ยวก็ทุกข์อีก สุข ก็สุขไม่นาน เดี๋ยวก็ทุกข์อีก มันมีความแปรปรวน ไม่แน่นอนในอารมณ์ที่ฉันทราคะเข้าไปอาศัย

ตอนที่เราทุกคนถูกความทุกข์ท่วมทับจิตใจ มันยากที่จะนึกถึงอะไรสักอย่างหนึ่งที่ทำให้ใจนั้นปล่อยวาง มันยากที่จะนึกถึงอะไรที่ดีๆ ที่ทำให้เรารอ จนกระทั่งความทุกข์ดับไป ตอนที่เรารู้ว่าเราใกล้จะตาย เรานอนอยู่บนเตียงแล้วคิดเสียดายว่าทำไมไม่บวชให้มันดีๆ ทำไมตอนนั้น จึงได้ไม่ทำอย่างนี้ ความอาลัยเพราะฉันทราคะเข้าไปอาศัย จึงนำพาเราไปเกิดยังที่ใหม่ เพื่อให้เราได้หาวิธีที่จะแก้ไขในสิ่งที่ติดข้องอยู่

แต่ถ้าตอนนี้ยังไม่ถึงตอนนั้น ตอนนี้ยังมีเวลาทำสิ่งที่ดีๆ ยังมีเวลาสร้างฉันทะในสิ่งดีๆ ที่จะทำให้เราทุกคนนึกถึงเวลา นึกถึงช่วงเวลาที่ดี ที่มีฉันทะในการทำสิ่งดีๆ มีฉันทะนี้เป็นแรงกระตุ้น โดยเฉพาะฉันทะที่เกิดขึ้นเพราะนิพพานอารมณ์ เพราะฉันทะนี้ ทำให้เกิดความพอใจว่า เราไม่ต้องไปเกิดในอบายภูมิแล้ว

ดังนั้น **การจะตัดฉันทราคะก็ต้องตัดด้วยธรรมฉันทะนี่แหละ** หนามยอกก็ให้เอาหนามบ่ง เพราะว่าเราจะต้องใช้การวางใจในฉันทะ เปลี่ยนจาก *ฉันทราคะ* เป็น ***ฉันทิทธิบาท*** ทำลายเงาด้วยอิทธิฤทธิ์ ไม่ใช่เหาะเหินเดินอากาศที่ไหน แต่เป็นฤทธิ์ดาบพรหมจรรย์ เริ่มตรงที่ฉันทะที่ถูกนี่เอง

ความเป็นมาของ สาธุ

ชวนค้น

พระองค์ สุวรรณไตร

นมตฺถุ รตนตฺตยสฺส

ขอความนอบน้อม จงมีแด่พระรัตนตรัย

ขอโอกาสพระเถรานุเถระ เพื่อนสหธรรมมิก กล่าวธรรมวินัย เจริญธรรมน้องเณร และเจริญพร ญาติโยมสาธุชนทุกท่าน อาตมาภาพในนามตัวแทนของคณะสงฆ์วัดจากแดง ขออนุโมทนากับเจ้าภาพทุกท่าน ที่มาร่วมกันทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ด้วยการอุปถัมภ์ด้วยปัจจัย ๔ แก่พระภิกษุสามเณรที่ท่านกำลังทำหน้าที่ของท่าน คือ *คันถธุระ* หมายถึงการศึกษาเล่าเรียนพระพุทธพจน์ ทรงจำ แล้วกล่าวเทศน์บรรยายต่อไป เพื่อเป็นการสืบทอดอายุของพระพุทธศาสนา

โอกาสต่อจากนี้ไป พวกเราทั้งหลาย จะได้มีโอกาสทำบุญร่วมกัน โดยอาตมาในฐานะที่เป็นผู้พูด จะได้ทำบุญโดยการให้ธรรมะเป็นทาน เรียกว่า ***ธรรมเทศนามัย*** และญาติโยมทั้งหลายในฐานะที่เป็นผู้ฟัง ก็จะได้ทำบุญโดยการฟังธรรมที่เรียกว่า ***ธรรมสวนมัย*** ต่อไป

วันนี้อาตมาจะนำเอาความหมายของคำว่า **"สาธุ"** และวิธีใช้ มากล่าวให้ญาติโยมทั้งหลายได้ฟังกัน เพราะเราท่านทั้งหลาย เมื่อมาทำบุญถวายภัตตาหารในศาลาหอฉันแห่งนี้แล้ว พระสงฆ์ท่านก็จะกล่าวรายชื่อเจ้าภาพให้เราท่านทั้งหลายได้อนุโมทนากัน และในการอนุโมทนานั้น เราก็จะกล่าวกันว่า สาธุๆ กัน ฉะนั้น ในวันนี้อาตมาจึงอยากจะ

อธิบาย ขยายความ เนื้อหาของคำว่า สาธุ ให้ญาติโยมได้เข้าใจยิ่งขึ้นอีก เพื่อที่จะทำให้เมื่อเรากล่าว **สาธุ** แล้ว จะได้ตื่นตันใจ มีปีติสุขใจเพิ่มมากขึ้น

คำว่า สาธุ นั้น เป็นภาษาบาลี มาจาก *สาธ* ธาตุในอรรถ *สํสิทฺธิยํ* แปลว่า ดีงาม สวย น่าชอบใจ หรือลงในอรรถว่า *สาธเน* ในความสำเร็จก็ได้

ลง *อุ* ปัจจัย สำเร็จรูปคำเป็น *สาธุ* มีรูปวิเคราะห์หรือคำจำกัดความว่า *สกตฺถปรตฺถํ สาเธตีติ* สาธุ แปลว่า ผู้ยังประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่นให้สำเร็จชื่อว่า สาธุ

คำว่าสาธุนั้น ในคัมภีร์อรรถกถา ท่านกล่าวไว้ถึง ๑๑ ความหมาย อย่างไรก็ตาม ในคัมภีร์อภิธานัปปทีปิกา ท่านได้รวบรวมสงเคราะห์เข้าด้วยกัน เหลือ ๖ ความหมาย ดังในคัมภีร์อภิธานัปปทีปิกา คาถาที่ ๗๙๐ ว่า

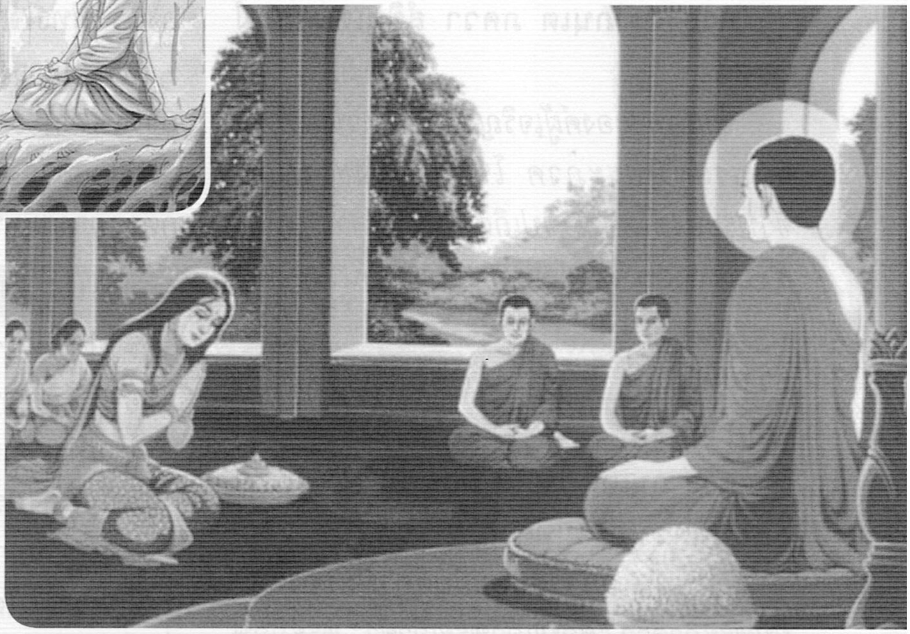
สุนฺทเร ทฬฺหิกมฺเม จา ยาจเน สมฺปฏิจฺฉเน
สชฺชเน สมฺปหํสายํ สาธุวาภิเธยฺย ลิงฺคิกํ

สาธุ ศัพท์มีอรรถ ๖ อย่าง คือ ดีงาม (สุนฺทร) ย้ำให้หนักแน่น (ทฬฺหิกมฺม) อ้อนวอน (อายาจน) ตอบรับ (สมฺปฏิจฺฉน) สัตบุรุษ (สชฺชน) เบิกบานใจ (สมฺปหํสา)

<u>ความหมายที่ ๑</u> ใช้ในอรรถว่า *สุนฺทร* (ดีงาม) พระองค์ได้ตรัสไว้ใน ขุททกนิกายธรรมบทว่า

สาธุ ธมฺมรุจิ ราชา สาธุ ปญฺญาณวา นโร
สาธุ มิตฺตานมทฺทุพฺโภ ปาปสฺสากรณํ สุขํ

พระราชาผู้ยินดีในธรรม เป็นผู้ดีงาม นรชนผู้มีปัญญา เป็นผู้ดีงาม การไม่ประทุษร้ายมิตร เป็นสิ่งดีงาม การไม่ทำบาป เป็นความสุข คำว่าสิ่งดีงามนั้น พระองค์ใช้ศัพท์ว่า สาธุ แทนทั้ง ๓ คำ

<u>ความหมายที่ ๒</u> ใช้แสดงการย้ำ ให้หนักแน่น (ทฬฺหิกมฺม) เช่น

เตน หิ โทณ สุโณหิ สาธุกํ มนสิกโรหิ, ภาสิสฺสามิ

ดูก่อนโทณะ ถ้าเช่นนั้น เธอจงฟัง จงตั้งใจอย่างดี เราจักกล่าว คำว่า *สาธุกํ* ในที่นี้แสดงการย้ำว่า ควรตั้งใจให้แน่วแน่จริงๆ

<u>ความหมายที่ ๓</u> ใช้ในการแสดงการอ้อนวอน (อายาจน) เช่น

สาธุ เม ภนฺเต ภควา สํขิตฺเตน ธมฺมํ เทเสตุ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาค โปรดแสดงธรรมแก่ข้าพระองค์โดยสังเขปเถิด ในที่นี้ สาธุ แสดงการอ้อนวอน จึงแปลว่า "ขอประทานวโรกาส"

<u>ความหมายที่ ๔</u> ใช้เป็นคำตอบรับ (สมฺปฏิจฺฉน) เช่น

สาธุ ภนฺเตติ โข โส ภิกฺขุ ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา อนุโมทิตฺวา

ภิกษุนั้น กล่าวชื่นชมยินดีภาษิตของพระผู้มีพระภาคว่า "ชอบแล้วพระเจ้าข้า" พระภิกษุรับคำของพระผู้มีพระภาคเจ้า ด้วยคำว่า สาธุ ในที่นี้จึงแปลว่า ชอบแล้ว

<u>ความหมายที่ ๕</u> ใช้ในอรรถ สัตบุรุษ (สชฺชน) เช่น

อตฺตโน ปเรสญฺจ หิตํ สาเธตีติ สาธุ, สมฺมาปฏิปนฺโน

บุคคลใดยังประโยชน์ตน และประโยชน์ผู้อื่นให้สำเร็จ เพราะเหตุนั้น บุคคลนั้น จึงชื่อว่า สัตบุรุษ คือ ผู้ปฏิบัติชอบ

<u>ความหมายที่ ๖</u> ใช้ในอรรถเบิกบานใจ (สมฺปหํสน) เช่น

สาธุ สาธุ สารีปุตฺต, สาธุ โข ตฺวํ สารีปุตฺต ภิกฺขูนํ สงฺคีติปริยายํ อภาสิ

ดีแล้ว ดีแล้ว สารีบุตร เธอได้กล่าวสังคีติเทศนาแก่ภิกษุทั้งหลาย เป็นการดีแล้ว สารีบุตร ในที่นี้ สาธุ ศัพท์แสดงความเบิกบานพระทัยของพระพุทธเจ้า จึงแปลว่า "ดีแล้ว ดีแล้ว"

การใช้สาธุ ศัพท์ทั้ง ๖ ความหมายนั้น ๕ อย่างแรกมักจะกล่าวเพียงครั้งเดียว ส่วนอย่างที่ ๖ มักกล่าว ๒ ถึง ๓ ครั้งติดต่อกัน ดังที่ได้ยกตัวอย่างสมัยพุทธกาลมา

ตัวอย่างในสมัยพุทธกาล

ต่อไปจะนำเอาเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้ภิกษุทั้งหลายกล่าวคำสาธุ มาให้ญาติโยมฟังเพิ่มเติมอีก

สมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมา แล้วกล่าวสอนว่า ถ้าหากมีใครที่พูดว่าตนได้บรรลุพระอรหันต์แล้ว ก็อย่าเพิ่งเชื่อหรืออย่าพึ่งคัดค้าน ให้สอบถามสภาวะอย่างนี้ๆ ถ้าหากพระรูปนั้นตอบถูกตามสภาวะให้เธอทั้งหลายกล่าวคำว่า สาธุ นี่คือตัวอย่างที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนภิกษุให้กล่าวสาธุกัน

และอีกครั้งหนึ่ง ที่พระองค์ทรงกล่าวสาธุการเอง เมื่อครั้งมีพระรูปหนึ่งท่านกลับมาจากป่าหลังจากได้บำเพ็ญเพียรจนบรรลุอรหันต์ แต่พระภิกษุผู้ที่เป็นเพื่อนไม่เชื่อ เพราะคิดว่าไม่ได้เรียนอะไร บวชแล้วก็เข้าป่าเลย จะสำเร็จอรหันต์ได้อย่างไร จึงคิดจะถามปัญหาพระรูปนั้น แต่พระ

ผู้มีพระภาคเจ้าทรงเกรงว่า ถ้าหากพระรูปนี้เบียดเบียนพระอรหันต์ ด้วยการถามปัญหาจะทำให้เป็นบาปหนัก พระองค์จึงเสด็จมาถามปัญหาเอง พระองค์ทรงถามปัญหาตั้งแต่ในวิสัยพระโสดาบัน ไล่ไปจนถึงพระอรหันต์ พระรูปนั้นก็ตอบได้ทุกข้อ และทุกๆ ข้อที่พระอรหันต์รูปนั้นตอบ พระองค์จะกล่าวคำว่า สาธุ ทุกครั้ง

นี่แสดงให้เห็นว่า แม้แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ขณะที่พระองค์ทรงพระชนม์ชีพอยู่นั้น ก็ได้ตรัสคำว่า สาธุ อยู่บ่อยๆ อย่างตอนทำสังคายนาครั้งที่ ๑ พระมหากัสสปะเห็นพระอานนท์ซึ่งบรรลุพระอรหันต์แล้ว เดินมา ท่านคิดว่า *พระอานนท์ผู้บรรลุอรหันต์แล้ว งดงามจริงหนอ ถ้าพระศาสดายังดำรงพระชนม์อยู่จะต้องกล่าว สาธุการ แก่พระอานนท์แน่แท้เอาเถิด ในเวลานี้เราจะกล่าวสาธุการให้พระอานนท์แทนพระศาสดาเอง* แล้วท่านก็กล่าวสาธุการ ๓ ครั้ง นี่เป็นเพราะพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้กล่าว และทำให้ดูบ่อยๆ พระอัครสาวกทั้งหลายก็ได้ทำตาม

อานิสงส์ของการกล่าวสาธุ

เมื่อเรารู้ความเป็นมาของการสาธุแล้ว ทีนี้เรามาฟังอานิสงส์ของการกล่าวสาธุกัน เมื่อพระพุทธเจ้าประทับที่เมืองสาวัตถี แคว้นโกศล มีชายคนหนึ่งได้ฟังเทศน์ของพระพุทธเจ้าแล้วเห็นโทษในการอยู่ครองเรือน จึงขออนุญาตภรรยาออกบวช ภรรยาถึงแม้ยังรักอยู่ ก็ไม่สามารถที่จะห้ามความต้องการของสามีได้ จึงให้สามีออกบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ท่านก็ตั้งใจประพฤติปฏิบัติธรรม ต่อมาพระเจ้าปเสนทิโกศลมาเห็นภรรยาของภิกษุนั้น จึงเกิดความสงสาร และได้รับสั่งให้นำหญิงนั้นเข้ามาเลี้ยงในพระราชวัง ให้เป็นนางสนมกำนัล วันหนึ่งมีราชบุรุษนำดอกบัวนิลุบลมาถวายกำมือหนึ่ง จึงได้รับไว้ แล้วให้นางกำนัลคนละดอก หญิงที่สามีไปบวชนั้น เมื่อได้ดอกบัวก็ยิ้มด้วยความดีใจ แต่พอดมแล้ว นางก็กลั้นน้ำตาไว้ไม่ได้ ต้องร้องไห้ออกมา ฝ่ายพระราชาเห็นจึงถามว่า ทำไมจึงยิ้มแล้วร้องไห้ นางตอบว่าทีแรกดีใจที่ได้ดอกไม้ แต่พอดมแล้ว มีกลิ่นหอมเหมือนกลิ่นปากของสามีที่หนีไปบวช จึงร้องไห้เพราะคิดถึง

พระเจ้าปเสนทิโกศลอยากจะพิสูจน์ความจริง จึงให้ประดับดอกไม้ของหอมไว้ทั่วพระราชวัง เว้นไว้แต่ดอกบัวนิลุบล แล้วนิมนต์พระพุทธเจ้า พร้อมทั้งหมู่สงฆ์มาฉันภัตตาหารในพระราชวัง ช่วงที่พระกำลังฉันภัตตาหารอยู่ พระเจ้าปเสนทิโกศลก็ถามหญิงที่สามีไปบวชว่าภิกษุรูปไหนคืออดีตสามีของเธอ เธอจึงชี้มือไปที่ภิกษุรูปหนึ่ง หลังเสร็จสิ้นภัตตกิจแล้ว พระ

เจ้าปเสนทิโกศลจึงได้กราบทูลขอพระพุทธเจ้าให้พระรูปนั้นทำการอนุโมทนากถา เมื่อพระรูปนั้นทำการกล่าวอนุโมทนากถา กลิ่นหอมคล้ายกลิ่นดอกบัวนิลุบล จากปากของพระภิกษุนั้นได้ฟุ้งกลบกลิ่นของหอมและดอกไม้ไปทั่วพระราชวัง ทำให้คนทั้งหลายในวังและพระเจ้าปเสนทิโกศลโสมนัสยิ่งนัก หลังสิ้นการกล่าวอนุโมทนา ท่านก็กลับวัดไป

พอวันรุ่งเช้า พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จไปสู่วิหารแล้ว กราบทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า *เหตุใดปากของพระเถระจึงหอมนักหนา ท่านได้สร้างกุศลใดมา พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสตอบว่า เพราะชาติปางก่อน ภิกษุรูปนี้เคยฟังพระสัทธรรม อันไพเราะจับใจ จึงตื้นตันด้วยปีติยินดีกล่าววาจาว่า สาธุ เท่านั้น*

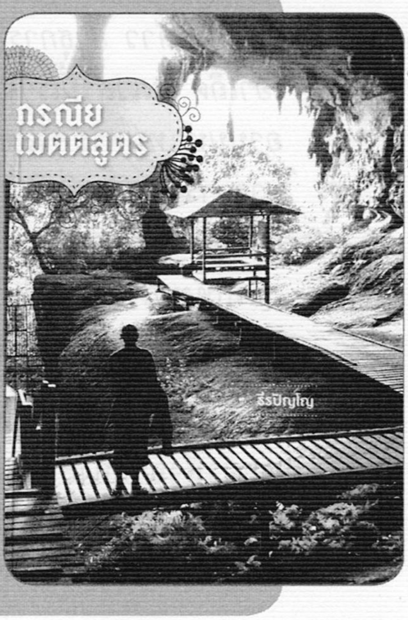
นี่เป็น **อานิสงส์ของการกล่าวคำสาธุ** การกล่าวคำว่าสาธุนั้น จะเห็นได้ว่า ไม่ใช่กล่าวขึ้นมาลอยๆ เฉยๆ อย่างตัวอย่างที่ได้นำมาเล่าให้ญาติโยมทั้งหลายฟังนี้ อดีตของภิกษุรูปนั้นท่านได้ฟังธรรม จนเกิดความปีติตื้นตันใจ แล้วกล่าวสาธุ ทำให้ได้อานิสงส์มาก

หรือการกล่าวอนุโมทนาก็ดี การกล่าวอนุโมทนานี้ก็จัดเป็น***ปัตตานุโมทนามัย*** คือบุญสำเร็จด้วยการอนุโมทนา **ฉะนั้น เราต้องยินดีกับบุคคลคนนั้นจริงๆ แล้วกล่าวอนุโมทนากับเขา ก็จะทำให้การกล่าวสาธุนั้น มีอานิสงส์เพิ่มมากขึ้น** เพราะการกล่าวนั้น ไม่ได้ออกมาแค่ปาก แต่การกล่าวสาธุนั้น ต้องออกมาจากใจ

การที่อาตมาได้ชี้แจงแสดงธรรมมาแล้วนั้นก็สมควรแก่เวลาแล้ว ท้ายสุดแห่งการกล่าวสัมโมทนียกถานี้ ขออานุภาพแห่งคุณของพระศรีรัตนตรัย กล่าวคือ คุณของพระพุทธ คุณของพระธรรม คุณของพระสงฆ์ จงปกปักรักษาคุ้มครองให้ญาติโยมคณะศรัทธาสาธุชนทุกท่านจงปราศจากอุปัทวันตราย ประสบแต่จตุรพิธพรชัยทั้ง ๔ ประการ คือ อายุ วัณณะ สุขะ พละ ปรารถนาสิ่งหนึ่งประการใด อันเป็นไปในทางที่ชอบ ประกอบด้วยธรรม นำตนให้พ้นทุกข์ ประสบสันติสุขแล้วไซร้ ขอความปรารถนานั้นๆ จงพลันสำเร็จ จงพลันสำเร็จ จงพลันสำเร็จ ด้วยกันทุกท่าน เทอญ...เจริญพร

แจก หนังสือ

กรณียเมตตสูตร

หนังสือ "**กรณียเมตตสูตร**" เป็นงานเรียบเรียงของ **พระอาจารย์มหากีรติ ธีรปัญโญ** หนึ่งในกำลังหลักของกองบรรณาธิการ ที่มีเมตตานำพระสูตรสำคัญ ที่อธิบายถึงสันตบท คือทางไปสู่พระนิพพานตามลำดับ มาอธิบายขยายความให้น้อมนำไปปฏิบัติได้จริง ทั้งยังแจกแจงองค์ธรรมตามหลักพระอภิธรรมอย่างแจ่มแจ้ง ซึ่งวารสารโพธิยาลัยยินดีมอบหนังสือนี้ให้ท่านผู้อ่าน โดยมีกติกาง่ายๆ ดังนี้คือ **ขอให้ท่านแสดงความคิดเห็นที่มีต่อวารสารโพธิยาลัย สั้นยาวไม่กำหนด** เพื่อคณะผู้จัดทำจะได้นำความคิดเห็นเหล่านั้นมาปรับปรุงคุณภาพของวารสารต่อไป ส่งความคิดเห็นของท่านมาที่ **ทพญ.อัจฉรา กลิ่นสุวรรณ์** email **acharak7153@gmail.com** หรือ เขียนเป็นจดหมายส่งไปรษณีย์มาที่ **ชมรมกัลยาณธรรม เลขที่ ๑๐๐ ถนนประโคนชัย ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ๑๐๒๗๐** วงเล็บมุมซองว่า **(วารสารโพธิยาลัย)** หนังสือมีจำนวนจำกัด กรุณาส่งด่วน ก่อนหนังสือจะหมด โปรดแจ้งชื่อและที่อยู่ให้ชัดเจน สำหรับส่งหนังสือถึงท่านตามที่ขอมาด้วย

พระนาคเสนเถระ พระนักเทศน์นามอุโฆษ ๒

มองเทศ-มองไทย

วิเทศทัยย์

ตอนที่แล้วรับปากผู้อ่านว่า จะพามาทำความรู้จักกับพระนาคเสนเถระอย่างละเอียด แต่คิดไปคิดมา ก็เกิดอาการเปลี่ยนใจ ไม่ใช่เพราะทานยาผิดซอง แต่นึกขึ้นได้ว่า พระเถระนั้น เป็นผู้มีปัญญาลึกซึ้งในพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า จึงคิดว่าน่าจะลองสืบค้นประวัติความเป็นมาของบ้านเกิดเมืองนอนพระเถระ เพราะคนจะเกิดมาเก่งเหมือนพระเถระ ต้องมีบรรพบุรุษที่มีฐานทางธรรมเป็นแน่ และหากพูดถึงบ้านเมืองพระนาคเสนเถระแต่ต้นมือ ย่อมเป็นเรื่องง่าย ต่อการอธิบายเรื่องราวของพระเถระ แม้ผู้อ่านเองก็จะเห็นภาพอย่างละเอียด

อันนี้ตรงกับสุภาษิตไทยว่า เดินตามผู้ใหญ่หมาไม่กัด (ผู้ใหญ่)

เบื้องต้น ทำความเข้าใจก่อนว่า บ้านเกิดเมืองนอนของพระนาคเสนเถระนั้น เรียกว่าแคว้นคันธาระ มีเมืองหลวงชื่อว่าตักสิลา ปัจจุบันอยู่ในรัฐปัญจาบ ประเทศปากีสถาน อันว่าเมืองนี้ เป็นศูนย์กลางการศึกษาของชาวอินเดียสมัยโบราณ ใครอยากจะได้ความรู้ต้องเดินทางไปศึกษาที่เมืองตักสิลาแห่งนี้ เรียกว่า

เป็นเมืองมหาวิทยาลัยเปิด (open university) จอมโจรองคุลิมาลและหมอชีวกโกมารภัจจ์ก็จบไปจากเมืองนี้ สำหรับผู้ทำหน้าที่สั่งสอนเรียกว่า อาจารย์ทิศาปาโมกข์ หมายถึงผู้ประจำ อยู่ตามทิศ นักเรียนประสงค์จะเรียนสาขาวิชาใด ก็สมัครเรียนกับอาจารย์ท่านนั้น ถือได้ว่าเป็นตลาดวิชาอย่างแท้จริง

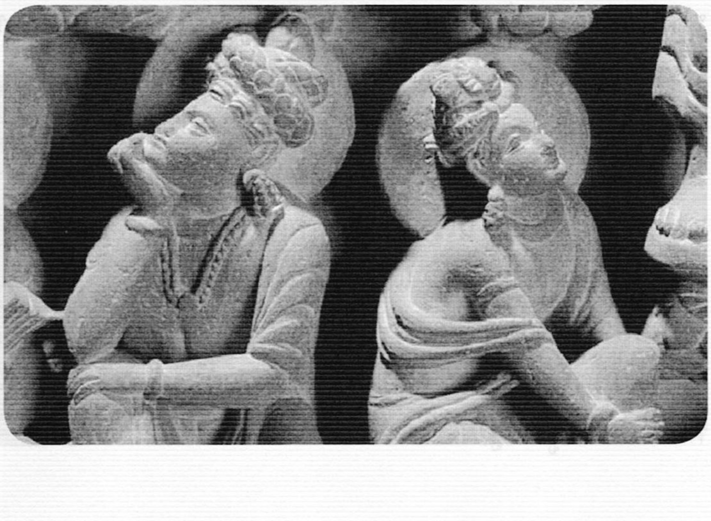
คัมภีร์พระไตรปิฎกบันทึกว่า สมัยพุทธกาล มีพระสาวิกาบางรูป เป็นชาวแว่นแคว้นคันธาระ เช่น พระเขมาเถรี ผู้เป็นมเหสีของพระเจ้าพิมพิสาร เป็นชาวเมืองสาคละ แห่งแคว้นคันธาระพระภัททาปิวาณีเถรี ก็เป็นชาวเมืองสาคละเช่นกัน อีกพระองค์หนึ่งคือพระนางอโนชา ผู้เป็นมเหสีของพระเจ้ามหากัปปินะ ก็เป็นชาวแว่นแคว้นคันธาระ หลักฐานตรงนี้ ชวนให้คิดว่า แคว้นคันธาระน่าจะรู้จักพระพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยพุทธกาลแล้ว แต่การรับรู้คงจะอยู่ในวงแคบเฉพาะคนชั้นสูง และขาดการสนับสนุนจากสถาบันพระมหากษัตริย์ จึงไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลาย

หรือบางทีอิทธิพลของคติความเชื่อดั้งเดิม โดยเฉพาะศาสนาพราหมณ์ยังคงเป็นที่นิยมแพร่หลาย โอกาสที่พระพุทธเจ้าและพุทธศาสนาจะแทรกตัวเข้าไปแข่งขันย่อมเป็นเรื่องยาก เพราะการประกาศศาสนาสมัยนั้น หากขาดการสนับสนุนจากสถาบันกษัตริย์แล้ว ย่อมเป็นเรื่องยากเย็นแสนเข็ญยิ่งนัก เนื่องจากต้องปะทะกับความเชื่อดั้งเดิม

แต่ธรรมดาของเมืองนักปราชญ์ น่าจะมีอาจารย์ทิศาปาโมกข์บางคน นำวิธีการและคำสอนของพระพุทธเจ้าไปประยุกต์ใช้บ้างแล้ว โดยเฉพาะวิธีการสนทนาแบบตรรกะ หรือการใช้เหตุผลสนับสนุนคำพูด ซึ่งว่ากันว่าเป็นที่รู้จักแพร่หลายก่อนอารยธรรมคันธาระแบบพุทธศาสนาจะเกิดมีขึ้นหลายศตวรรษ ใครไม่เชื่อก็ตามไปอ่านจารึกโบราณของเมืองตักสิลาดูที จะเห็นว่ามีความหมายแบบตรรกะซ่อนเร้นอยู่

แคว้นคันธาระ รู้จักพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช กล่าวกันว่า สมัยเป็นยุวกษัตริย์ พระเจ้าอโศกถูกส่งไปเมืองตักสิลาเพื่อปราบจลาจล สมัยนั้นพระองค์น่าจะรู้จักเมืองตักสิลาเป็นอย่างดี โดยเฉพาะคติความเชื่อของชาวเมือง แต่ตอนนั้นพระองค์ยังไม่หันมานับถือพระพุทธศาสนา เรื่องราวเกี่ยวข้องกับแคว้นคันธาระกับพระพุทธศาสนาจึงไม่มีการกล่าวถึง

ครั้นพระองค์ขึ้นเสวยราชย์และสนับสนุนคณะสงฆ์ ด้วยการสังคายนาครั้งที่ ๓ คราวนั้น พระองค์ได้รับคำแนะนำจากพระโมคคัลลีบุตรติสสเถระ ให้จัดส่งพระสมณทูตไปเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าถึง ๙ สาย สายเมืองแคชเมียร์และตักสิลานั้น ได้มอบภาระให้แก่พระมัชฌันติกเถระ ผู้เขียนเชื่อว่า พระเถระรูปนี้ คงเป็นลูกหลานของแคว้นคันธาระเป็นแน่ สังเกตได้จาก ครั้นไปเผยแผ่พุทธศาสนาบนมาตุภูมิไม่นาน ปรากฏว่ามีกุลบุตรออกบวชเป็นจำนวนมาก และเป็นผลให้พระพุทธศาสนารุ่งเรืองมั่นคงในเร็ววัน

และพระมัชฌันติกเถระน่าจะแตกฉานภาษาสันสกฤตเป็นอย่างดี เพราะมีหลักฐานระบุว่าชาวแคว้นคันธาระนิยมใช้ภาษาสันสกฤตเป็นหลักในการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน แม้สมัยชาวกรีกเข้ามาครอบครองจะเปลี่ยนเป็นภาษากรีกก็ตาม แต่คำส่วนใหญ่ก็ล้วนผสมผสานกับภาษาสันสกฤตอย่างแยกกันไม่ออก

อีกประการหนึ่ง การเดินทางไปของพระมัชฌันติกเถระครั้งนี้ ถือว่าเป็นตัวแทนของกษัตริย์ จึงได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีจากเจ้าเมืองและอาณาประชาราษฎร์ ไม่นาน พระพุทธศาสนาก็หยั่งรากฝังลึกลงในแคว้นคันธาระ โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองหลวง ตักสิลา พระเจ้าอโศกมหาราชนั้น โปรดให้สร้างปูชนียสถานสำคัญ เรียกว่า ธรรมราชิกสถูป ซึ่งภายในประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ หลักฐานยืนยันพระราชภารธุระด้านศาสนาของพระเจ้าอโศกในแว่นแคว้นคันธาระ คือศิลาจารึกแผ่นหินที่เมืองซาห์บัซ ครหิ (Shahbz Garhi) และที่มันเซฮ์รา (Mansehra) เนื้อหามีความคล้ายคลึงกันกับเสาอโศกอีกหลายแห่งทั่วอนุทวีปอินเดีย

ด้านหลักฐานฝ่ายพุทธศาสนามหายานอ้างว่า สมัยสังคายนาครั้งที่ ๓ นั้น พระเจ้าอโศกมหาราชโปรดให้อาราธนาพระสงฆ์จากแคว้นคันธาระเข้าร่วมการสังคายนาด้วย หากหลักฐานดังกล่าวเป็นจริง ก็แสดงให้เห็นว่า แว่นแคว้นคันธาระนับถือพระพุทธศาสนามาแต่เดิมแล้ว ยิ่งมีพระสงฆ์ระดับนักปราชญ์แตกฉานในพระไตรปิฎก และได้รับการนิมนต์จากพระเจ้าอโศกมหาราช ยิ่งแสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาในแว่นแคว้นนี้ รุ่งเรืองมั่นคงเพียงไร

ตรงนี้ผิดถูกอย่างไร เป็นเรื่องของคัมภีร์ทิพยาวทาน ผู้เขียนนำมาเล่าต่อเท่านั้น

ตลอดระยะเวลาแห่งการครองราชย์พระพุทธศาสนา ตลอดอาณาจักรโมริยะของพระเจ้าอโศกมหาราช รุ่งเรืองมั่นคงยิ่งนัก แม้แคว้นคันธาระก็มิได้แตกต่างกัน ว่ากันว่ามีผ้ากาสาวพัตร์และพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าดาษดื่นเต็มแคว้นคันธาระ ผู้เขียนเห็นว่าเนื่องจากเมืองตักสิลาเป็นมหาวิทยาลัย มีนักปราชญ์ราชบัณฑิตเต็มบ้านเต็มเมือง ครั้นพระพุทธศาสนาเข้าไปเผยแผ่มั่นคงแล้ว คำสอนของพระพุทธเจ้าน่าจะรุ่งเรืองมากกว่าเมืองอื่น เพราะคำสอนของพระพุทธเจ้าเข้าไปช่วยเสริมความรู้เดิมของอาจารย์ทิศาปาโมกข์ให้เด่นชัดลุ่มลึกยิ่งขึ้น

ว่ากันว่าสมัยนั้น เมืองตักสิลา เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนา มีอารามวิหารเกิดขึ้นมากมาย มีพระสงฆ์นักปราชญ์เป็นจำนวนมาก ชื่อเสียงเป็นที่รู้จักแพร่หลายของชาววิเทศ และเนื่องจากเมืองตักสิลาเป็นทางเชื่อมต่อกับเอเชียกลาง จึงเป็นเหตุให้มีการปะทะกันระหว่างอารยธรรมอินเดียกับอารยธรรมกรีก ซึ่งสมัยนั้นอาณาจักรบากเตรียของชาวกรีกกำลังแผ่แสนยานุภาพเข้ามาสู่บริเวณภาคเหนือของอนุทวีปอินเดีย

ครั้นพระเจ้าอโศกมหาราชสวรรคตสิ้นแล้ว บ้านเมืองก็แตกแยกแบ่งฝ่าย เฉพาะแคว้นคันธาระนั้น ปกครองโดยพระเจ้ากุนาละ (Kunala) ว่ากันว่าพระองค์นับถือลัทธิฮินดูไศวนิกาย มีอาจารย์ชื่อว่าอวธุตะ สมัยพระราชบิดายังมีพระชนม์อยู่ ยังไม่แสดงอาการให้ปรากฏ ครั้นพระราชบิดาสวรรคตล่วงแล้ว พระองค์จึงทรงสนับสนุนลัทธิฮินดูไศวนิกายอย่างเต็มที่ แต่ครั้นจะใช้วิธีรุนแรง ก็กลัวว่าจะเกิดผลเสียหาย จึงรับสั่งให้มีการโต้วาทีแข่งกัน ระหว่างอาจารย์ของพระองค์กับพระสงฆ์นักปราชญ์ การโต้วาทีคราวนั้น จบลงด้วยความพ่ายแพ้ของพระพุทธศาสนา

เหตุการณ์ครั้งนั้น กลายเป็นจุดเริ่มต้นแห่งการล่มสลายในสมัยต่อมา

ตอนปลายราชวงศ์โมริยะ พราหมณ์คนหนึ่งชื่อว่าปุษยมิตร (Pushyamitra) ได้ประหารกษัตริย์แห่งราชวงศ์โมริยะเสีย แล้วสถาปนาราชวงศ์สุงคะขึ้น ด้วยเหตุที่พระองค์นับถือลัทธิฮินดู จึงมองเห็นว่าพระพุทธศาสนาได้รับอภิสิทธิ์เหนือศาสนาแห่งตนมาแต่สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช จึงรับสั่งให้ทำลายพระพุทธศาสนาอย่างถึงรากถึงโคน โดยมีคำกล่าวกันว่า *“ศีรษะพระสงฆ์มีค่าเท่ากับทอง”* มิใช่เฉพาะพระสงฆ์เท่านั้น ที่ต้องเผชิญกับราชภัย แม้อารามวิหาร ก็ถูกเผาทำลายเสียหายย่อยยับ

ภายหลังพระองค์เห็นว่า เมืองปาฏลีบุตรชัยภูมิไม่เหมาะสม จึงให้ย้ายเมืองหลวง ไปอยู่เมืองสาคละ (ปัจจุบันเรียกว่า Sialkot) บริเวณแคว้นปัญจาบ ประเทศปากีสถาน ความเกรี้ยวกราดต่อพระพุทธศาสนาของพระองค์ก็ลามไปถึงเมืองตักสิลาด้วย

ผู้เขียนเห็นว่าการย้ายเมืองหลวงไปอยู่ที่เมืองสาคละทางตอนเหนือนั้น น่าจะเป็นเพราะกระแสการทำลายพระพุทธศาสนา ในเมืองปาฏลีบุตรมากกว่า อาจถูกชาวพุทธต่อต้านไม่ยอมเชื่อฟัง พระองค์คงเห็นว่าหากอยู่นานจะกลายเป็นปัญหาลุกลามใหญ่โต จึงตัดปัญหาด้วยการย้ายไปอยู่เมืองสาคละเสีย หรืออาจเป็นไปได้ว่าขณะนั้น กษัตริย์กรีกแห่งอาณาจักรบากเตรีย กำลังขยายดินแดนลงมาทางตอนเหนือของอินเดีย พระองค์เกรงว่าจะเสียดินแดน จึงย้ายเมืองหลวงไปที่เมืองสาคละ ซึ่งเป็นเมืองหน้าด่าน คอยบัญชาการต่อสู้กับกษัตริย์กรีก

แต่ราชวงศ์สุงคะของพระองค์ก็ไม่แข็งแกร่งเหมือนสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช เนื่องจากภายหลังการสวรรคตของพระองค์ กษัตริย์กรีกแห่งอาณาจักรบากเตรียได้บุกรุกยึดครองบริเวณภาคเหนือของอินเดียทั้งหมด แล้วเริ่มรุกคืบลงทางใต้ทีละเล็กละน้อย เหตุเป็นเช่นนั้นเพราะอาณาจักรของชาวอินเดียได้แตกแยกเป็นอาณาจักรเล็กอาณาจักรน้อย แต่ละอาณาจักรต่างทำสงครามแย่งชิงดินแดนกันเอง จึงเปิดช่องให้อาณาจักรของชาวกรีกสามารถตั้งมั่นอารยธรรมกรีกได้อย่างมั่นคง

ผู้เขียนเห็นว่าการแตกแยกเป็นอาณาจักรเล็กน้อย น่าจะเกิดจากความประนีประนอมทางศาสนา จะเห็นได้ว่าอาณาจักรโมริยะของพระเจ้าอโศกมหาราช มีดินแดนกว้างใหญ่ไพศาล เพราะทรงเน้นความประนีประนอมทางศาสนา แม้พระองค์จะยกพุทธศาสนาเป็นคำสอนหลักในการขับเคลื่อนบ้านเมืองก็จริง แต่คำสอนของศาสนาอื่นก็ทรงให้การสนับสนุนเช่นเดียวกัน แต่กษัตริย์อินเดียพระองค์ต่อๆ มาทรงใช้ศาสนานำหน้าการเมือง เมื่อนิยมศาสนาใด ก็มักยกศาสนาแห่งตน แล้วเที่ยวเข่นฆ่าทำลายศาสนาอื่น เป็นเหตุให้ศาสนิกแต่ละศาสนาพากันเอาใจออกห่าง บางแห่งก่อการจลาจลก็มีเกิดขึ้นบ่อยๆ

ปัจจุบันนี้ ลักษณะเช่นนี้ก็เริ่มมองเห็นชัดในประเทศไทย

สมัยอาณาจักรบากเตรียของกรีกเข้ามาปกครองแคว้นคันธาระนั้น ปรากฏว่าพระพุทธศาสนาได้รับการอุปถัมภ์เป็นอย่างดี เหตุเพราะชาวกรีกนั้นนิยมศิลปวิทยาการ จึงเกิดการผสมผสานกันระหว่างอารยธรรมกรีกกับอารยธรรมพุทธศาสนา เมืองตักสิลาที่เคยโรยรา สมัยพระเจ้าปุษมิตรแห่งราชวงศ์สุงคะ ก็ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ขึ้นมาใหม่ กลายเป็นดินแดนที่นักปราชญ์ราชบัณฑิตต้องการเดินทางมาศึกษาเรียนรู้ขุมปัญญา

การผสมผสานกันระหว่างอารยธรรมกรีกและอารยธรรมพุทธศาสนา เป็นผลให้เกิดการ

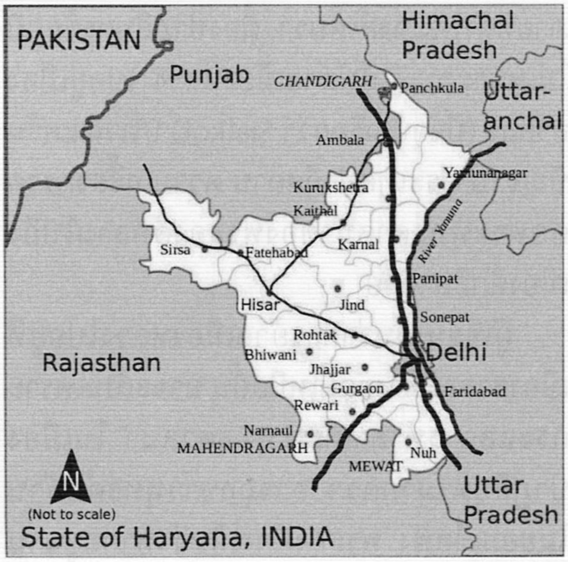
สร้างพระพุทธรูปครั้งแรกในโลก กลายเป็นพระพุทธศาสนาแบบคันธาระ

และสมัยพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองในแคว้นคันธาระนั้น นิกายที่เป็นที่นิยมแพร่หลายชื่อว่า*สรวาสติวาท* (Sarvastivada School) ความโด่งดังของนิกายนี้ เท่าที่สืบค้นได้คือใช้คัมภีร์อภิธรรมปิฎกเป็นหลัก ขณะที่ภาษาก็ใช้ภาษาสันสกฤตเผยแผ่และบันทึกคำสอนของพระพุทธเจ้า คำสอนของนิกายนี้ จึงลุ่มลึกด้วยอรรถด้วยธรรมอย่างลึกซึ้ง

หลักฐานบางแห่งอ้างว่านิกายสรวาสติวาท เดิมอยู่ที่แคว้นมคธ ภายหลังได้อพยพโยกย้ายไปอยู่แคว้นคันธาระ สันนิษฐานว่าการโยกย้ายดังกล่าว น่าจะเกิดขึ้นสมัยพระเจ้าปุษยมิตรแห่งราชวงศ์สุงคะที่เบียดเบียนบีฑาพระสงฆ์องค์เณร พระสงฆ์ที่ไม่เห็นด้วยกับความโหดร้ายของกษัตริย์พระองค์นี้ ได้พากันหลบหนีไปอยู่แคว้นคันธาระดังกล่าว

สิ่งหนึ่งซึ่งสมควรกล่าวถึงคือ ประเพณีการโต้วาทีแบบนักปราชญ์เกิดมีขึ้นบนแผ่นดินแคว้นคันธาระมานาน สันนิษฐานว่าน่าจะสมัยเป็นเมืองแห่งการศึกษาแต่อดีต และครั้นพวกชาวกรีกได้เคลื่อนย้ายเข้ามาครอบครองบริเวณแถบนี้ น่าจะเห็นว่าสามารถเข้ากับลักษณะนิสัยแห่งตนได้เป็นอย่างดี จึงมีการรักษาประเพณีสืบต่อเรื่อยมา

ลักษณะการโต้วาทีแบบนักปราชญ์คือแต่ละฝ่ายต่างมีสิทธิ์นำเสนอหลักคำสอนแห่งลัทธิตน ขณะเดียวกัน ก็สามารถหักล้างกรณีคู่ปรปักษ์กล่าวร้ายต่อคำสอนแห่งตน การวัดผลแพ้ชนะ ขึ้นอยู่กับเหตุและผล ฝ่ายไหนแพ้ต้องยอมเป็นศิษย์ของผู้ชนะโดยไม่คัดค้านแต่ประการใด บางครั้งการโต้วาทีก็สามารถ

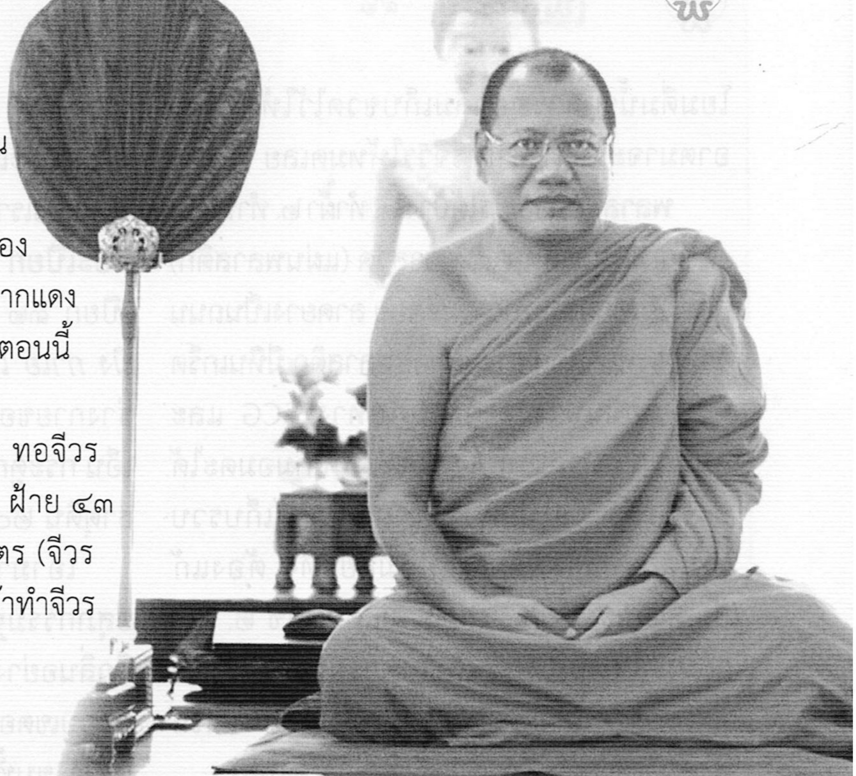

สำเร็จเสร็จสิ้นภายในเวลาอันสั้น แต่บางครั้งต้องใช้เวลานานหลายเพลา

หากผู้อ่านมองภาพไม่ออก ก็ขอแนะนำให้ฟังพระเทศน์สองธรรมาสน์ หรือเรียกว่าเทศน์โจทก์ จะเห็นว่าฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายถาม อีกฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายตอบ การถามตอบเป็นลักษณะเอื้ออาทรกัน ไม่หักล้างกันให้แพ้จนเสียหน้า และเรื่องที่ถามตอบมักอยู่ในหลักธรรมเป็นพื้น ส่วนเรื่องราวในชีวิตประจำวันเป็นเรื่องผสมแทรกเข้ามา เพื่อให้การถามตอบมีบรรยากาศน่าสนใจมากขึ้น

จะเห็นได้ว่าก่อนพระนาคเสนเถระจะอุบัติขึ้นในโลกนั้น พระพุทธศาสนาในบ้านเกิดเมืองนอนของท่านได้หยั่งรากฝังลึกเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และตลอดดินแดนแคว้นคันธาระ มีพระสงฆ์นักปราชญ์ผู้แตกฉานในพระไตรปิฎกและลุ่มลึกด้วยการปฏิบัติมีเป็นจำนวนมาก การจะแสวงหาอาจารย์เพื่อศึกษาเรียนรู้พระพุทธศาสนาอย่างแตกฉานก็เป็นเรื่องง่ายสำหรับสมัยนั้น ด้วยเหตุดังกล่าว ความลุ่มลึกด้านสติปัญญาของพระนาคเสนเถระจึงมาจากปัจจัยเหล่านี้

(ติดตามตอนต่อไป)

ตอนนี้กรุงเทพฯและปริมณฑล มีข่าวเรื่องมลภาวะทางอากาศที่เกินค่ามาตรฐาน ไปไหนมาไหนต้องคาดหน้ากาก แต่นี่แค่เรื่องอากาศเสีย เรื่องขยะนี้ ที่มีมากมายคือพลาสติก ซึ่งวัดจากแดงได้นำมาทำ Recycle ครบวงจร และตอนนี้นำมาทำไตรจีวรได้ด้วย

ขวดพลาสติก ชนิดใส ๑๕ ขวด ทอจีวรได้หนึ่งผืน (สัดส่วน : พลาสติก ๓๔ ฝ้าย ๔๓ และซิ้งค์นาโน ๒๔) ผ้าไตรจีวร ๑ ไตร (จีวร สบง สังฆาฏิ) ใช้พลาสติก ๓๐ ขวด ถ้าทำจีวร

ใต้ฟ้าวัดจากแดง

พระอาจารย์มหาประนอม ธมฺมาลงฺกาโร

ขยะ Recycle มาเป็น "ไตรจีวร"

๑ ผืน ใช้ขวดน้ำ ๖๐๐ มิลลิลิตร (ขนาดกลาง) ๑๕ ใบ เมื่อทราบว่าขวดเปล่า ๑๕ ใบ ได้จีวร ๑ ผืน ก็เลยเก็บรวบรวมเอาพลาสติก แล้วก็ไปย่อย แล้วดึงใยออกมา ผสมฝ้าย ซิงค์นาโนเข้าไป ต่อมาก็ออกเป็นผ้าไตรจีวร ผืนที่อาตมาห่มอยู่นี่แหละโยม เป็นบังสุกุลจีวรด้วยนะ

เพราะมาจากขยะพลาสติก เก็บบนบกด้วย เก็บในแม่น้ำเจ้าพระยาด้วย เอามารวมกัน

ตอนนี้เก็บขยะพลาสติก แล้วทอผ้าไตรจีวรได้รวม ๖,๐๐๐ หลา แล้วก็มาเย็บเป็นผ้าไตรจีวรชุดใหญ่ ไตรเต็มได้ ๓ ไตร ไตรแบ่ง ตอนนี้ได้ ๓๐ - ๔๐ ไตรแล้ว เอามาเย็บเป็นผ้าไตรจีวร

จีวรที่อาตมาห่มนี้ทำจากพลาสติก ผ้าไม่ยับง่าย ซับเหงื่อ โปร่งสบาย ไม่ต้องขยันซักมาก ถ้าผ้าฝ้ายยังต้องขยันซักบ่อยๆ ผืนนี้ ถ้าใครขี้เกียจซักก็ดีเลย สลัดแล้วห่มได้เลย ไม่ยับ ไม่ยู่ยี่ ไม่ต้องซักบ่อย แล้วก็ใส่ซิงค์นาโนเข้าไป บางเบา ที่สำคัญคือทำมาจากขยะพลาสติก ต่อไปญาติ

โยมดื่มน้ำแล้ว อย่าลืมเก็บขวดไว้ให้อาตมา อาตมาจะเอาไปทำไตรจีวรให้หมดเลย

พลาสติกทำอะไรได้บ้าง ๑. ทำผ้า ๒. ทำน้ำมัน ๓. ทำเม็ดพลาสติก ๔. พลาสวูด (แผ่นพลาสติก) สุดท้ายเอาผสมกับยางมะตอย ลาดยางเป็นถนน ลาดยางพลาสติก ยางมะตอยพลาสติก มีหินเกร็ดผสม ตอนนี้ทางวัดได้ร่วมกับทาง SCG และ สปป.ลาว ทำถนนพลาสติก ซึ่งที่นิคมอมตะได้ทำไปแล้ว ต่อไปก็คือวัดจากแดง ได้เก็บรวบรวมขยะพลาสติก ญาติโยมอย่าทิ้ง ต้องแก้ปัญหาขยะ โดย ๑. พยายามลดการใช้ ๒. เอากลับมาใช้ใหม่ให้ได้ โดยเฉพาะผ้าบังสุกุลจีวรที่ผลิตจากพลาสติก ตั้งชื่อว่า **"ผ้าป่านนาโนซิงค์จากแดง"** (อาตมาตั้งชื่อเอาเองนะ)

ตลอด ๗ ปีที่ผ่านมา วัดจากแดงสามารถคัดแยกถุงพลาสติกได้เกิน ๒ แสนใบ ซึ่งหากคนไทยช่วยกันลดการใช้ นำกลับมาใช้ซ้ำ ทำกันเพียงคนละ ๑ ใบต่อวัน ก็จะสามารถลดปริมาณก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ได้เป็นจำนวนมาก สามารถช่วยลดปัญหามลภาวะทางอากาศและภาวะเรือนกระจก ซึ่งเป็นปัญหามากมายในปัจจุบัน ดังนั้น การเพิ่มบุญก็สามารถทำได้ง่ายๆ ด้วยวิธีนี้ คือ **ลดขยะพลาสติก** ซึ่งวัดจากแดงกำลังทำอยู่

จริงๆ แล้ว **ขยะภายนอก** ก็รกรุงรัง ทั้งขยะเปียก ขยะแห้ง ขยะมีพิษ ไม่มีพิษ แต่**ขยะภายใน**ชีวิตของเรา ร่างกายของเรา มีขยะอยู่ ๒ ประเภท **ขยะเปียก** มี ๓๒ ชิ้น **ขยะแห้ง** มี ๑๐ ชิ้น ขยะเปียก ๓๒ ชิ้น ในร่างกายของเรา *อัตถิ อิมัสมิง กาเย เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ* ... ในร่างกายของเรานี้มี ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เป็นต้น จนถึง ดี เสลด หนอง เลือด ธาตุดิน ๒๐ ธาตุน้ำ ๑๒ นี้คือขยะเปียก

เอามานั่งบริกรรมหรือพิจารณา จนเกิดอสุภกรรมฐาน *เกสา* ผมทั้งหลาย มีสีอย่างนี้ มีกลิ่นอย่างนี้ มีสัณฐานอย่างนี้ มีที่เกิดอย่างนี้ มีขอบเขตอย่างนี้ มีความเป็นของปฏิกูลอย่างนี้ *โลมา* ขนทั้งหลาย *นขา* เล็บทั้งหลาย *ทันตา* ฟันทั้งหลาย *ตโจ* หนังทั้งผืน มีสีอย่างนี้ มีกลิ่นอย่างนี้ มีที่เกิดอย่างนี้ มีขอบเขตอย่างนี้ มีความเป็นของปฏิกูลอย่างนี้ พิจารณาผม ขน เล็บ โดยสี โดยกลิ่น โดยสัณฐาน โดยที่เกิด โดยขอบเขต โดยความเป็นของปฏิกูล เพื่อจะเห็นขยะภายในคือ ธาตุดิน ๒๐ ธาตุน้ำ ๑๒ เป็นอาการ ๓๒ นี้คือขยะเปียก ปฏิกูลขนาดนี้

ขยะแห้ง ปฏิกูลมากกว่านี้อีก ขี้งก *ตัณหา โลภะ* ขี้โมโห *โทสะ* ขี้หลงขี้ลืม *โมหะ* ขี้เหนียว *มัจฉริยะ* ขี้น้อยใจ *โทสะ* ขี้อิจฉา *อิสสา* ขี้สงสัย *วิจิกิจฉา* ขี้เกียจ *อาลสะ* ขี้บ่น *สัมผัปปลาปะ* วจีก็มี ปิสุณาวาจา บ่นแบบปิสุณาวาจา กับ ผรุสวาจา บ่นไปเรื่อยๆ สัมผัปปลาปะ คิดน้อยใจ พอโดนแม่บ่นหน่อย ลูกก็ขี้น้อยใจ เป็นต้น

เพราะฉะนั้น อาตมายังยืนยันว่า **ขยะสมองจริงๆ ตัวหลักคือตัณหา** บริวารของเขามีอีกเยอะแยะเลย บริวารมี ๑๕ เรียกชื่อเต็มๆ ว่า ***อุปกิเลส ๑๖*** นี่คือขยะสมอง ขยะเหล่านี้ มีหัวหน้าทีมใหญ่ คือ **ตัณหา** เป็นผู้ทำให้เรา

รกสมองจนกระทั่งปัจจุบัน แล้วใครจะจัดการปัญหาได้ต้องมีคุณสมบัติ ๖ ประเภทนี้คือ ๑) ตั้งแต่เกิดด้วยเหตุปฏิสนธิ มีปัญญาตั้งแต่เกิด ๒) มีความเพียร ๓) ตั้งอยู่ในศีล ๔) ทำสมถะ ๕) เจริญวิปัสสนา ๖) มีปัญญาในการบริหาร ใครก็ตามที่มีคุณสมบัติ ๖ ประการนี้ บุคคลนั้นสามารถเคลียร์ขยะสมอง คือตัณหาที่รกชัฏออกไปได้

คนจีนบอกว่า ขยะนี้มาจากโรงงานบ้าง จากวัดบ้าง จากโรงเรียนบ้าง ความจริงไม่ได้มาจากไหนหรอก ขยะที่รกที่สุด แหล่งผลิตขยะที่ใหญ่ที่สุดคือจากตัวเราเอง จากตัวข้าพเจ้า เพราะฉะนั้น มนุษย์นี้เป็นแหล่งผลิตขยะมากที่สุด จะไปลดขยะ ลดได้ที่ไหน ลดได้ที่ตัวคน ไม่ต้องลดที่โรงงาน ไม่ต้องลดที่โรงเรียน ไม่ต้องลดที่วัด ไม่ต้องลดที่เรือ ไม่ต้องลดที่ไหนเลย ที่เราจะลดขยะได้ คือที่ตัวเรา ถ้าเรามีศีล ขยะภายนอกจะมีไหม ไม่มี ถ้าเรามีสมาธิ สิ่งที่รกสมอง เช่น นิวรณ์ ๕ อย่างที่รกสมองอยู่ก็จะไม่มี *(นิวรณ์ทั้ง ๕ ได้แก่ กามฉันทนิวรณ์ พยาบาทนิวรณ์ ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจกุกกุจจนิวรณ์ วิจิกิจฉานิวรณ์)*

ถ้ามากกว่านี้ มันก็ไม่เป็นขยะ มองไม่เห็นหรอก แต่มันแอบอาศัยอยู่ข้างใน เป็นไวรัสซ่อนตัวอยู่ข้างใน เรียกว่าอะไร มี ๗ ตัว (๐๐๗) คือ ***อนุสัยกิเลส ๗*** อนุสัย แปลว่าแอบอาศัย แอบอาศัยอยู่ในขันธสันดานของเรา ไม่ขึ้นสู่วิถีจิต เราไม่เห็นตัวมัน แต่มันคอยแอบเล่นงานเราได้

ขยะที่มันแอบซ่อนตัว อาศัยฝังอยู่ข้างในเรียกว่า *อนุสัยกิเลส* มันโผล่ขึ้นมา มันขุ่นอยู่ในใจ เรียกว่า *ปริยุฏฐานกิเลส* เห็นขยะอยู่ข้างนอกเลย เห็นมาแล้ว มีฆ่าสัตว์ มีลักทรัพย์ มีประพฤติผิดในกาม มีพูดเท็จ มีดื่มสุราเมรัย อันนี้เรียกว่า *วีติกกมกิเลส* อันนี้ ขยะที่เก็บได้ภายนอกเห็นได้เลย เพราะฉะนั้น ขยะที่เป็นรูปธรรม เราจะจัดการอย่างไร ขยะที่เป็นนามธรรมเราจะจัดการอย่างไร

ยุคนี้ เป็นยุค ๔.๐ เพราะฉะนั้น เราก็ใช้เทคโนโลยี ใช้เครื่องทุ่นแรงกันหมดแล้ว ถ้าใช้มือก็ไม่เสร็จหรอก ตอนนี้ อาตมาไม่ได้ใช้มือเก็บขยะแล้ว ตอนนี้ขยะ ทั้งฟืน ทั้งแก๊ส ใช้เครื่องจักร เครื่องจักรยุค generation ๓ แล้ว gen.แรกอาตมาทำด้วยมือ gen.ที่ ๒ ต้องไปซื้อเครื่องจักรขนาดเล็ก ตอนนี้เป็นเครื่องจักรขนาดกลางในการจัดการขยะ ก็รับขยะได้วันละ ๔๐๐ กิโล ต่อไปก็จะเป็น gen. ๔ ซึ่งต่อไปขยะทั้งหมดนี้ ก็แปรมาเป็นวัสดุมีคุณค่า อย่างเช่นไตรจีวร วิวัฒนาการไปตามกาลตามสมัย

วันนี้ฟังแล้วอย่าลืมเก็บขยะให้อาตมาด้วย ขวดทั้งหมดเลยนะ ๑๕ ใบได้จีวร ๑ ผืน ถ้าขวด ๓๐ ใบได้ไตรจีวร ๑ ชุด พลาสติกทั้งหมดที่วัดรับบริจาค เอามาคัด แล้วใส่เครื่องล้างเครื่องซัก แล้วก็ไปบด แล้วก็ไปดึงเส้นใยออกมา

แล้วก็ใส่ซิงค์นาโนเข้าไป แล้วมาตัดจีวร ทอออกมาเป็นผืน อย่างที่เห็นอาตมาห่มอยู่นี่แหละ นี้เป็นผ้าบังสุกุลจีวรทำมาจากเศษพลาสติก ฉะนั้นก็อยากจะให้ญาติโยมพิจารณา ช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อมไว้ให้ลูกหลาน ไม่ใช่ฟังแล้วทิ้ง ฟังแล้วต้องลงมือทำ กว่าจะมาถึงวันนี้ อาตมาเริ่มจากฟัง แล้วก็ลงมือทำ อาตมาลงมือ ลองผิดลองถูกแก้ไข จนกระทั่ง ตอนนี้อันโน้นก็ได้ อันนี้ก็ได้

จริงๆ แล้ว ผลิตภัณฑ์จากพลาสติก เอามาทำประโยชน์ Recycle ได้มากมาย เช่น ๑. นึ่งทำน้ำมัน (ทำได้นานแล้ว แต่ไม่คุ้มค่าเหมือนทำอย่างอื่น) ๒. ขึ้นรูปต่างๆ เช่น ไม้บรรทัด กระดาน ๓. ทำไตรจีวร ๔. ผสมยางมะตอยลาดถนน และ ๕. ทำเม็ดพลาสติก ถ้าญาติโยมสนใจ ไปชมได้ที่วัดจากแดง เรามีจัดอบรมเป็นเรื่องเป็นราว และมีโครงการร่วมกับหน่วยงานหลายแห่งทำงานนี้ให้แผ่ขยายผลออกไป ช่วยกันนะ

ตอนนี้ที่วัดกำลังทำ active learning กับ infographic แล้วก็กำลังทำ e-learning กำลังพัฒนาตัวนี้ และเอาพระมาอบรม active learning, infographic e-learning อยู่ในวัด เพื่อให้พระสามารถถ่ายทอดอย่างเป็นระบบ และทันสมัยด้วย ไม่ใช่ว่าแปลไป ก็นั่งหลับไป เพราะฉะนั้น ตอนนี้ พระก็จะต้องนั่งแปลหนังสืออย่างทันสมัย เรียนหนังสืออย่างทันสมัย active learning ทำให้ได้, e-learning ทำให้ได้ ซึ่งตรงนี้ถ้าเอามาเรียน แล้วเอามาประยุกต์ใช้ได้เลย ก็จะมีประโยชน์ขยายไปในวงกว้าง

สรุปว่าเรื่อง Recycle ขยะนี้ เป็นแนวคิดที่วัดจากแดงสามารถพัฒนามา จนทำได้จริง ฝากญาติโยมไว้ ช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อมของเราต่อไป ถ้าสนใจเรื่องนี้ก็มาดูที่วัดได้เลย

ในนามกองบรรณาธิการ ขอกราบอนุโมทนากับท่านพระอาจารย์มหาประนอมและคณะสงฆ์วัดจากแดงเป็นอย่างสูง เป็นเรื่องน่าชื่นชมมากที่ทางวัดจากแดงสามารถนำขวดพลาสติกมา Recycle เป็นผ้าไตรจีวร เป็นบังสุกุลจีวร ตามพระธรรมวินัยด้วย

ในสมัยที่โลกเจริญ ภิกษุผู้ใฝ่รู้ สามารถเอาความรู้ทางโลกมาประยุกต์ใช้ ให้เกิดนวัตกรรม แปรวัตถุไร้ค่า นำมาผลิตเป็นเครื่องนุ่งห่ม ให้หมู่ภิกษุสงฆ์ได้ทดลองใช้ แถมใช้ดีอีกด้วย น่าสรรเสริญความคิดลดขยะสร้างมูลค่าเพิ่มให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม

หวังว่า ในอนาคต พระภิกษุทั้งหลายจะได้ใช้จีวรนี้ในวงกว้างยิ่งขึ้นไป

ขอกราบอนุโมทนา และยินดีช่วยประชาสัมพันธ์

สาธุ สาธุ สาธุ

ว่าง คือ วาง I

ยุคของไอ มีอะไร ไอมาก่อน อินทรียสังวร จึงต้องผ่อน รองตัณหา
แสวงหา ความเป็นใหญ่ ให้หูตา... อินทรีย์ห้า กำลังเมา เผาโลกพัง

วางไอเดีย ไอไว้ก่อน แล้วย้อนคิด ข้อมูลผิด จิตข้องติด ต้องผิดหวัง
อินทรีย์ห้า พึงสำรวม ควรระวัง นำจิตพลั้ง สู่ทุกข์ ไม่หยุดเลย

วางทวาร หวานไว้ ก่อนไอไหม้ เริ่มที่ใจ "ไอไม่แน่" แผ่เฉลย
พอวางไอ ใจก็เบา สบายเอย อะไรเอ่ย วางแล้วเบา เข้าถึงธรรมฯ

I วาง

- ธรรมกถา :
  แนวศึกษา เรื่อง ตัณหา - ฉันทะ
- ปัญญาปริทัศน์ :
  มองดูฉันทะ - ตัณหา ไล่มาฯ
- พระธรรมเทศนา :
  ปลูกฝังฉันทะ
- ชวนอ่าน :
  ตาลปุฏ หยุดตัณหาด้วยฉันทะ
- ชวนคิด :
  ฤทธิ์ดาบพรหมจรรย์
- ชวนค้น :
  ความเป็นมาของ 'สารุ'
- มองเทศ - มองไทย :
  พระนาคเสนเถระ (๒)
- ใต้ฟ้าวัดจากแดง :
  ขยะ Recycle มาเป็นจีวร